

Reidun Therese Grytøyr Stoa

Barn og barnehagelærere i fotografisk utfoldelse

Foto som estetisk dokumentasjon

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap
Institutt for estetiske fag
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2020 Reidun Therese Grytøyr Stoa

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Fotografiapparatet er altså den mest pålitelige hjelp vi har når vi vil oppnå et objektivt blikk. Alle må nødvendigvis se hva som er optisk sant, det som forklares på egne betingelser, det som er objektivt, før de kan komme fremt til noen som helst subjektiv innstilling. Dette vil oppheve det billedlige og fantasibaserte assosiasjonsmønsteret som har vært enerådende i århundrer og som har preget vårt blikk gjennom store, individuelle malere.

Vi er – etter hundre år med fotografering og to tiår med film – blitt umåtelig beriket på dette området. *Vi kan si det slik at vi ser verden med helt andre øyne.* Likevel er det totalt resultatet av dette i dag ikke stort mer enn en visuell encyklopedi. Dette er ikke tilstrekkelig. Vi ønsker å *produsere* systematisk, ettersom vi for livets skyld må skape *nye relasjoner*.

László Moholy-Nagy (1925)
(Sontag, 2004, s. 257)

Sammendrag

Jeg skriver om tre barnehagebarn som fotograferer, samtidig som jeg fotograferer dem. Ved å bruke fotografiet som et redskap i pedagogisk og estetisk skapende sammenheng, har jeg observert barnas estetiske læringsprosesser. Estetiske læringsprosesser kan oppfattes som møter, opplevelser og oppdagelser satt i en sammenheng, og kan være utfordrende å definere for oss som tolker prosessene fra utsiden (Waterhouse, 2016, s. 23). Ved å observere og fotografer barnas kreative prosesser, og deres lek, relasjoner og utforskning med kameraet, får jeg en innsikt i barnas estetiske læringsprosesser.

Denne oppgaven er didaktisk forankret, og metoden heter *Arts- informed research*. Det er en metode som gir innsikt i sosiale situasjoner sett i fra et kunstnerisk blikk som i dette tilfellet er fotografiet. Fotografiet er en aktivt benyttet dokumentasjonsform i barnehagen og er derfor en interessant innfallsvinkel i denne oppgaven. I rammeplan for barnehagen (2017) er det presisert at ”Barnehagen skal være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov.” (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 27). I forhold til dette er det interessant å se hvordan fotografiet vil fungere som et dokumenterende og estetisk redskap av og for barna, som en uttrykksmåte.

Med Arts- informed research som metode har jeg valgt å fotograferer sammen med barn. Jeg har hatt en samtale med Per Fronth for å få innsikt i hvordan han arbeider med fotografiet. Fronth er en norsk billedkunstner og tidligere pressefotograf. Han har yrkeserfaring på flere sider av fotografiet; Som dokumentasjon og som kunstuttrykk (Fineart, 2018). Hans kunstneriske uttrykk er en impuls som leder til den siste fasen av analysearbeidet i form av collager, der både barnas og mine egne fotografier inngår. Målet med denne oppgaven er å finne en ny arbeidsmetode med foto i barnehagen hvor barnas estetiske læringsprosesser ivaretas.

Abstract

I write about three children from kindergarten taking photographs, while I am photographing them. By using photography as a tool in educational and aesthetically creative contexts, I have observed the children's aesthetic learning processes. Aesthetic learning processes can be encounters, experiences, and discoveries put into context which can be challenging to define for us who interpret the processes from the outside (Waterhouse, 2016, p. 23). By observing and photographing children's creative processes, how they play, relationships, and exploration with the camera, I will gain insight into children's aesthetic learning processes.

This assignment is based on a didactically foundation, and the method I use is called Arts-informed research. This is a method that provides insight into social situations seen from an artistic point of view, which in this case is photography. Kindergartens often use photographs as documentation, thus photographs is an interesting angle in this assignment. Rammeplanen (2017) states that "The kindergarten must be aware of the children's various forms of expression and facilitate participation in ways that are adapted to the children's age, experiences, individual conditions and needs." (Utdanningsdirektoratet, 2017, p. 27). With this, it is interesting to see how photography will act as a form of documentation and aesthetic tool by and for the children, as a means of expression.

In Arts-informed research, I use photography as an artistic approach. I have interviewed Per Fronth to learn how he works with photography. Fronth is a Norwegian visual artist and former press photographer. He has experience with photographs as a form of documentation and as an art expression (Fineart, 2018). Fronth's artistic expression is an impulse that leads me to my final analysis consisting of the discoveries and photographs from the children and me. The goal of this assignment is to discover a new way of using photographs in the kindergarten while preserving the children's aesthetic learning processes.

Forord

Takk til mine veiledere Kari Carlsen og Ellen Baskår

For gode veiledninger, for deres kompetanse, råd og støtte.

En stor takk til barna som har vært medforskere i denne oppgaven

Dere har gitt meg gode erfaringer, refleksjoner og minner for livet. Uten dere hadde ikke denne oppgaven vært mulig.

Takk til Per Fronth

For gjestfriheten, kunnskaper og impulser.

Takk til mine kollegaer

For deling av kunnskaper og kloke gode ord.

Takk til Hege Hervik og Jørn Myreng

For gjennomlesing, studieråd og språkvask.

Takk til min familie og mine nære venner

For at jeg alltid kan ringe for hjelp og råd. Takk for deres trygghet, ro, annerkjennelse og omsorg.

Dette har vært et innholdsrikt år med minneverdige opplevelser. Heldigvis er flere opplevelsene skrevet om og ivaretatt som fotografier i denne oppgaven.

Stavanger, 13. mai

Reidun Therese Grytøyr Stoa

Innholdsfortegnelse

Innledning	9
Teoretisk forankring	13
<i>Estetikk og estetiske læringsprosesser</i>	<i>13</i>
<i>Pedagogisk og estetisk dokumentasjon</i>	<i>18</i>
<i>Fotografiet i barnehagen</i>	<i>21</i>
<i>Fotografiet som kunstform</i>	<i>24</i>
<i>Sammenfatning.....</i>	<i>28</i>
Å undersøke med fotografi	29
<i>Arts informed research.....</i>	<i>30</i>
<i>Foto som redskap i konstruksjon av empirisk materiale</i>	<i>31</i>
<i>Om feltundersøkelse</i>	<i>32</i>
<i>Om deltagende observasjon</i>	<i>33</i>
<i>Om intervju</i>	<i>35</i>
<i>Gjennomføring av feltundersøkelse</i>	<i>36</i>
<i>Hvilket materiale ble konstruert</i>	<i>39</i>
<i>Intervju med Per Fronth</i>	<i>41</i>
Transkribert materiale	42
<i>Forskningsetiske refleksjoner</i>	<i>42</i>
<i>Sammenfatning.....</i>	<i>46</i>
Analyse av empiri	47
<i>Metoder for analyse.....</i>	<i>47</i>
Analyse av feltnotater	47
Analyse av fotomaterialet	50
Analyse av intervju	58
<i>Analyse av empiri gjennom collage.....</i>	<i>65</i>
Utprøvinger til collagearbeid	69
Tema	70
Formalestetikk	70
Foto som formidling	73
Eksempel på oppbygging av collage	75
<i>Presentasjon av collagene.....</i>	<i>77</i>
<i>Sammenfatning.....</i>	<i>83</i>
Innsikter	85

<i>Feltundersøkelsen</i>	85
<i>Intervju</i>	87
<i>Collagearbeid</i>	89
Når barna fikk se collagene	92
<i>Sammenfatning</i>	96
Diskusjon	97
<i>Etikk og fotografi i barnehagen</i>	97
<i>Fotodokumentasjon med barn</i>	100
<i>Collage og foto som estetisk dokumentasjon</i>	103
Oppsummering	107
Kilder	110
<i>Tabeller</i>	113
<i>Figurliste</i>	113

Innledning

Problemområde

Når jeg arbeidet som barnehagelærer var fotoapparatet et dokumenterende redskap i barnehagen. Intensjonen var å informere foreldre om dagen eller ukene som har vært med fotografier. Det kunne også være et redskap for å belyse praksis i barnehagen: hva vi har gjort og hvordan barna har hatt det. Hvis fotografiene ble brukt i pedagogisk kontekst var det for eksempel i en formingsaktivitet eller på et avdelingsmøte. Min erfaring er at barna likte godt å få bearbeide fotografier av seg selv, men det var sjeldent at barna fikk fotografere.

Fotografiet er en av mange dokumentasjonsformer som benyttes i barnehagen. Som jeg opplevde fotograferingen som tidkrevende, og som en inngriper i for eksempel leksituasjoner. Jeg ville være i samhandling og lek med barna. Leken ble ofte avbrutt dersom jeg fotograferte, i tillegg til at mye tid ble brukt til behandling av bildene. Fotografiet kunne også ta mye oppmerksomhet fra annet pedagogisk arbeid. Jeg stiller spørsmål ved om det er etisk riktig å fotografere barna til en hver tid, og om det er andre måter jeg kan fotografere på i barnehagen.

På fritiden er jeg veldig glad i å fotografere: det er noe magisk ved å forevige øyeblikk og aktivt lete etter nye og spennende motiver. Det er trist at noe jeg egentlig liker så godt å gjøre utenfor arbeidsplassen, er noe jeg ikke trives med å gjøre med når jeg er i barnehagen. Som tidligere barnehagelærer har jeg erfaring med at barna har vist stor interesse for kameraet når de har fått lov til å fotografere. Derfor vil jeg gjennom denne oppgaven utforske kameraet sammen med barn, for å finne pedagogiske, estetiske og didaktiske muligheter for fotografisk arbeid i barnehagen.

Problemavgrensning

I barnehagen er det kunst og formingsaktiviteter som interesserer meg mest. Jeg er tilhenger av å la barnas egne innspill medvirke til prosjekter innenfor spesifikke temaer. Denne arbeidsmetoden har jeg latt meg inspirere av fra Reggio Emilias filosofi, som går ut på å ta utgangspunkt i barnas medvirkning som impuls og igangsetter til for eksempel prosjekter i barnehagen. I denne oppgaven skal fotoapparatet være barnas redskap for utforskning, undersøkende væren og uttrykk. Jeg skal også fotografere for å

dokumentere barnas estetiske læringsprosesser, ved å fotografere barna i lek og utforskning med kameraet, og når de er i samhandling i fotoaktivitet. Ut i fra dette vil det forekomme et dobbelt blikk – mine fotografier av barna og barnas egne fotografier.

Mitt felt

Estetiske læringsprosesser opplever jeg som et abstrakt begrep. Når jeg beskriver estetiske læringsprosesser forklarer jeg det med estetisk erfarte situasjoner, som for eksempel ved å male et bilde. Når jeg maler et maleri, eller er i en annen estetisk skapende virksomhet, tilegner jeg meg estetiske erfaringer. Min erfaring med barn er at de er i en lekende tilværelse når de er i estetiske læringsprosesser. Når barna leker, utforsker de også relasjoner til hverandre og omgivelsene. Barna i denne oppgaven leker, oppdager og undersøker, og tilegner seg estetiske erfaringer gjennom fotografering. Barnas fotouttrykk og prosesser vist gjennom mine og deres fotografier er derfor interessante for meg å analysere.

Problemstilling

Hvordan kan jeg dokumentere og formidle barns estetiske læringsprosesser gjennom foto og bearbeidelse av foto?

Forskningsspørsmål

1. Hvordan er forholdet mellom pedagogisk dokumentasjon og estetisk dokumentasjon?
2. Hvordan kan barns fotografier og min dokumentasjon av barn utvikles til å bli estetisk dokumentasjon?
3. Hvordan kan barns foto og min fotodokumentasjon inngå i min egen skapende prosess?

Begrepsavklaringer

Følgende begreper er sentrale i arbeidet mitt: Estetiske læringsprosesser, sanselig erkjennelse, foto og fototeknikker, pedagogisk dokumentasjon, estetisk dokumentasjon og estetiske virkemidler. For å finne svar på forskningsspørsmålene trenger jeg informasjon og kunnskaper om estetiske læringsprosesser sees i sammenheng med barnehagen, pedagogisk dokumentasjon og estetisk dokumentasjon. Min dokumentasjonsform i denne oppgaven er fotografiet. Barna skal også uttrykke seg

gjennom fotografiet. Derfor er foto, fototeknikker og estetiske virkemidler viktige begreper.

Estetiske læringsprosesser er estetisk erfaringsbaserte læringsprosesser hvor man for eksempel maler et maleri, fotograferer eller skape et estetisk møte i en kunst og formingskontekst. Når man er i en slik prosess tar man til seg kunnskaper og informasjoner gjennom sanselig erkjennelse.

Sanselig erkjennelse handler om hvordan man tar til seg informasjon og kunnskaper gjennom sansene sine.

Pedagogisk dokumentasjon brukes gjerne i barnehagen, sammen med barn, for å reflektere over praksis.

Estetisk dokumentasjon handler om synliggjøring av barnas estetiske prosesser i en dokumentasjonsform.

Foto og fototeknikker er bilder som barna og jeg tar i det valgte tidsrommet. Med fototeknikker mener jeg barnas handlinger rundt og med fotoapparatet. For eksempel om de vil fotograferer i fart, opp ned, eller valg av motiv.

Estetiske virkemidler kan også forstås som formalestetikk. Eksempel på virkemidler i fotografiet kan være komposisjon, motiv, fargevalg eller lys og skygge.

Teoretisk forankring

Dette kapittelet inneholder teori knyttet til problemstillingen og forskningsspørsmålene. Estetikk og estetiske læringsprosesser er sentrale begreper fra estetisk læringsteori. Ut i fra estetiske læringsprosesser skriver jeg om pedagogisk og estetisk dokumentasjon. Pedagogisk og estetisk dokumentasjon er dokumentasjonsformer som er vanlig å praktisere i Reggio Emilia barnehagene, og som er et ideelle redskaper å bruke i prosjektarbeider sammen med barn. I norske barnehager er det vanlig å bruke fotografiet som dokumentasjon. Derfor skriver jeg om Fotografiet i barnehagen. For å få kunnskaper rundt fotografiet med et estetisk blikk bygger jeg videre på med fotografiet som kunstform.

Estetikk og estetiske læringsprosesser

Ordet estetikk handler om å sanse og om å føle (Carlsen og Samuelsen, 1988, s.10) I pedagogiskestetisk sammenheng handler estetikk om sanselige erfaringer og prosesser. Det estetiske handler ikke nødvendigvis om sanselige og emosjonelle opplevelser og relasjoner som er behagelige (1988, s.12), men det er et sanselig møte som er subjektivt for den som er i eller opplever det. Sanselige erfaringer og prosesser er kvalitative erfaringer, på den måten at vi utvikler våre følelser og det vi opplever blir en del av oss som hele mennesker. (1988, s.10). Estetikk er et begrep som lenge har blitt brukt i forhold til det vi ser på overflaten: man beskriver gjerne gjenstander, skulpturer og kunstverk med adjektiver for å uttrykke hva som bærer en emosjonelt og sanselig. Kunstnere og kunstkritikere kan benytte formaleestetikk i form av estetiske elementer, for å beskrive kunsten. Det kan blant annet handle om motiv, fargevalg, linjer og komposisjon. Estetikk som i det skjønne, og estetikk som i det sanselige er begge riktige forståelser av estetikk, men når det gjelder forming i barnehagen bør de sees i sammenheng.

Emosjonene våre er ofte en del av mange årsaker til hvorfor og hvordan man reagerer i forskjellige situasjoner. Derfor kan man se estetikk i forhold til etikk. Her skriver Veà Vecchi; ”Estetikken, slik vi forstår den, fremmer relasjoner, tilknytninger, sensibilitet, frihet og ekspressivitet, og nærheten til det etiske virker naturlig.” (2012, s. 38). I følge Vecchi er den estetiske sansen mest sannsynligvis *forankret i menneskets natur* (2012, s. 36). Dette forklarer hun med at estetisk sans ikke bare handler om kunsten men at det

også er en forskningstilnærming, en måte å forstå språk og uttrykk på og at den handler om erfaringer. Vecchi skriver ”Når matematikerne innrømmer at de ofte velger den vakreste og mest elegante formelen blant flere hypoteser, bekrefter de faktisk denne holdningen.” (2012, s. 36). Dette mener jeg er viktig å reflektere over i pedagogisk sammenheng; at det å være et estetisk menneske ikke nødvendigvis handler om å være opptatt av kunst, men at det handler om å knytte erfaringer og relasjoner til møter med omverden. Basert på de erfaringene og relasjonene vi har *forankrer* vi hver vår estetiske sans.

Estetikk er et begrep som oppstod i forhold til all formgivning. *Det skjønn*e kan forstås som noe overfladisk, hvor det handler om hva som gjør at kunstverket harmonerer. Det kan handle om *smak/hverdagesestetikk* og *sanselig erkjennelse* (Austling & Sørensen, 2006, s. 68). Estetiske læringsprosesser er hva vi tilegner oss fra sanselige opplevelser. Når Ann-Hege Lorvik Waterhouse (2016) beskriver estetiske læringsprosesser viser hun til begrepet *mellomrom*. Her henviser hun til Lars Løvlie når hun skriver om estetisk læring og erfaring. Jeg har forstått begrepet *mellomrom* på den måten at det er selve dialogen mellom subjektet i skapende virksomhet, og det subjektet skaper, for eksempel som sa jeg maler et maleri. Det er i *mellomrommet* at erfaringen av den estetiske læringsprosessen finner sted. I følge Waterhouse er det tre forståelser av estetisk erfaring; *Den mimetiske, den ekspressive og den transformative* (2016, s. 23). Den ekspressive teorien og den transformative teorien er interessante for min oppgave. Kari Bakke, Cathrine Jenssen og Aud Berggraf Sæbø (2011) skriver om den ekspressive teorien: ”Barna overlates til seg selv med et ”Sett deg og tegn litt du”, de får sjelden utfordringer eller hjelp i sitt uttrykksarbeid” (2011, s. 148). Den ekspressive teorien kan altså sees i barnehagesammenheng med de situasjonene der barna sitter alene ved et tegnebord og tegner akkurat det de vil, uten noen form for ytre påvirkning.

Waterhouse skriver om ekspressiv teori: ”Ekspressiv teori knytter estetisk erfaring til barnets natur og iboende subjektive skaperkraft, noe som vokser ut i fra den indre kjerne” (2016, s. 23). I min undersøkelse sammen med barnehagebarn får barna fotografere ut i fra egen impuls. Dette gjør jeg ikke for å ”overlate barna til seg selv” (Bakke, Jensen & Sæbø, 2011, s. 148), men for å se etter spor av barnas prosesser i form av lek, utforskning og relasjoner, for å få kunnskaper om barns estetiske læringsprosesser. For å få til dette må jeg observere barn i spesifikke situasjoner preget

av utforskning ut fra egne impulser. Jeg vil være tilstede som en støtte og trygghet for barna. Det er nødvendig for oppgaven at barnas medvirkning ivaretas og at deres stemme blir hørt. At barnas stemme kommer frem gjennom fotografiet er et produkt av dette. I følge den transformative teorien er det i de estetiske læringsprosessene at man oppnår estetiske erfaringer. De estetiske læringsprosessene er som tidligere nevnt *det som skjer i mellomrommet i et relasjonelt møte* (Waterhouse, 2016, s. 23). I forhold til fotoaktivitetene med barna kan slike *mellomrom* forstås som *estetiske samtaler* eller *dialoger* mellom barna og det de fotograferer, og dette kan også være materielt.

En estetisk opplevelse er med andre ord kommuniserende. Vecchi skriver at ”Den estetiske erfaring er først og fremst et uttrykk for frihet” (Vecchi, 2012, s. 38). Dette kan tolkes som at estetikk også er demokratiserende. Når man legger til rette for *estetiske samtaler* eller *dialoger* med for eksempel ulike materialer sammen med barn, tilrettelegger man også for at barna er delaktige i en *empatiprosess*. På denne måten ivaretar man barnas individuelle språk for uttrykk, eller *de visuelle språkene*, både når det gjelder *det ekspressive, emosjonelle, rasjonelle og kognitive* (Vecchi, 2012, s. 37). Når slike sanselige erfaringer berører en snakker man om en estetisk dimensjon. Vecchi skriver om den estetiske dimensjonen:

I Reggio Emilias atelieroerfaring og arbeid med de visuelle språkene, som i sin natur er sensible og nær knyttet til de andre poetiske språkene, finner den *estetiske dimensjonen* et viktig, konkret uttrykk i blikk, ører og hender som samtidig klarer å konstruere og bli berørt følelsesmessig.

(Vecchi, 2012, s. 37).

Denne måten å arbeide på er å være i samhandling med barnas medvirkning, slik at barnas språk blir ivaretatt. Medvirkning kan være en igangsetter for impulsen. I Malcolm Ross's modell for skapende virksomhet er det impulsen som er i sentrum av all skapende virksomhet. Rundt impulsen er sanser, media, indre bilder og fantasi, og håndverk og teknikk. Til slutt er lek plassert som en omsluttende sirkel. Modellen sees i forhold til skapende prosesser: man danner en impuls ut i fra inntrykk og dermed får man en ide ut i fra fantasien, eller en *række følelsesladde indre, mentale billeder*. Det neste som skjer er at man uttrykker seg med et media og håndverk. Her utforsker og eksperimenteres det gjerne med et *estetisk media* (Carlsen & Samuelsen, 1988, s. 38).

Dette er en metode for å skape uttrykk ut i fra inntrykk. Det interessante her er at dette uttrykket aldri vil bli helt ferdig fordi det videre vil inspirere og skape impulser hos andre, og for den som har skapt det ferdige uttrykket (Austling og Sørensen, 2006, s. 149). Dette er med på å gi det skapende en *estetisk dimensjon*. Estetisk dimensjon handler om å gi seg hen til tingen eller det man gjør for eksempel ved å gå inn i en empatiprosess (Vecchi, 2012). Vecchi skriver om empatiprosessen: ”man setter selvet i relasjon med tingene og tingene i relasjon til hverandre” (Vecchi, 2012, s. 29). Hun skriver videre at ved å arbeide med estetiske dimensjoner i barnehagen vil relasjonene bedres og kvaliteten i de estetiske læringsprosessene vil øke (Vecchi, 2012, s. 29). Ved å la barna gi seg hen til en kreativ og skapende prosess, kan man også ivareta barnas uttrykk og språk. Dette kan sees i forhold til den transformative erfaringstradisjonen.

Bakke, Jenssen og Sæbø (2011) skriver om den transformative erfaringstradisjonen med utgangspunkt i Reggio Emilias barnehagepedagogikk. De viser til *Lyttende pedagogikk* skrevet av Ann Åberg og Hillevi Lenz Taguci (2006). Bakke, Jenssen og Sæbø (2011) skriver om hvordan barn kommuniserer språklig med forming som metode, og at barna skal finne sin egen stemme for å fremme formidlingsevne. De belyser denne tankegangen med barns tegninger: ”Og de arbeider mye med nettopp tegning – tegne for å se, undersøke, forstå, vise noe” (Bakke, Jenssen & Sæbø, 2011, s. 148). I denne oppgaven sees dette i forhold til fotografiet, at barna fotograferer for å kommunisere: se, undersøke, forstå og vise noe.

Benny D. Austling og Merete Sørensen forbinder estetiske læringsprosesser direkte til skapende arbeid. At ”kjernen” ligger i utvikling av formspråket, og at man ”omsætter sine indtryk af verden til medierende udtryk” (2006, s. 144). Jeg tenker de estetiske læringsprosessene ikke bare omfatter fysisk skapelse i medier som uttrykk, men at dette også kan handle om indre bilder, refleksjon og fantasi, men også impulsive handlinger. Kari Carlsen og Marius Samuelsen (1988) skriver om hvordan erfaringer kan befestes seg i det subjektive følelseslivet og vise sitt uttrykk i den objektive verden. Det er dette som kalles for ekspressiv erfaring. For eksempel så kan et barn oppleve noe som provoserer barnet. Å være provosert oppleves som at følelseslivet er i ubalanse. Denne ubalansen kan behandles som en impuls. For å jevne ut impulsene av ubehag må man få uttrykke følelsene sine (Carlsen & Samuelsen, 1988, s. 27).

Å kontrollere impulsen er noe man får erfaring med etterhvert. En god måte å balansere følelseslivet sitt på kan være å uttrykke seg gjennom å skape noe, for eksempel ved og male. Men man må ikke være i ubalanse for å arbeide med estetiske uttrykk eller være i estetiske læringsprosesser. Eksempelvis ligger det mye estetisk læring i å betrakte et kunstverk. Med å betrakte et kunstverk tenker jeg på å ha en reflekterende og sansende tilnærming til kunstverket. Utgangspunktet er allerede et ferdig uttrykk men det former noe ved ens indre bilder og tanker (Austring og Sørensen, 2006, s. 144). Det er paralleller fra estetiske læringsprosesser til barnas lek. Carlsen (2015) tar utgangspunkt i Winnicott (1971) og refererer til det *potensielle rommet mellom individet og omgivelsene*. Og med utgangspunkt i Malcolm Ross modell så er det her, i mellomrommet, at impulsen oppstår og ut i fra dette oppstår handlingen. Impulsen står sentralt i den skapende prosessen fordi den fungerer som en drivkraft, slik som en motivator eller en inspirator. Malcolm Ross modell for skapende virksomhet er et didaktisk redskap som fungerer som en systematisk bidragsyter, eller en støtte til estetiske læreprosesser. Den gir *impulsen en konkret form* (Carlsen, 2015, s. 92) og setter et utgangspunkt for bearbeiding av impulsen.

Når barna handler etter impulsen kan dette både være en subjektreaktiv og -refleksiv prosess, eller handling. Når et barn handler reaktivt er det for å *frigøre sig for disse indre spændinger* (Austring og Sørensen, 2006, s. 117), og at det fungerer som en følelsesmessig impuls. Denne følelsesspenningen er en del av en følelsesmessig læringsprosess som oppstår i situasjoner hvor vi som mennesker opplever følelser vi ikke er vandt med. Dette kan være veldig vanskelig å håndtere både på et indre og fysisk plan. Uttrykket som oppstår kan for eksempel være ”At le høyt, råbe op og slå i bordet” (Austring og Sørensen, 2006, s. 117). Hvis man bearbeider denne utageringen som en impuls, i stedet for å handle impulsivt etter den, handler man refleksivt. Dette kan gjerne gjøres gjennom en *estetisk mediering* (2006, s. 118).

Estetisk mediering kan skje gjennom barns lek med materialer og utforskning av verden ved hjelp av estetiske metoder. Et lite barn kan for eksempel utforske malingen i det den drar penselen mykt og hardt, kjapt og sakte på arket, eller repeterende trykke på knappen på kameraet for å fotografere – igjen og igjen. ”Legen er grundlaget for alt skabende arbejde og således for al æstetisk virksomhed, og såvel børn som voksne er mest åbne for verden og mest fantasifulde, når de leger” (Austring og Sørensen, 2006,

s. 156). Ved å være kroppslig utforskende og tilstede i estetisk virksomhet bearbeides impulsene og fantasien gjennom lek. Leken er *frivillig, lystbetont* og inneholder også *flow* (2006, s. 156). Gjennom å fantasere utnytter man evnen til å late som og forestille seg handlinger og situasjoner, eller indre bilder, før de utspiller seg uten at det er reelle situasjoner som utspilles. Barnet kan innta roller og *symbolske representasjoner* som setter dem fri fra den *konkrete virkeligheten* (2006, s. 156). Denne formen for lek er også en form for å skape, og det er leken som gir ønsket om å uttrykke og utfolde oss (2006, s. 130). På denne måten er leken og estetisk virksomhet nært tilknyttet. Når man med pedagogisk hensikt skal arbeide med estetiske læringsprosesser er det derfor viktig å tilrettelegge for en eksperimenterende og et lekende utgangspunkt. Målet er at barnas lek og her og nå opplevelse blir konstant ivarettatt (2006, s. 156). I forhold til Ross's modell vil barnas lek, der de utforsker relasjoner, være avgjørende for hvordan de bearbeider en impuls. I denne oppgaven vil impulsen da være fotoapparatet. Og rundt fotoapparatet som impuls handler det om hvordan barnet utfolder seg med fotoapparatet (teknikk og håndverk), hva barna undersøker med fotoapparatet (media og sanser), og hvordan barna planlegger et fotouttrykk med forestillingsevnen, før de fotograferer.

Pedagogisk og estetisk dokumentasjon

Kort sagt er pedagogisk dokumentasjon er en dokumentasjonsform som kan brukes for å belyse og reflektere over barnehagens praksis. Det kan brukes som en del av det didaktiske arbeidet, bidra til medvirkning og være en sterk ressurs i prosjektarbeid. Ved å arbeide med dokumentasjon på en reflekterende måte, er det vanlig å oppleve flere dilemmaer. Dette handler om at man blir bevisst over egen holdning og verdier i arbeid med barn og at man tenker kritisk og etisk over arbeidet. (Nicolaysen & utdanningsdirektoratet, 2018, s. 2). I rammeplan for barnehagen (2017) er det presisert at barnehagens pedagogiske virksomhet, eller personalets arbeid i barnehagen, skal dokumenteres for at "foreldre, lokalmiljøet og kommunen" skal få innblikk i "hva barna opplever, lærer og gjør i barnehagen" (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 39). Pedagogisk dokumentasjon er ikke et begrep som blir direkte brukt, men det blir omtalt på den måten at man skal belyse praksis og bidra til vurderinger, tilpassing og videreutvikling av det pedagogiske arbeidet. Estetisk dokumentasjon er heller ikke et benyttet fagbegrep i Rammeplan for barnehagen, selv ikke under fagområdet *Kunst, kultur og kreativitet*.

Begrepet ”estetikk” nevnes i sammenheng med estetiske erfaringer, estetiske uttrykksformer, kreative prosesser og utforskning av de estetiske områdene (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 51). Selv om pedagogisk dokumentasjon ikke er direkte henvist i Rammeplanen (2017) har Aud Eli Kristoffersen skrevet om det i *Temahefte om barns medvirkning* (2006). Hun skriver om barns rett til medvirkning i barnehagen og hvordan dette påvirker planleggings og vurderingsarbeidet i barnehagen. Hun skriver også om hvordan pedagogisk dokumentasjon passer inn her. Pedagogisk dokumentasjon og i denne sammenhengen, fotodokumentasjon, vil bidra til en beviseliggjøring av barnehagens praksis. Dette er for å gi personalet kunnskaper om egen praksis. Uten en slik praksis er det lett å vedta sannheter (Kristoffersen, 2006, s. 54) om situasjoner som det viser seg at det er flere sider av. Dette handler om at man synliggjør de situasjonene, opplevelsene og valgene som ellers ikke blir fanget opp i øyeblikket det skjer. Ved å ta frem et fotografi som viser en situasjon, og reflektere rundt fotografiet, åpner man opp for forståelse av forbigående og viktige situasjoner og handlinger. Det gis altså en mulighet for at alle involverte skal bli hørt og sett. Det er grunnen til at det kalles for en demokratisk arbeidsmåte (Åberg & Taguchi, 2007, s. 7). Gjennom pedagogisk dokumentasjon har man altså en mulighet til å gi barna en stemme i det pedagogiske arbeidet og rom for medvirkning blir dermed lettere. Det er flere metoder som er innfallsvinkler til pedagogisk dokumentasjon; Intervju med barn, barnesamtaler, barnemøter, praksisfortellinger, deltagende observasjon og loggbokføring (Kristoffersen, 2006, s. 54). Fotodokumentasjon er også relevant i denne settingen. Uansett hvilken metode man går for er det hvordan dokumentasjonen behandles, vurderes og tolkes i etterkant som definerer verdien. Man må være beredt på konsekvensen av den beviseliggjøringen dokumentasjonen kan gi oss for nettopp for å utvikle praksis til det bedre.

For at det innsamlede materialet kan benyttes i en pedagogisk kontekst, med mål om å forberede den medvirkende praksisen i barnehagen, må personalet reflektere, diskutere og vurdere materialet (Kristoffersen, 2006, s. 54). Det er lovpålagt at barna jevnlig skal få ”mulighet til aktiv deltagelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet” (2006, s. 57). Videre stilles det et spørsmål om dokumentasjon har erstattet observasjonsbegrepet. Her kan fotodokumentasjon spille en kryssende rolle, fordi at man gjennom fotodokumentasjon har mulighet til å studere øyeblikk som har funnet sted. De øyeblikkene kan også sees på som erfaringer. Susan Sontag skriver;

”Fotografering er en måte å bekrefte erfaringen på, men det er også en måte å avvise den på – det begrenser erfaringen til en jakt på det fotogene, det forvandler erfaringen til et bilde, en suvenir.” (2004, s. 19). Dette kan være det som nettopp skiller fotografiets funksjon i pedagogisk sammenheng i barnehagen fra et fotografi som tas med et utstillende eller poserende utgangspunkt. Ved å bruke fotografiet som et pedagogisk verktøy i barnehagen tillegger man det noen retningslinjer. I medvirkningens ånd skal fotograferingen her gi en form for deltagelse (Kristoffersen, 2006, s. 56). Når jeg i denne oppgaven legger opp til at barn skal få dokumentere sin egen hverdag og sine egne øyeblikk er de med på å synliggjøre en *eksisterende kultur*, samtidig som at de er *kulturskapere* (Klausen & Grangaard, 2000, s. 11).

Eстетisk dokumentasjon er verken nevnt direkte eller indirekte i rammeplanen (2017), eller i temaheftet for medvirkning i barnehagen. For å finne henvisninger til denne dokumentasjonsformen viser jeg til litteratur fra Reggio Emilias filosofi. Veia Vecchi skriver i *Blå blomster – bitre blader* (2012) om synlig lytting. Synlig lytting handler om å synliggjøre barnas stemmer gjennom ulike dokumentasjonsformer og at man observerer og dokumenterer med et reflekterende utgangspunkt i forhold til praksis. Her er vi igjen inne på pedagogisk dokumentasjon for å fremme barns medvirkning i barnehagen. I Reggio Emilia dokumenterer de ikke bare situasjoner og hendelser, de observerer og dokumenterer også læringsprosessene (Vecchi, 2012, s. 171). Vecchis utsagn om prosessdokumentasjon mener jeg kan knyttes til pedagogisk dokumentasjon fordi det handler om å reflektere over barns *selvstendige tanker og strategier*: ”Jeg er ganske sikker på at et sterkere fokus på prosessene i stedet for å bare på sluttproduktet ville ha hjulpet oss til å få dypere respekt for barn og unges selvstendige tanker og strategier, og at dette ville ha økt den gjensidige interessen mellom elever og lærere betraktelig.” (Vecchi, 2012, s. 178). Vecchi nevner koblingen mellom pedagogisk dokumentasjon, men hva prosessdokumentasjon egentlig vil si for uten et fotoalbum eller en utstilling er jeg enda usikker på. Derfor kan det være spennende å se på dokumentasjonsformen i et estetisk lys. Siden et estetisk utgangspunkt er en sansende tilnærming eller med formalestetiske elementer, er det spennende å se hva det har å tilføye til den pedagogiske dokumentasjonsformen. Det kan være så enkelt at det dreier seg om synliggjøring av det pedagogisk-estetiske arbeidet i barnehagen, som nettopp ofte er prosessdokumentasjonsformer. Dette er en måte å anerkjenne en estetisk

dimensjon i prosessene, og dermed i den pedagogiske filosofien og barns og voksnes læring (Vecchi, 2012, s. 30).

Susan Klausen refererer til barnehagene i Italia når hun skriver om hvordan materialene i rommet kan invitere til lek. Rommet skal fungere nettopp slik, som en invitasjon til lek. Dette kan også en prosessdokumentasjon fungere som i en utstillende funksjon, eller enda bedre, når barna selv lager den. Da blir det rom for lek, inspirasjon, utforskning og impulser til å spire videre (Klausen & Grangaard, 2000, s. 13). Når prosessdokumentasjonen blir fremvist i barnehagen ved for eksempel en utstilling vil det gi en følelse av en tilhørighet og et fellesskap. Det er dette som er med på å bidra til inspirasjon for videre arbeid (Kristoffersen, 2006, s. 62).

Fotografiet i barnehagen

Fotografiet har en særegen egenskap i forhold til dokumentarisme; det er alltid objektivt før man tilegner det refleksjoner og en *subjektiv innstilling*. Susan Sontag har inkludert et sitat fra László Moholy-Nagy (1925) i boken ”Om fotografi” (2004, s. 257);

Fotografiapparatet er altså den mest pålitelige hjelp vi har når vi vil oppnå et objektivt blikk. Alle må nødvendigvis se hva som er optisk sant, det som forklares på egne betingelser, det som er objektivt, før de kan komme fremt til noen som helst subjektiv innstilling. Dette vil oppheve det billedlige og fantasibaserte assosiasjonsmønsteret som har vært enerådende i århundrer og som har preget vårt blikk gjennom store, individuelle malere.

Vi er – etter hundre år med fotografering og to tiår med film – blitt umåtelig beriket på dette området. *Vi kan si det slik at vi ser verden med helt andre øyne*. Likevel er det totalt resultatet av dette i dag ikke stort mer enn en visuell encyklopedi. Dette er ikke tilstrekkelig. Vi ønsker å *produsere* systematisk, ettersom vi for livets skyld må skape *nye relasjoner*.

László Moholy-Nagy (1925)

(Sontag, 2004, s. 257)

Dette sitatet mener jeg gir et godt blikk på hvordan fotografiet som dokumentarisme kan bidra til en objektiv analyse av den fotograferte *verden*. Dette er aktuelt i barnehagen når det gjelder pedagogisk dokumentasjon, estetisk dokumentasjon og barns egne fotografier. Jeg tenker at man kan se på estetiske læringsprosesser og dokumentarisme som arbeidsmåter for å bygge relasjoner. Dette kan sees i en demokratisk sammenheng hvor alle med et fotoapparat har mulighet for å uttrykke seg med å fange de øyeblikkene de ser gjennom apparatet.

Slik det er i dag i vårt samfunn kan hvem som helst fotografere, men tidligere var det forbeholdt fotografer som en yrkesgruppe. I dag har de aller fleste en smarttelefon med et godt nok kamera for å kunne ta gode bilder, legge på et filter og få tilbakemelding fra et digitalt samfunn. Dette har selvfølgelig påvirket *fotografiet som uttrykksform* i den forstand at fotografiet har blitt en måte for å markedsføre seg selv (Homstvedt, 2016). I et barnehageperspektiv kan foto som uttrykksmåte utnyttes til det positive. Det er en *friere* og *visuell* måte å kommunisere på (Pettersvold, 2019, s.19). Derfor er det interessant å se hva barna fotograferer i denne oppgaven, de ytrer og hvordan det kommer til uttrykk i de forskjellige fotografiene. Barnas fotografier gjør det mulig å se med barna og ikke på dem. Det er et perspektiv med fordeler i forhold til deltagende observasjon som metode (Pettersvold, 2019, s. 19).

Fotoapparatet er et mekanisk verktøy, uten egen vilje og viten om hva og hvor det skal fotografere. Det er ikke før man som subjekt samhandler med kameraet, at kameraet blir *seende* (Magnusson, 2017, s. 89). Det sist publiserte prosjektet som handler om barn i fotografisk utfoldelse, er utført av Mari Pettersvold og Solveig Nordtømme. De hadde et prosjekt i Karljohansvern barnehage, hvor de avgrenset oppdraget slik: "Hvilke fotografier vil du ta for å huske barnehagen?" (Pettersvold & Nordtømme, 2019, s. 28). Jeg har valgt å la barna få fotografere ut i fra egne impulser for å kartlegge barnas estetiske læringsprosesser med medvirkning som grunnleggende faktor. Dette har jeg valgt fordi jeg tror at medvirkning også motiverer til kreative prosesser (Pettersvold & Nordtømme, 2019, s. 28). Pettersvold og Nordtømme ville at barna skulle ta utgangspunkt i et "fremtidige jeg", noe som poengteres at er en kompleks og abstrakt tilnærming til barnas subjektive verden. De skriver følgende:

I motsetning til forskningsprosjekter som undersøker hva barn husker i ettertid , spør vi om dette før de har sluttet. Primært har vi tiltro til at barna kan forholde seg til denne kompleksiteten og at de mangfoldige ikke-fasitbaserte løsningsmulighetene gjør at oppdraget kan oppleves meningsfylt

(Pettersvold & Nordtømme, 2019, s. 29).

Jeg har valgt en motsatt tilnærming. Barna som er deltagere og medforskere skal til slutt erindre hva de husker ut ifra fotografiene. Det kan være interessant å se om barnas medvirkning til prosjektet har er tilknyttet deres estetiske læringsprosesser. Jeg skal fotografere barna som undersøker, fotograferer og utforsker. Barna skal bearbeide fotografiene de selv har tatt i samhandling med hverandre. Pettersvold og Nordtømme skriver med utgangspunkt i sin undersøkelse "Litt forenklet kan vi si at det er 39 barn og 39 ulike løsninger" (2019, s. 29). I forhold til denne oppgaven er det riktig å se barnets lekende og utforskende væren og barnets relasjoner i fotoaktivitet.

Det er interessant å analysere barnas fotografier opp mot formalestetiske elementer som for eksempel komposisjon og motivvalg. Ved å uttrykke seg med estetiske elementer arbeider man også med å uttrykke seg gjennom et estetisk språk. Vecchi skriver om barns uttrykk gjennom fotografiet: "Vi bør spørre oss selv hvorfor 5- 6 år gamle barn, som klarer å fange essensen av virkeligheten så originalt og bevisst med fotoapparatet, beskriver den samme virkeligheten på en konform og lite interessant måte når de uttrykker seg skriftlig eller muntlig." (Vecchi, 2012, s. 178). Mennesket har alltid vært opptatt av skjønnhet, eller det som vi kaller for formalestetikk. Dette er en underbevist *draging* som også er *et primærbehov*. Det er naturlig å søke balanse i tingene, omgivelsene og uttrykket man skaper (Vecchi, 2012, s. 34). Ved å arbeide med å skape balanse i et uttrykk, arbeider man med komposisjon (Fjørtoft, 2012, s. 403).

Ved å arbeide med formalestetikk planlegger man også gjerne på hvordan man plasserer motivet, og man planlegger uttrykket. Jeg ser for meg at barna vil fotografere hverandre, altså at de blir motiver for hverandres fotouttrykk. I "*Det lyse rommet*" skriver Roland Barthes (2001) om fenomenene som kan oppstå rundt fotografiet. Han skriver blant annet om posering, og hvordan han "*forvandler meg på forhånd til et bilde*" (Barthes, 2001, s. 20). I forhold til barnas utfoldelse i fenomenet posering vil jeg behandle det som en lekende tilnærming. Dette kan være en gylden mulighet for meg å

fotografere deres prosesser uten å avbryte barnas utforskning og- eller lek. Barthes skriver om fotografier der man har overasket motivet eller fotografert uten at motivet er bevisst over fotograferingen:

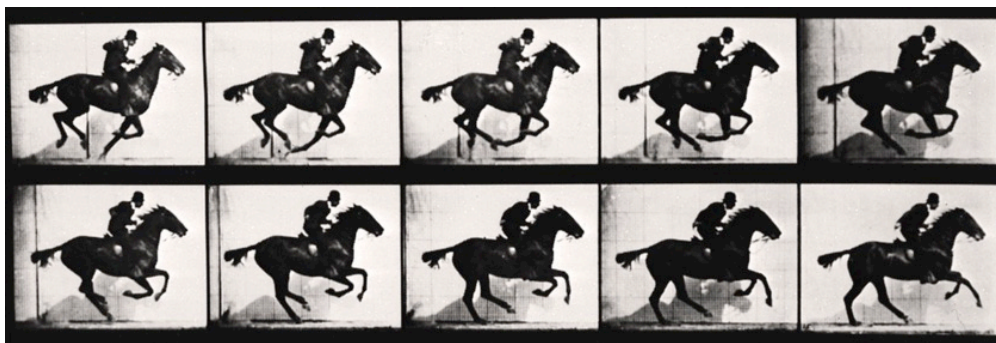
Jeg forestiller meg (og det er alt jeg kan gjøre, siden jeg ikke er fotograf) at den viktigste handlingen for operatoren består i å overraske noe eller noen (ved hjelp av det lille hullet i kammeret), og at denne handlingen altså er perfekt når den kan gjennomføres uten at det fotograferte subjektet er klar over det.

(Barthes, 2001, s. 44)

Barna er klar over at jeg fotograferer, men siden de er medforskere og selv fotograferer har jeg muligheten til å fotografere barna uten å avbryte deres prosesser. Jeg har en mulighet til å observere barna i aktivitet på lik linje som at de observerer og dokumenterer meg. Med andre ord: når barna samhandler med kameraet og hverandre, har jeg en gylden mulighet til å fotografere et øyeblikk der barnas naturlige utforskning forblir uforstyrret.

Fotografiet som kunstform

Å overføre et bilde eller et motiv ved hjelp av lys ble for første gang beskrevet av Aristoteles. Dette er selve prinsippet for fotografiet, som ble gjort ved å lage et lite hull i en vegg, hvor dagslyset kommer inn. Rommet er ellers helt mørkt. Bildet som trenges gjennom hullet med dagslyset blir vist opp-ned og i en live-setting (Knudsen, 2018). Verdens første vellykkede fotografi var det Joseph Nicéphore Niépce som tok, men selve eksponeringstiden tok hele 8 timer. For å forberede teknikken og forkorte eksponeringstiden tok han kontakt med Louis Daguerre. Sammen utviklet de en metode hvor de benyttet seg av sølvplater og jod. Dessverre døde Joseph Niépce før metoden ble allment kjent. Frem til 1860-tallet var det denne metoden som ble benyttet. Ordet ”fotografi” betyr å ”skrive med lys” og ble først brukt av Louis Daguerre. Når det nærmet seg slutten av 1800-tallet ble ikke fotografiet lengre fremstilt på fotografiske plater, men på rullefilm (Pihl, 2019). Fotografiet var starten på en ny måte å dokumentere på og skape uttrykk. Og gjorde det seinere mulig å lage film ved å lage fotoserier av bevegelse.

Figur 1: Foto av Eadweard Muybridge, fra Store Norske leksikon. Public domain.

Eadweard Muybridge var den første som gjorde fotografiske studier av bevegelse. Han fikk til dette ved å plassere flere kameraer etter hverandre. Etter hvert som modellen bevegde seg, enten ved gange eller i høyere hastighet, fotograferte kameraene (Pihl, 2019). Hans første fotografier ble vist i 1877 og motivet var en galopphest. Hensikten var at han ønsket å bevise at hesten i et øyeblikk hadde alle fire beina i luften samtidig. Problemstillingen var at hesten løper kjapt og han trengte dermed et kamera med en rask lukker. Løsningen ble en utviklet lukker koblet til 12-24 kameraer. Resultatene ble slik Muybridge forventet, som vist i figur 1. For å vise hestens bevegelsesmønster ble bildene vist på en *zoopraxiscope*, som *kinoframviseren* bygger på (Pihl, 2019).

Når det angår fotosjanger har portrettfotografering fra starten av vært mest populær. Dette kan sammenlignes med portrettmalerier, men fotografiet var billigere. Man benyttet kunstnere til å håndkolorere fotografiene slik at de så virkelige ut. Driven etter å gjengi realiteten slik den er kan sees i forhold til dokumentarfotografiet. Da er det *autentiske personer, miljøer og hendelser* som er hovedmotivet. Altså så er hensikten ved å fotografere i en dokumenterende sjanger å formidle historier som har skjedd. Dette kan sees i forhold med fotoreportasje som handles ut i fra *journalistiske prinsipper*. Ved å benytte en sosial-dokumenterende tilnærming ønsker man som regel å informere eller å overbevise om *sosiale forhold*, for å gi økt forståelse for resten av samfunnet (Pihl, 2019). 2000-tallet var det store gjennombruddet for digitalt fotografi, men det var ikke før i 2007 da Apple lanserte sin smarttelefon at *fotografiet ble demokratisert*. Nå kunne alle eiere av en slik telefon dokumentere ved å fotografere, for så å dele det på internett. Som følge av digitaliseringen (og Adobe Photoshop, som kom allerede i 1990), var det også mulig å retusjere og manipulere bildene man tok. Pressefotografer eller andre fotografer med en dokumenterende agenda skal forholde seg forsiktige ved bruk av bilderedigering, nettopp fordi en dokumentasjon skal gjengi

en realitet. Kunstnere derimot så denne måten å manipulere og redigere som en stor mulighet for å uttrykke seg. Dette gjelder også mote og reklamefotografer som til tider er i overkant kreative når de skal selge en vare (Pihl, 2019).

Fotografiet har lenge vært diskutert som kunstform. Dette kommer av at fremstillingen av fotografiet og at det er en mekanisk uttrykksform. Allikevel er de første fotografiene av Louis Daguerre, også kalt *Daguerrotypiene*, de eldste fotografiene som anses med høy kunstnerisk kvalitet (Blom og Ahlsen, 2018). Om dette er i forhold til grad av formalestetikk eller bakgrunnen for fotografiene er jeg usikker på, men det plasserer et tidfeste på fotografiet som en kunstform. Med dette som utgangspunkt ble det mer og mer vanlig å bruke fotografiet som kunstuttrykk ut i fra teknisk utvikling og nye metoder, som for eksempel tegning over fotografiet (Blom og Ahlsen, 2018). I århundreskiftet fra 1800 til 1900 tallet gjenopptok amatørfotografer eldre fotometoder. På denne måten lignet fotografiene mer på tegninger. Samtidig var yrkesfotografene utstyrt med kameraobjekter av høy kvalitet. De fotograferte for å dokumentere (Blom og Ahlsen, 2018). Bildene tatt av amatørfotografene var gjerne uskarpe men inneholdt av formalestetiske elementer som komposisjon og perspektiv.

Roland Barthes (2001) skriver om hvordan fotografiet treffer han som betrakter og han skriver om begrepene *studium* og *punctum* (2001, s.38). Et *studium* gjør man ved å studere et fotografi eller et kunstverk, men om det er noe spesifikt som treffer deg som betrakter på et emosjonelt nivå, inneholder kunstverket et *punctum* (Barthes, 2001, s. 38). Dette er interessant i forhold til hvordan det påvirker fotokunst som formidler. Når man omtaler fotografiet i et formalestetisk aspekt benyttes gjerne begreper hentet fra maleriets kvalitetskriterier. Det dreier seg ofte om komposisjon, bruken av lys, linjer med mer. Likt for fotografiet og et maleri er bedømmelsen av nyskapning (Sontag, 2004). Ofte kan et overaskende fotografi bidra til en nærmere opplevelse av fotografiet, altså at motivet ikke er i et poserende modus. Barthes viser til begreper som *punctum* og *eidolon* når han skriver om fotografiets estetiske elementer. *Eidolon* er i overført betydning motivet og *punctum* er det som tar oppmerksomheten til betrakter, ”Et fotos *punctum* er denne tilfeldighet som treffer meg (men som dessuten martrer meg, piner meg)” (Barthes, 2001, s. 38). For øvrig så er ikke fotografiet avhengig av sjanger for å være et godt fotografi. Disse estetiske elementene kan finnes både i et presse-fotografi

og i fotokunst, og det kan og særlig gjelde Barthes *punctum*. Tar man utgangspunkt i Magnar Fjørtoft er det essensielt for bildet at *punctum* også er motivet:

”All verdens teknikk og komposisjonsskjemaer hjelper lite dersom ikke motivet, det sentrale i bildet, fanger betrakterens oppmerksomhet. Det er tross alt bildets innhold som vekker interesse og engasjerer oss” (Fjørtoft, 2012, s. 321). Derfor er det interessant å se hvordan barna tar fatt på motivet når de fotograferer, ved å analysere fotografiene deres med utgangspunkt i formalestetikk, som i formalestetiske elementer.

I kunst finnes generelle formalestetiske elementer. Disse kan være: komposisjon, lys og skygge, linjer og kontraster. Fjørtoft har skrevet om fotografiet i en mer teknisk forstand. Han tar for seg formalestetiske elementer og hvordan komponere med kameraet. Blant annet skriver han om komposisjon som er *læren om bildeelementenes plassering i bildeflaten* (Fjørtoft, 2012, s. 321). For å fange eller gjengi en prosess eller en stemning med fotografiet skriver Fjørtoft at man må ta flere bilder med ulike eksponeringer og deretter kopiere og lime bildene sammen (2012, s. 261). Det ferdige bildeproduktet vil altså ikke være representativt for det øyeblikket fotografiet ble tatt. Ved å bearbeide fotografiene sammen har man muligheten til å gjenskape følelsen man hadde når man stod der og fotograferte. Det er dette jeg vil få frem i mine bildeprodukter, slik at dette trekker meg også nærmere ønsket om å analysere og forstå barnas estetiske læringsprosesser som mine motiver og tema.

Per Fronth er en kunstner som har hatt en fot på begge sider av fotografiets kunst og dokumentasjons-sjangre, både i kunsten og som fotojournalist hvor formålet var å gjengi situasjoner og mennesker slik de er. Fronths tidligere arbeidsplass var Verdens Gang og dette har preget hans måte å skape billedlige uttrykk på (Fineart, 2018). Når han skaper sine visuelle uttrykk tar han i bruk flere verktøy, men fotografiet er *råvaren*. Ut i fra egne fotografier *transformerer* han dem til *maleri, film, skulptur, vev og papirarbeider* (Fineart, 2018). Fronth er den første fotografiske kunstneren som fikk tittelen Nobelkunstner. Han er også den første som har laget en kronikk ved å bare benytte egne fotografier (Fronth, 2020), noe som kan være interessant for analysearbeidet i denne oppgaven.

Sammenfatning

Jeg har skrevet om teorien som forankrer oppgaven min. Ut i fra begrepene estetikk og estetiske læringsprosesser tar jeg med meg videre hvordan mennesket er i en sanselig tilværelse i estetisk virksomhet, og hvordan dette kan påvirke et prosjektarbeid. Forståelsen for estetikk og barns estetiske læringsprosesser blir med andre ord et utgangspunkt for hvordan jeg planlegger den didaktiske rammen rundt feltundersøkelsen for å ivareta barnas impulser. Med pedagogisk og estetisk dokumentasjon har jeg fått en bevissthet rundt barnas medvirkning til prosjektarbeid. Kunnskapen om dokumentasjonsformenes bruksområder er også i tråd med forskningsspørsmålet: *Hvordan er forholdet mellom pedagogisk dokumentasjon og estetisk dokumentasjon?* Dette er interessant å se på i forhold til hvordan man praktiserer dokumentasjonsformene i barnehagen. Det er et godt utgangspunkt for min refleksjon over feltarbeidet i denne oppgaven. I feltundersøkelsen er det essensielt å ta med seg Vecchis forklaring på hvordan vi som mennesker naturlig søker balanse i omverden, i forhold til forståelsen av formalesthetikk. Dette er i tråd med det Magnusson (2017) skriver om hvordan kameraet blir *seende* når det tas i bruk. I forhold til interaksjonen mellom barn og kamera er dette interessant for denne oppgaven å se på i forhold til barnas prosesser. Dette er også i forhold til bevegelsesfotografiet og hvordan dette gir muligheter for forskjellige fotouttrykk.

Å undersøke med fotografi

Dette kapittelet handler om å bruke fotografiet som redskap sammen med barn, hvor barna er medforskere. Kunnskaper om barnas prosesser og samhandling til kameraet er essensiell informasjon for oppgavens problemstilling. I denne oppgaven tar jeg utgangspunkt i en kunstbasert metode som heter *Arts- informed research*. Kort fortalt så handler det om å gå inn i et valgt felt innenfor sosial vitenskap og undersøke området basert på et valgt kunstområde. Det sosialvitenskapelige feltet er i denne sammenhengen fotografiet i barnehagen, og det er dette problemstillingen og forskningsspørsmålene bygger på. I barnehagen er fotografiet ofte brukt som en dokumentasjonsform, og jeg vil med fotografiet undersøke barns estetiske læringsprosesser.

Problemstillingen min spør etter hvordan jeg kan dokumentere og formidle barns estetiske læringsprosesser gjennom foto og bearbeidelse av foto. I forskningsspørsmålene presiseres dette til følgende:

1. Hvordan er forholdet mellom pedagogisk dokumentasjon og estetisk dokumentasjon?
2. Hvordan kan barns fotografier og min dokumentasjon av barn utvikles til å bli estetisk dokumentasjon?
3. Hvordan kan barns foto og min fotodokumentasjon inngå i min egen skapende prosess?

For å finne ut av dette må jeg foreta en feltundersøkelse i barnehagen. *Barns estetiske læringsprosesser* er veldig generelt fordi estetiske læringsprosesser er subjektivt. Man lærer på forskjellige måter og prosessene blir derav også ulike. Denne oppgaven handler derfor handle om tre barn som er med som medforskere, eller visuelle undersøkelsesdeltagere (Magnusson, 2017, s. 91). På denne måten vil jeg få muligheten til å reflektere over disse barnas estetiske læringsprosesser. Slik problemstillingene mine viser er det flere begreper som er fremtredende i denne oppgaven. Estetiske læringsprosesser, pedagogisk og estetisk dokumentasjon, foto og fototeknikker. Det stiller altså krav til et estetisk utgangspunkt, forankret i fotografiet og barnehagen som et pedagogisk felt.

Arts informed research

Maggi Savin-Baden og Katherine Wimpenny har i *A practical guide to Arts-related research* (2014) skrevet om kunst- utgangspunktet til metodisk forskning, eller *arts-related research* som er tittelen i kapittel 1. Dette er en metode som bygger på interaksjonen mellom sosial vitenskap og kunsten, for å forstå menneskets natur; Hvordan og hvorfor vi handler slik vi gjør og våre opplevelser som subjekter. Denne forskningsmetoden har noen fenomenologiske og hermeneutiske aspekter ved seg på den måten at de tidligste forskerne som benyttet den, tok utgangspunkt i sine egne kreative prosesser (2014, s. 1). Denne formen for forskning gjør at man blant annet vil forstå et problemområde gjennom å være i en kreativ prosess.

Her kreves det et medium (2014, s. 1). Mitt medium er som problemstillingen viser: fotografiet, men også fotografiet som utgangspunkt til endelig uttrykk og dokumentasjon. Kunstbasert forskning har flere retninger for innsamling av empiri. Her er en kortfattet oppramsing fra tabellen til Savin-Baden og Wimpenny: *Arts-inquiring pedagogy*, *Arts-based inquiry*, *Arts- informed inquiry*, *Arts-informing inquiry*, *Arts-engaging inquiry* og *Arts- related evaluation*. Jeg har valgt *Arts-informed inquiry* som bygger på valgte problemstillinger i en studert situasjon og hvor funnene blir representert gjennom et kunst-uttrykk (2014, s. 5). Dette kan både sees som å representere funn og selve situasjonen (2014, s. 7). I dette tilfellet vil begge perspektivene gjelde for oppgaven. Estetiske læringsprosesser, pedagogisk og estetisk dokumentasjon, foto og barns fototeknikker er begrepet som jeg vil utforske nærmere. Ved å bruke en Arts-informed research metode for å samle inn og tolke datamaterialet, går jeg inn for å forstå barnas tilværelse og opplevelse som det hele mennesket og subjektet de er. Knowles & Cole spesifiserer også at man gjennom dette metoden vil forstå subjektets prosesser i utforskningen: “Arts-informed research is a way of redefining research form and representation and creating new understandings of process, spirit, purpose, subjectivities, emotion, responsiveness, and the ethical dimensions of inquiry” (Knowles & Cole, 2012, s. 3).

Når man arbeider med kunstbaserte metoder er det essensielt at en har kunnskaper om kunstfeltet som benyttes til inspirasjon eller medvirker til prosjektet. Fronth er en kunstner med erfaringer, og viten når det angår fotografiet som utgangspunkt til kunst-uttrykk, og fotografiet som en dokumentasjonsform. Han er internasjonalt kjent slik at

jeg finner både bilder og informasjon om han på internett. Allikevel er det noen temaer og begreper vedrørende min problemstilling og forskningsspørsmål som det er viktig å få Fronths synspunkter på. Dette gjelder min valgte metode for visuell analyse hvor jeg lager collager med utgangspunkter i barnas fotouttrykk.

Arts informed research utfordrer en *logisk positivisme* og en *teknisk rasjonalitet*, på den måten at det ikke er det eneste utgangspunktet for å forstå menneskelig atferd. Dette er en anerkjennende måte å utforske på for menneskets mange språklige uttrykk, enten det er gjennom en kunstform eller tolket med en kunstfaglig innfallsvinkel (Knowles & Cole, 2012, s. 3). Mulighetene for tolkning av materiale blir dermed svært utvidet med en evne til å se materialet fra flere mulige perspektiver. Ved å bruke denne metoden for forskning arbeider man intuitivt basert i ens egne følelser og fornuft ved veivalg og opprettholdelse av naturlig flyt i arbeidet. Her trekker jeg en linje til den deltagende observatør-rollen. I tolkningsprosessen vil jeg ha bruk for faglig kunnskap rundt formalestetiske elementer ved fotografi som kunstform. Fronth er informant og inspirasjon i denne oppgaven.

Foto som redskap i konstruksjon av empirisk materiale

Ved å utforske fotografiet sammen med barna tilrettelegger jeg også for en demokratisk prosess. Det er ikke bare jeg som har muligheten til å dokumentere barna, de har også mulighet til å produsere dokumentasjon av meg. På denne måten opprettholder jeg et rettferdig maktprivilegiet mellom barna og meg (Magnusson, 2017, s. 93). Fotografiet har en essensiell egenskap; den som fotograferer har muligheten til å fange et riktig øyeblikk.

Gjennom en bevissthet rundt fotografiet kan man manipulere en definert versjon av en realitet som har oppstått. Jeg vil derfor bruke fotografiet i seg selv som en metode for å se hvordan barna forholder seg til fotografiet som fenomen og om dette kan avsløre de estetiske prosessene i sin helhet. Det blir et *dobbelt blikk* på fenomenene som oppstår og det som skjer i handlingsrommet når både jeg og barna dokumenterer med fotoapparatet (Magnusson, 2017, s. 53). I Arts informed research som metode har jeg fastsatt rammer for min utforskning av den valgte problemstillingen. Det er den bestemte kunstneriske eller formingsmetoden som omslutter prosjektets rammer. I mitt tilfelle vil dette bety fotografiet. Både jeg og barna fotograferer og dette er med på å påvirke

rammebetingelse for min tolknings- og analyseprosess. Når jeg fotograferer barna, og setter disse fotografiene sammen med barnas egne fotografier vil jeg muligens få et innblikk av barnas egne barndomsøyeblikk. Ved å samle inn fotomateriale fra både mitt og barnas kameraer vil jeg få muligheten til å analysere bildematerialet opp mot hverandre, både fra mitt perspektiv og deres. Når jeg fotograferer barna, fungerer fotografiene som feltnotater, eller en beviseliggjøring av praksis, fordi jeg dokumenterer hva som skjer. Fotografiene skal sammenlignes kronologisk, mot hverandre og mot mine fotografier. På denne måten vil jeg kartlegge gjentakende tendenser og se bildene i formidlende sammenheng.

Om feltundersøkelse

Før jeg begynner med utforskningen sammen med barna i barnehagen går jeg inn for å studere et valgt område med et engangskamera. Området jeg har valgt er tiltenkt feltundersøkelsen sammen med barna. Jeg tar med meg en lydopptaker for å gjøre opptak av at jeg prater med meg selv. På denne måten slipper jeg å gjøre notater underveis og heller fokusere på å fotograferer området. Målet er å bli kjent med både området, engangskameraet og forsøke å fotograferer slik jeg trur et barn ville fotografert. Jeg vil la kameraet lede meg rundt i området og jeg skal holde kroppen min til en cirka barnehøyde. Lydopptaket skal transkriberes og bildene fremkalles før jeg møter barna. På denne måten får jeg en forventning til barnas fotografier og jeg vet bedre hva jeg skal se etter når jeg fotograferer barna. Når de har fotografert og jeg har fremkalt deres bilder vil jeg ha et sammenligningsgrunnlag både fra meg selv og barna.

Jeg vil, sammen med barn, utforske kameraet. Dette er en form for feltforskning som har noen rammebetingelser, men forløpet er sett fra et medvirkende perspektiv. Dette betyr blant annet at jeg har satt noen få grunnregler før utforskningen med barna finner sted. Disse rammene er lovpålagte. For eksempel så kan ikke barna eller jeg fotograferer andre barn. Dermed må vi fotograferer utenfor barnehagen, og gjerne i et område hvor barnehagelokasjonen ikke kan bli gjenkjent på fotografiet. Hva medvirkning angår vil det i prinsippet bety at barna er medforskere i dette prosjektet, og deres opplevelse, samhandling, tilstedeværelse vil påvirke forløpet og progresjonen i dette prosjektet. Hilde Hiim skriver ”Elev- eller deltagermedvirkning er knyttet til selve strategien for pedagogisk aksjonsforskning” (2010, s.81) og at Jmf: ”Deltakerne i prosjektene samarbeider om å definere et opplevd behov for endring..” (2010, s. 81). I dette

prosjektet er det ikke en endring av praksis i denne barnehagen jeg er ute etter, men jeg ønsker at man med et formings- og kunstdidaktisk perspektiv vil få en større forståelse for barns fotografier og hvorfor dette fenger dem. Didaktikkens fokus her ”innebærer at oppmerksomheten blir rettet mot refleksjon rundt og medvirkning med hensyn til utdanningens mål, rammebetingelser, faglige innhold, arbeidsmåter og vurderingsformer”(Hiim, 2010, s. 81). Jeg ønsker å se en sammenheng mellom barns lek med fotografiet og estetiske læringsprosesser, og dermed er en demokratisk tilnærming til barna en god metode for å hente inn relevant empiri. I følge Hiim vil barnas egen vurdering av prosjektet være essensielt for at det skal oppfylle et medvirkende utgangspunkt. I forhold til min innfallsvinkel med den gruppen av barn jeg har mener jeg at det her ligger et ansvar i tolkningen av barnas fotografier sett opp mot mine, og tolkningen av situasjonene som oppstår. Hvordan prosjektet utvikler seg henger altså på min oppfatning av barnas tilstedeværelse i prosjektet.

Etter at aktivitetene i barnehagen er utført skriver jeg en enkel logg. Dette er en del av feltnotatene som gir meg en forberedelse til når jeg skal se og analysere bildematerialet. De hjelper meg å huske situasjonene bedre. Derfor må notatene og fotografiene alltid sees i sammenheng. I notatene skriver jeg også ned sitater som jeg husker at barna har uttalt. Der det er gunstig, skriver jeg ut fotografier i stort format sånn at jeg kan skrive ned viktige sitater direkte knyttet til bildene.

Om deltagende observasjon

Jeg er delaktig i barnas utforskning av kameraet på den måten at jeg selv fotograferer. Barna er ikke overlatt til seg selv, og jeg er tilstede som en støtte for barna når det er behov. Jeg ser muligheten til å forstå og tolke prosessene som oppstår i møtene mellom meg og barna, barna seg imellom og mellom barn og fotografi. Estetiske læringsprosesser er opplevde og pågående situasjoner som må sees i sammenheng med hvilken relasjon man hadde til stemningen, følelsene og minnene fra der prosessene fant sted. Jeg vil derfor også ha en deltagende observatørrolle. På denne måten blir jeg og barna utforskere av fotografiet sammen. Vi vil sammen oppleve prosessen i stedet for at jeg skal holde meg i bakgrunnen, noe hadde vært veldig unaturlig for prosessen.

Roland Barthes' s begreper angående fotograferingens regi vil passe inn her. Jeg vil i dette prosjektet være både en *operator* og en *spectator* (Barthes, 2001, s. 18), på den

måten at jeg med fotoapparatet skaper mine notater. Dette gjøres i et samspill med barna. Rollen som *spectator* innstas i det jeg ser gjennom fotografiene etterpå med intensjon om å hente ut mening og essensen i resultatene. Jeg er også en *spectator* i det jeg skriver oppgaven min på bakgrunnen av fotografiene jeg analyserer. Det er ikke bare mine fotografier som analyseres, men også barna sine fotografier. Det utgjør altså en *operator*-rolle hos barna. Barna er også en *spectator* når de studerer sine egne fotografier. Jeg er vekslende i rollene som medforsker, operator, spectator, og observerende. Når man observerer deltagende må man ikke nødvendigvis ha et kamera som et dokumentasjonsverktøy, men poenget er at man aktivt deltar på lik linje som man observerer og har overblikk over situasjonen. Denne formen for å utføre observasjon på blir også brukt som et ”pedagogisk verktøy for å synliggjøre den pågående forandringen som involverer barn i samspill med hverandre og med omgivelsene sine” (Carlsen, 2015, s. 37), i Reggio Emilia barnehagene.

Åberg og Taguchi belyser forskjellen mellom observasjon og dokumentasjon i ”Lyttende pedagogikk – etikk og demokrati i pedagogisk arbeid” (2007). En observatør gjør mer enn å se på at en hendelse eller situasjon utspilles. De skriver ”Å observere blir en bevisst innsamling av iakttagelser, av noe jeg har sett eller hørt, men som jeg ennå ikke har reflektert over” (2007, s. 20). Videre forklarer de at det er på bakgrunn av en interessant observasjon at man velger å dokumentere. Når man dokumenterer så tar man aktive, umiddelbare og bevisste valg for hva man vil manifestere på et skriftlig, innspilt med enten video eller lydopptaker eller i mitt tilfelle, på et fotografisk grunnlag. Denne dokumentasjonen kan seinere bli brukt i refleksjon i for eksempel et pedagogisk forum. Jeg ser kontinuerlig etter hendelser i fotografiene for å reflektere over funn og oppdagelser. Vecchi skriver om observasjon og dokumentasjon med utgangspunkt i Carla Rinaldi; ”Dokumentasjon er en pågående evaluering i den forstand at vi samler og stanser ved det vi gir verdi” (Rinaldi et al. (red.), 2001:84) (Vecchi, 2012, s. 175). Man kan ikke gjenoppleve øyeblikket som er blitt fotografert, men man kan tilegne det verdi ut i fra refleksjon og som betrakter. Hver situasjon som blir fotografert er *unik*, og med dette kommer et spesifikt *ansvar* for hvordan man som fotograf opererer med fotoapparatet (Vecchi, 2012, s. 175). Med dette ansvaret ligger det også en verdi, som jeg kun får benyttet fullstendig om jeg skrur opp min ”hørestyrke”. Hvor lyttende jeg er og hvordan jeg lytter for barna gjennom min utforskning sammen med dem er avgjørende for prosjektets utfall (Åberg og Taguchi, 2007, s. 12). Ved å veksle mellom

operator og med-utforsker, både fra barnas og mitt ståsted, vil rammen bety at dette prosjektet er basert på visse demokratiske verdier. Jeg har som intensjon om at denne strategien skal bidra til å opprettholde en *stadig pågående forandringsprosess* (Åberg og Taguchi, 2007, s. 7). Barnas fotouttrykk er essensielle for at prosjektet skal fremme deres prosesser og funn. Dette utgangspunktet er også satt i medvirkningens ånd. Astring og Sørensen skriver at ”Når man arbejder med æstetiske læreprocesser, er et afgørende for oplevelseskvaliteten, at den æstetiske virksomhed udspringer af den enkelte deltagers egne følelser og tanker” (2006, s. 167). Barnas medvirkning vil være styrende for hvilke rammer jeg legger rundt undersøkelsen, på den måten at jeg vil tilrettelegge for at jeg møter barna med deres *egne følelser og tanker*.

Med et didaktisk perspektiv har jeg flere rammer å forholde meg til, for eksempel at jeg ikke skal fotografere andre barn enn de barna som er påmeldte. Rammene er også i tråd med barnas personvern. Jeg har derfor tatt utgangspunkt i at vi skal fotografere utenfor barnehagen slik at barna ikke fotograferer gjenkjennbare områder. Utover rammene vil jeg se hva som oppstår underveis og hvordan dette leder meg videre i feltundersøkelsene. Medvirkningen vil her ivaretas ut i fra barnas fotografier, de velger selv hva de vil fotografere. Jeg observerer både deltagende, lyttende og med kameraet hva som trenger å gjennomføres for at barnas motivasjon, inspirasjon og nysgjerrighet. Hvis det jeg observerer og tolker tilsier at barna for eksempel ikke opplever mestring, skal dette sette føringer for handlingsplanen videre i prosjektet.

Om intervju

Denne oppgaven baseres på en kvalitativ forskningsmetode som tar for seg sosiale situasjoner, for å så tolke og analysere situasjonene i en kunstrelatert kontekst. Når jeg skal intervjuer Frønth vil jeg derfor føre det mer som en samtale, men med noen begreper som retningslinjer. I denne sammenhengen betyr *samtale* at jeg behandler intervjuet som en dialog, heller om jeg stiller spørsmål og han svarer. Jeg ønsker at Frønth skal lede samtalen, slik at jeg kan lytte og stille spørsmål der det er naturlig. For å lykkes med dette krever det at jeg forholder meg *refleksivt objektivt*. Refleksiv objektivitet handler om å ”reflektere over sitt bidrag som forsker til produksjon av kunnskap” (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 273). Ved å forholde seg objektivt til forskningsobjektet vil man som forsker, eller intervjuer forholde seg *adekvat* til den eller det som forskes på. Dette er også i følge Kvale og Brinkmann et *uttrykk for*

lojalitet overfor fenomenet som uttrykker forskningsgjenstandens egentlige natur (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 274). Med utgangspunkt i Dewey (1925) og Latour (2000) skriver Kvale og Brinkmann at objektivitet også handler om å la intervjuobjektet protestere. At det skal være rom og mulighet for det. Ved å forholde meg åpent og *adekvat* til Fronths utsagn gir jeg også rom for at det skal kunne sies noe som *frustrere* meg. Det kan potensielt foreligge en risiko for at Fronth som intervjuobjekt utfordrer mine *forutinntatte meninger* og tanker jeg måtte ha (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 274). Med en slik holdning kan det være mulige dynamiske refleksjoner når jeg analyserer det transkriberte materialet i etterkant.

Etter gjennomføringen av intervjuet, transkriberer jeg samtalen. Jeg vil forsøke å gjengi samtalen slik den var. Det vil si at verbale lyder som ”ehm” og ”eh” blir slettet fra teksten, og at setningene blir korrigert. Dette gjør jeg ikke for å filtrere, men for å gjøre det lettere for meg i analysen. Det neste steget er å kode tekstmaterialet. Ved å kode ser jeg aktivt etter kategorier i det jeg leser. Deretter deles teksten inn i avsnitt med kategorier som overskrifter. På denne måten har jeg en oversikt over hva jeg leser om, noe som forenkler tolkningsprosessen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 226).

Gjennomføring av feltundersøkelse

Jeg tok kontakt med en barnehage jeg kjenner til fra før av. Barnehagen ligger i et boligområde med skog og turstier. Barna i barnehagen er her ofte på turer og på den måten er de godt kjent med omgivelsene. Dette er et grunnlag som vil gi trygge rammer til utforskning, fordi barna er godt kjent. Til undersøkelsen har jeg med meg tre barn i alderen 3-4 år, og barna vil fungerer som medforskere: deres utsagn, innspill, samspill og tilnærminger fotografering vil legge føringer for hvordan denne rapporten utformer seg. Intensjonen er å ta utgangspunkt i barnas impulser og da vil det ikke være bærekraftig om jeg avfeier alle ønsker og innspill barna kommer med.

Faser i feltundersøkelsen

Jeg begynte med å skaffe nødvendige redskaper til feltundersøkelsen. Redskaps- og utstyrslisten ser slik ut: Fire engangskameraer (ett til meg og tre til barna), notisblokk, tre lånte digitale kameraer til hvert av barna med tre minnekort, og et digitalt kamera med minnekort til meg. Før undersøkelsen ordnet jeg samtykke og informasjonspapirer både til foreldre og barna. En uke før feltundersøkelsene undersøkte jeg et valgt område

utenfor barnehagen. Alle møtene med barna er på forhånd planlagt med hensikt om at alle skal være delaktig. Hvis et av barna blir syke, eller ikke kan delta må jeg tilrettelegge deretter. Jeg har valgt å løse det slik at barnas bearbeidelse og gjennomsyn av egne fotografier kan deles opp der det er nødvendig. Det viktigste er at selve fotograferingen skjer med gruppen samlet.

Min undersøkelse av sted

Like i nærheten av barnehagen, med cirka 10 minutter gangavstand, er det et område hvor det er skog som grenser til et jorde. Her er det gode muligheter for å fotografere. Jeg undersøker denne plassen først selv med samme rammer som barna vil ha. Om vi ikke kommer så langt som til denne plassen er ikke det en ulempe for mitt arbeid. Det viktigste er at barnas medvirkning og estetiske læringsprosesser ivaretas i det de fotograferer. Dette området er et utgangspunkt feltundersøkelsen når jeg utforsker og ser for meg hvordan barna vil gå frem i samhandling med kameraet. Jeg vil holde meg i barnehøyde og gå dypere inn i motiver ved å følge spor: Et spindelvev kan for eksempel lede til et musehull, som videre leder til for eksempel en maurtue. Etter fotograferingen fremkaller jeg bildene for å se resultatene. På denne måten har jeg en liten forventning til hvordan barnas fotoresultater ville bli. Samtidig som jeg fotograferer prater jeg med meg selv. Monologen tas opp på lydopptak som seinere transkriberes. På denne måten har jeg muligheten til å utforske området uten å stanse for å skrive notater. Uken etter møter jeg barna i barnehagen. Jeg velger bevisst å ikke fortelle dem om min opplevelse uken før og hvordan mine bilder ble. Planleggingen videre gikk ut i fra resultatene av dette.

Barnas møte med engangskamera

Når jeg for første gang får møte barna gir jeg de en tilpasset kontrakt. Her står det forklart hva vi skal gjøre sammen, nemlig å fotografere. Jeg forklarer at foreldrene har skrevet under på en kontrakt der de samtykker til at barna får lov til å delta. I kontrakten står det at jeg får lov til å bruke deres fotografier til min skoleoppgave, og at barna skal få fotografiene sine underveis.

Å få bruke engangskameraet er barnas første møte med feltundersøkelsen. Jeg fotograferer barna samtidig som at de fotograferer på tur med meg. Når fotografiene er fremkalt skal barna få undersøke de. Dermed skal de ut å fotografere på nytt med hvert

sitt digitale kamera. Forhåpentligvis avdekkes eller oppdager barna et fenomen som de videre vil utforske i prosjektet. Jeg har en positiv holdning til bruken av engangskameraet i denne oppgaven på grunn av overraskelsesmomentet i det barna får se bildene sine. Selv om bildene ikke nødvendigvis blir som antatt er dette også en læringssituasjon. Poenget er at barna ikke har mulighet til å kontrollere fotografiene i det de blir tatt. Dette håper jeg vil bidra til en bedre flyt i barnas prosess.

Første møtet med digitalt kamera og bearbeiding av fotografiet

Det begynner med at barna får utdelt fotografiene de selv har tatt. Jeg forbereder fotomaterialet ved at det er lagt frem på et bord. Ved å gjøre dette gir jeg barna god tid på å studere fotografiene. Barna skal velge seks fotografier hver og studere disse ved å tegne på de. På denne måten vil jeg få en mulighet til å se deres impulser i strekform direkte relatert til fotografiene. For at bildene ikke skal få permanente tegnstreker på seg legges de valgte fotografiene i plastmapper. Ved å gjøre dette er det plastmappen barnet tegner på og ikke fotografiet. Tegningene og strekene er en del av barnas uttrykk og bearbeidelse av fotografiene, og vil derfor brukes i analysearbeidet med collage. Etter at alle barna har fått studert fotografiene sine drar vi ut for å fotografere. Før vi går ut får barna muligheten til å studere kameraene de skal bruke. Barna får kameraene tilbake i det vi er på turstien et lite stykke fra barnehagen.

Kamera på deling

Denne gangen skal alle tre barna dele på et kamera. Jeg ville se om strammere rammer vil bidra til at alle barna får maksimalt utbytte av fotograferingsaktiviteten. Her er det interessant å se om gruppens individuelle ressurser vil skape en felles forståelse og mening for kameraet som redskap. For meg som *spectator* er bidrar dette til utfordringer. Det er nå vanskeligere for meg å vite hvem som har fotografert med mindre to av barna er fotografert som samme motiv. Dermed vil disse bildene bli analysert med et helhetlig blikk, og hvert bilde vil gi mer uttelling som formidler.

Utstillingen

Barna skal en etter en velge et foto og fortelle noe om det valgte fotografiet, mens jeg noterer. Jeg vil og se om dette har noen påvirkning i forhold til dikting og erindring til de tidligere møtene vi har hatt. Barna har erfaring med å bearbeide fotografiene med tusj. Barna skal nå arrangere, kategorisere, formidle og skape en fortelling med valgte

fotografier fra fotoaktivitet. Dette blir gjort for å avslutte selve fotograferingen i barnehagen. Det blir i en utstilling i uteområdet, i barnehagen. Selv har jeg positive erfaringer med utstillingsformen av barnas prosesser og produkter. Ofte når man samler barnas verker til en sammenheng, er dette med på å underbygge barnas prosesser, medvirkning og mestringsfølelse. Man får også som utenforstående en innsikt i hva barna har gjort (Vecchi, 2012, s. 175). Fotografiene presenteres i utstillingen i en valgt rekkefølge med tilhørende beskrivelser. Hensikten er at teksten skal begrunne de valgte bildene og for ”å gjengi så godt som mulig læringen, atmosfæren og følelsen av liv som strømmer gjennom gruppen.” (Vecchi, 2012, s. 173). Barna har hatt en subjektiv opplevelse gjennom arbeid med foto, så en utstilling blir en god måte å avrunde feltundersøkelsen på.

Barnas møte med mine collager

I avslutningen av feltarbeidet arbeider jeg parallelt med collageuttrykk med Fronth som impuls, for å analysere fotografiene. Det er interessant å høre hva barna synes om, og hvordan de reagerer på collagene jeg tar med. Collagene er forskjellige og inneholder fotografier fra og av alle tre barna. Innholdet kan være forskjellige temaer som for eksempel miljø og relasjoner . De skal også kunne gjenfortelle historier fra da vi møttes. Det er spennende å se hva barna husker og hvordan de reagerer på mine tolkninger.

Hvilket materiale ble konstruert

I gjennomføringen av feltundersøkelsen ble det generert mye foto fra meg og barna. Jeg la fotografiene i oversiktlige mapper, for å skape en oversikt. For å huske barnas uttalelser og enkelte situasjoner skrev jeg en kort logg fra de fleste feltundersøkelsene. Loggen skrev jeg så fort barna og jeg kom tilbake til barnehagen, slik at hendelsene skulle ligge friskt i minnet. Det var viktig for meg å være tilstede i fotoaktiviteten, og det å skulle fotografere barna til en hver tid tok opp masse tid. Dermed blir fotografiene fra både meg og barna den største informasjonskilden og fungerer også som notater. Det siste møtet med barna, hvor de skulle se collagene jeg hadde med, skrev jeg barnas uttalelser direkte på collagene, slik at dette ble notatene. Barna tok også her fotografier. Jeg kan se på dato og tidspunkt for nå fotografiene er tatt for så å studere de i rekkefølge. Barnas fotografier deler jeg inn i tre kategorier for analyse: Utforskning av område, leken med kameraet og barnas relasjoner i fotoaktivitet.

Mine foto av området med engangskamera

Jeg brukte opp hele filmen på kameraet og endte opp med 27 bilder. Fotografiene ble tatt ut i fra hvordan jeg ser for meg at barna vil fotografere og hvilke motiver de velger.

Barnas foto, engangskamera

Barna benyttet samme type engangskamera som meg og de fikk hvert sitt. Dette betyr at vi i utgangspunktet skal ha samme mengde med film disponibelt. I blant kan det forekomme at man får en til to bilder ekstra men dette er ikke noe man på forhånd kan vite at vil skje. Barna fotograferte til sammen 79 bilder, og det ene barnet fikk et ekstrabilde.

Barnas foto, digital

Under den første aktiviteten med digitalt kamera, fikk barna hvert sitt kamera med hvert sitt minnekort. Jeg hadde på forhånd merket minnekortene slik at jeg til analysen kunne skille kortene fra hverandre, for å se hvilket av barna kortet tilhørte. Barn 1 tok 68 bilder, barn 2 tok 29 bilder og barn 3 tok 39 bilder. Gangen etter delte barna på et digitalt kamera, i tillegg til at de benyttet mitt kamera. Til sammen tok de cirka 127 bilder.

Mine foto av barns prosesser

Til sammen genererte jeg cirka 468 fotografier av barna. Av disse var det cirka 160 fotografier jeg ikke kan benytte fordi de er tatt innenfor barnehagens grenser. Noen av disse er nærbilder av barnas arbeider sånn at miljøet rundt ikke nødvendigvis vises så mye. Det gir cirka 308 brukbare fotografier. Jeg delte inn disse fotografiene i de samme temaene som forekom i barnas fotografier. Den største forskjellen er at barnas foto var deres fotouttrykk, og mine foto er dokumentasjon på at barna fotograferer.

Feltnotater transkribert

Når jeg fotograferte med engangskamera brukte jeg lydopptaker for å spille inn at jeg snakket med meg selv. Båndopptaket var på 26 minutter og 15 sekunder, og det transkriberte dokumentet endte på 19 sider, og inneholder både bilder og tekst. Bildene står i samsvar med teksten slik at for eksempel bilde 1 stemmer overens med når det ble tatt under lydopptaket. Beskrivelsene av fotografiene det gjelder ligger under hvert foto. Ved å transkribere lydopptaket slik at det står korrekt til bildene fotografiene som ble tatt, kan jeg i etterkant studere sammenhengen mellom aksjon og resultat. Resultatet av

dette vil være nyttig når jeg skal analysere barnas fotografier fordi jeg ikke skal benytte meg av lydopptaker sammen med dem. Loggene ble cirka en side lange, for per dag. I tillegg til uttalelser skrev jeg også om min følelse av hvordan dagen hadde vært; om barna trivdes eller ikke, og hvordan de samhandlet.

Ut i fra for forståelse for barns estetiske læringsprosesser og observasjoner fra feltundersøkelsen har jeg valgt å tematisere materialet i følgende temaer: Utforskning, lek og relasjoner. Dette er begreper jeg har tatt med meg helt i fra starten av masteroppgaven, og som jeg ser på som essensielle for barns estetiske prosesser i barnehagen.

Intervju med Per Fronth

For å forstå betydningen av fotografiet som kunstform har jeg valgt å ta utgangspunkt i Per Fronth som er en billedkunstner. Jeg tok kontakt med Fronth gjennom et lokalt galleri og holdt kontakten med mailutveksling. Vi ble enige om at jeg kunne besøke han i hans atelier i Kristiansand for å utføre et intervju der. Han fikk på forhånd tilsendt et oppdatert seminarnotat for å få relevant innsikt i oppgaven min, i tillegg til en kort intervjuguide med temaer jeg ønsket at skulle ta stor del av samtalen. Begrepene er valgt ut i fra Fronths egne tidligere arbeider, og er basert på problemstillingen og de følgende forskningsspørsmålene for denne oppgaven:

1. Hvordan kan barns fotografier og min dokumentasjon av barn brukes som estetisk dokumentasjon?
2. Hvordan kan jeg bruke barns foto og min dokumentasjon av barn i egen skapende prosess?

Begrepene var bildekonflikter, komposisjon, tema, punktum, kreative prosesser, estetiske læringsprosesser og pedagogisk dokumentasjon. Ut i fra forskningsspørsmålene og gjennomføringen av intervjuet har jeg kommet frem til tre kategorier som jeg har valgt å kalle for tema, formalestetikk og fotografiet som uttrykk.

Transkribert materiale

Jeg tok med meg lydopptaker på mobil og vi begynte samtalen. Han hadde på forhånd godkjent bruk av lydopptaker og vi ble enige om at han skulle få tilsendt transkribert intervju slik at han kunne tilføye eller endre på uttalelser. Dette gjør jeg for å bevare Fronths integritet og for å benytte hans kunnskaper og innsikter. Intervjuet ble ført som en samtale med ledende begreper. Fronth fikk tilsendt relevante dokumenter i god tid på forhånd slik at han fikk mulighet til å forberede seg og sette seg inn oppgaven (Vedlegg 3 og 6). Fronth har også mulighet til å trekke seg fra oppgaven til en hver tid. Jeg tok med noen tidligere collagearbeider for å få innspill og input på videre arbeid. Han fikk se et lite utvalg av fotografier barna hadde tatt. Det er interessant og relevant for oppgaven å få høre hans perspektiv og tanker rundt barnas fotografier. Refleksjonene fra dette vil være i tråd med Arts Informed Research når jeg analyserer fotografiene fra feltundersøkelsen gjennom collagearbeider.

På grunn av tekniske problemer forekom det brudd i opptakene. Til sammen utgjorde intervjuet cirka 76 minutter og i tillegg til dette fikk jeg muligheten til å se atelieret hans med flere kunstuttrykk. Lydopptaket blir slettet etter innlevert masteravhandling. Det transkriberte intervjuet ble på hele 18 sider og det utviklet seg til å bli flere kategorier. Jeg delte inn det transkriberte materialet slik at det vi snakket om der og da, fungerer som en overskrift. Etter å ha sortert overskriftene kom jeg frem til tre temaer: tema, formalestetikk og fotografiet som uttrykk.

Forskningsetiske refleksjoner

Når jeg har planlagt prosjektet har jeg tenkt på barnas personvern. For eksempel så velger jeg bare fotografiene som barna tar utenfor barnehagen, og på turstien til collagearbeidet og analysen. Dette er blitt gjort med to hensyn: At andre barn som ikke er lovlig påmeldte til prosjektet ikke vil dukke opp i fotografiene, og for at det ikke er bakgrunn med gjenkjennende omgivelser. Jeg går inn for at miljøet ikke skal gjenkjennes for andre enn barna selv. I tillegg til selve miljøet ser jeg an fosisituasjonen. Hvis jeg fotograferer et barn og barnet tilsynelatende ikke er forberedt på å bli fotografert, eller syntes at det er greit, vil jeg ikke bruke bildet. Jeg skiller her på der det er naturlig å fotografere. For eksempel så vil det være mer naturlig at jeg fotograferer mens barna også fotograferer. Det er først da vi er likestilte. Pettersvold

skriver i Barnehegefolk (2019) om forskningsestetiske refleksjoner rundt fotografiet av barn. ”Det er mer tvilsomt om det alltid er til barns beste å bli avbildet i en rekke situasjoner, eventuelt uten at barna har samtykket til det og de heller ikke selv har bedt om å få tildelt denne posisjonen” (Pettersvold, 2019, s.19). Min opplevelse av fotografiets praksis i barnehagen er at det er gjort med en intensjon av å dokumentere barnas gode tilværelse i barnehagen, og at det ofte er gjort for foreldrenes skyld. Jeg tenker at her er det viktig å være kritisk til tid og sted, og at jeg som voksen da har et ansvar for å lese miljøet og situasjonen der jeg fotograferer. Er det i barnets favør at jeg fotograferer nå, og hva er intensjonen med fotografiet. Ved å lese miljøet mener jeg også å lese barnet. Selv om barnet ikke uttrykker seg med ord, så har jeg også et ansvar for å lese barnets uttrykk og kroppsspråk.

De formelle kravene der er gitt barnehagene handler om at foreldrene skal ha skrevet under på en kontrakt om at de godkjenner at foto av barnet blir lagt ut på internett, det betyr innenfor barnehagens egne nettsider med passord. I min oppgave har både foreldre og barn samtykket til deltagelse og at jeg får bruke fotografiene i masteroppgavens sammenheng. Det skal sies at alle parter når som helst kan trekke seg med umiddelbar virkning uten begrunnelse. Dette er tillitserklæring fra foreldre og barn. Jeg føler meg beåret over foresattes tillit til mitt arbeid sammen med deres barn, og dette manifesteres i en samvittighet for meg. Det er ikke konsekvensfritt å bruke kamera i feltarbeid, men i mitt valgte forskningsområde er fotografiet uerstattelig i forhold til å få med seg de øyeblikkene som jeg ikke kan registrere på samme måte med blyant og notatblokk (Brenna, 2009). I forhold til tolkningen av bildematerialet så skriver Brita Brenna:

Andre spørsmål handler om fortolkningen av bildematerialet. Om det er i psykologiske eksperimenter eller sosiologiske studier, er bildefortolkningen en måte å få grep om prosesser som ikke subjektene selv er seg bevisste. Dette kan være et ubetinget gode for forskningen, men ikke nødvendigvis for den som blir avbildet. (Brenna, 2009)

Dette understreker viktigheten av å lese barnet og miljøet, når man fotograferer. Roland Barthes skriver om opplevelsen av å bli fotografert. Han belyser blant annet begrepet *iakttagelse* når han skriver om hvordan han umiddelbart poserer når han oppdager at

han blir fotografert. Det er som om en virkelig del av han tilsløres i det han bemerker seg at han blir fotografert, og *skaper* seg en ”annen kropp” (Barthes, 2001, s. 20).

Når jeg går inn og skal fotografere barn er det en del etiske retningslinjer jeg må forholde meg til. Det er nasjonale retningslinjer for personvern, og så er det retningslinjer for behandling av fotomateriale i barnehagen. Begge områdene handler om å bevare integriteten til de menneskene som er delaktige i både dette prosjektet og dokumentasjon som en del av barnehagehverdagen. I forhold til mitt prosjekt må jeg også handle etter hva som er i barnas favør. Da tenker jeg må å bruke mine egne følelser relatert til prosjektet og begrunne valgene jeg tar på en reflektert og fornuftig måte slik at de valgene ikke sparrer med barnas integritet. NSD – Norsk senter for forskningsdata er personvernstjenesten jeg forholder meg til på et overnevnt nivå foruten om mine egne personlige følelser knyttet til prosjektet. Jeg har gjennom NSD fått godkjenning til å utføre feltundersøkelse i barnehagen med et utvalg på tre barn, og jeg har laget et skjema for samtykke og informasjon til foreldrene i tråd med NSDs retningslinjer. Dette forholdet er med andre ord basert på et gjensidig tillitsforhold mellom alle aktører, ansatte og meg som student. Barna har også skrevet under på en tilpasset kontrakt med informasjon, og de kan også trekke seg fra aktiviteten om det er ønsket. Med andre ord så kan barna si nei hvis de ikke ønsker å fotografere. I mine tidligere arbeidsplasser i barnehagen har det vært retningslinjer for å publisere fotografier av barna. Datatilsynet (2020) har publisert en sjekkliste for barnehager;

1. Lovlighet: Del aldri bilder av andres barn uten samtykke fra deres foresatte.
2. Type bilde: Tenk over innholdet og bruk filter eller dårligere oppløsning når det er mulig, det gjør bildene mindre interessante for andre.
3. Mengde: Del færrest mulig bilder.
4. Kanalbruk: Vær bevisst på hvordan du deler bildene. Alt må ikke ligge åpent. Bruk personverninnstillinger og lag lukkede grupper.
5. Slett jevnlig: Ta en vårrengjøring og slett tidligere bilder du har publisert med jevne mellomrom.
6. Spør alltid barna: Bruk spørsmål som "Synes du det er greit at jeg deler dette bildet med familien eller vennene mine?" Da gjør du det forståelig for dem. Respekter svaret.

Denne sjekklisten tar for seg punkter som kan fungere som en etisk veileder for ansatte i barnehagen (og foreldre). Datatilsynet har i tillegg til denne sjekklisten publisert et hefte som heter ”I beste mening”. Den tar for seg hva man bør tenke over i forhold til situasjonene der barnet blir fotografert. Dette er også et godt supplement til den pedagogiske virksomheten i barnehagen med retningslinjer for bruken av fotografiet og når fotografiaktiviteten finner sted. Det står skrevet et avsnitt om barnas integritet og hvordan vi som fotograferer skal sette oss inn i barnas side av saken. Her er et utsnitt fra datatilsynets eget hefte (2018) om fotografi av barn:

At bilder og film kan havne i feil hender og misbrukes, er noe mange er bevisste på. Det vi ofte glemmer, er barnas rett til privatliv. Det er vår oppgave som voksne å passe på at denne retten blir ivaretatt. Vi liker ikke å bli fotografert i uheldige situasjoner, slik som når vi har sølt mat på oss eller gråter så snørra renner. Enda mindre liker vel de fleste av oss at disse bildene deles med andre. På samme måte kan det føles ubehagelig for et barn å se igjen bilder av seg selv gråtende. Og man kan jo spørre seg om slike bilder i det hele tatt bør tas. Det trenger ikke være situasjoner som er ubehagelige eller negative i utgangspunktet, det er bare private situasjoner. Barn med smokk, hos legen, i bleie, febersyk i senga eller bilder fra en fødsel kan være typiske eksempler på dette. Riktignok er dette bilder fra livet, men det er også bilder fra situasjoner som barna kanskje ikke vil like at andre ser dem i. Jo mer privat en situasjon er, jo mer bør vi vurdere å holde det nettopp slik – privat. En rettesnor kan være å se for seg om du selv ville vært komfortabel i lignende situasjon.

(Datatilsynet, 2018)

Dette går på å ivareta barnas følelsesliv og *integritet*. Her er det for eksempel viktig å reflektere over: ”hvordan ville jeg opplevd at dette bildet av meg ble lagt ut og delt på internett?”. Og det handler ikke alltid om hvordan man ser ut i fotografiet, men at fotografiet er tatt uten samtykke. Det er situasjonspreget og henger sammen med barnas medvirkning og medbestemmelse. I denne oppgaven arbeider jeg for at dette gir mening og henger sammen. Jeg planlegger prosjektet ut i fra barnas medvirkning, men med noen begynnende rammer, og medvirkningen ser jeg ut i fra barnas egne fotografiske uttrykk og mine dokumentasjoner av barna. Dette blir også forsterket i en etisk forstand. Barnas integritet blir ivaretatt i selve rammen som er skapt av både barna og

meg. Dette er en måte å arbeide på som jeg kan forsvare. Barna er ikke på utstilling og det er på deres egne premisser.

Sammenfatning

I dette kapitlet har jeg forklart hvordan jeg går frem i feltundersøkelsen, hvordan jeg samler inn materiale til empiri, i form av fotografi, feltnotater (logger) og intervju. Dette er metoder jeg forankrer i Arts Informed Research. Når jeg fotograferer barna er det viktig å tenke over hvilke fotografier jeg tar med meg videre til analyse. Her foretar jeg etiske overveielser for å ivareta barnas integritet. Videre til analysearbeidet tar jeg med meg øvrige temaer fra intervjuet og feltundersøkelsen. Temaene for feltundersøkelsen er lek med kamera, utforskning av omgivelser og barnas relasjoner i fotoaktivitet, og temaene fra intervjuet er tema, formalestetikk og fotografiet som formidling.

Analyse av empiri

Dette kapittelet handler om hvordan jeg analyserer empirien. Empirien består av feltnotater (logger), fotografier og intervju. Disse sees som tre komponenter, og danner et grunnlag for innsikter som skal brukes i en helhetlig analyse av barnas fotografier gjennom collagearbeid. Etter å ha arbeidet med collagene tar jeg de med til barnehagen for å avrunde prosjektet.

Metoder for analyse

Analysearbeidet foregår i 4 nivåer: Nivå 1 er analyse av feltnotater, hvor jeg trekker ut situasjoner som er bokført. Her presenterer jeg også temaer jeg vil bruke til analyse av fotomaterialet. Analyse av fotomateriale er nivå 2. Her analyserer jeg mitt og barnas fotomateriale mot hverandre sett i forhold til temaene fra loggene. I nivå 3 analyserer jeg intervjuet. Her kommer jeg frem til nye temaer som skal sees i sammenheng med temaene fra analyse av fotomateriale. Dette ledes videre til nivå 4 hvor jeg analyserer empirien sammenhengene, gjennom collagearbeid.

Analyse av feltnotater

Etter hver feltundersøkelse har jeg skrevet en enkel logg. Loggen sees i sammenheng med fotomaterialet, men her foreligger det notater som setter ord på stemningen, opplevelsene og oppdagelsene der er gjort. Tabell 1 er et utdrag fra undersøkelsens feltnotater der barna fotograferte med engangskamera (Vedlegg 4). Tabellen viser til et eksempel hvor barna utforsker nærmiljøet med kameraet som redskap. Egentlig skulle vi gå enda lengre før vi begynte med fotograferingen, men jeg valgte å heller gi barna kameraene når jeg så de allerede var i gang med å utforske omgivelsene. Barna hadde utfordringer med å trekke opp kameraet sitt mellom fotografitakingen. Her hjalp barna hverandre. De gikk også inn i en lekende tilværelse når de var i skapende virksomhet, ved å fotografere hverandre og hjelpe hverandre med og holde motiver.

Tabell 1: Utdrag fra feltundersøkelse med engangskamera sammen med barna

Utforskning	Begynte å gå til valgt område, men forstod fort at barna var veldig opptatt av nærmiljøet så fort vi kom opp på stien. Vi endte opp med å ta bilder halveis. Her var det både snegler, blomster, og bringebær.
Relasjoner	X: Sleit litt med å trekke opp kameraet og brukte litt tid på teknikk.

	<p>Fikk hjelp av Y. Y fikk etter hvert dele på kameraet med X. F.o.m bilde 21.</p> <p>Y: ville gjerne ta bilder av meg og av bringebærene. Y og Z hjalp hverandre veldig mye. Denne gruppen har et godt samarbeid. Tok masse bilder av X</p> <p>Z: var veldig kameravant og har «replikker» fra kamerasituasjoner. «smiil», « du må holde sånn».</p>
Lek	<p>Y var opptatt av å holde objekter som ble fotografert: «Du må holde sånn» , «du må smile fint». Samme barnet var opptatt av å ta bilder av oss andre. Y syntes dette var så gøy å få ta bilder videre med X sitt kamera.</p>

Tabell 2 viser til undersøkelsen med barna hvor de for første gang i fotoaktivitet med meg, fikk benytte seg av digitale kameraer. Her er det fokus på omgivelsene i forhold til bærene, og i forhold til sneglen. Relasjoner i tabell 2 viser til barnegruppens dynamikk i forhold til hvordan de oppdaget fotomuligheter. Barnas lek kunne her sees i forhold til barnas fotovirksomhet med kameraet. Deres umiddelbare reaksjon når de fikk kameraet var å ville fotografere hverandre om omgivelsene.

Tabell 2: Utdrag fra feltundersøkelse med digitale kameraer.

Utforskning	<p>X løper av gårde, mens de to andre er opptatt av noen blader og en snegle. Z vil hjelpe Y med å ta med sneglen. Z tar sneglen mens Z tar kameraet til Z. Vi går videre.</p> <p>Jeg forteller at vi skal til bringebærbuskene så skal vi tilbake til barnehagen. Vi stopper opp og barna vil gjerne spise bringebær. Men det er ingen bringebær igjen.</p>
Relasjoner	<p>X er ivrig etter å ha tempo mens Y er veldig opptatt med sneglen. Z løper av gårde etter X. Vi går forbi noen jakker som henger tilfeldig i et tre. Disse må vi ta bilder av. X leder vei og vil gjerne til lekeplassen.</p>
Lek	<p>Barna får utdelt kamera, begynner umiddelbart å utforske. De tar bilder av hverandre hvor de smiler, av bildene på bordet, av veggen og av meg. Jeg legger frem bildene og spør om det er noe de gjerne vil fotografere ute. Vi blir enige om blomster.</p>

Tabell 3 viser til feltundersøkelsen der barna måtte dele på et digitalt kamera. Denne gangen så jeg flere tilnærminger til lek og utforskning av omgivelsene. Tidligere har barna hovedsakelig fotografert hverandre, meg, planter eller håndholdte motiver. Med andre ord så var motivene naturlig i eller tilrettelagt til en synshøyde i forhold til barna. I tabell 3 viser jeg til barnas utsagn om å fotografere på en litt annen måte. For eksempel arrangerte barna et uttrykk på bakkeplan eller fotograferte ”vinden”.

Tabell 3: Utdrag fra feltundersøkelse med et digitalt kamera på deling.

Utforskning	Motivasjonen var stor for å ta bilder. ”Jeg vil ta bilde av vinden”, ”Jeg vil ta bilde av veien” Alle tre ønsket å prøve det store kameraet. (mitt)
Relasjoner	Jeg måtte holde litt oversikt over hvem sin tur det var å fotografere, men etter hvert kom barna selv frem til en ordning. Barna hadde en regel (etter hvert) om hvordan fordelingen på kameraet skulle være. Holdt frem hånda og sa at de skulle ta ”Så mange bilder” mens de holdt frem 4-5 fingre og sa ”sånn”.
Lek	Leken viste seg tydelig i fotografiene. Barna arrangerte et uttrykk med jernstang.

Som vist i tabell 1, 2 og 3 oppstod det flere situasjoner for utforskning. Utforskning er en del av barnas leke-tilværelse blant annet når de er i estetisk virksomhet (Carlsen & Samuelsen, 1988, s.48). I det barna begynte å fotografere brukte de kameraet som redskap i lek og skapende virksomhet. For eksempel så kunne de oppleve utfordringer som å ikke kunne se hva de fotograferte (engangskamera), eller at knappen var litt hard å trykke på. Denne utfordringen handler om teknikken i forhold til bruken av kameraet, men jeg tenker at den også kan sees som impuls for utforskning fordi man ønsker å drive leken videre for å skape et uttrykk (Carlsen & Samuelsen, 1988, s. 38). Ofte, hvis utfordringen ble for stor, samhandlet de om å løse den (se tabell 3). Her kommer barnas relasjoner inn som et tema. Utforskningen baseres også på hva barna oppdager underveis.

Oppsummering:

Feltnotatene består hovedsakelig av logger jeg har ført etter hver feltundersøkelse. Ut i fra loggene har jeg kommet frem til tre temaer som gir en ramme til bildeanalysen: Utforskning, lek og relasjoner. Innenfor disse temaene har barna hatt flere tilnærminger til fotografisk utfoldelse, men jeg har sett noen fellestrekk. Når barna utforsket, utforsket de omgivelsene med kameraet. Derfor velger jeg å kalle temaet for ”utforskning av omgivelser”. I forhold til lek, var barna i lek så lenge de utfoldet seg med og i forhold til kameraet. Det andre temaet heter derfor ”leken med kameraet”. Underveis i fotoaktivitet utforsket og lekte barna med hverandre i forhold til kameraet. Det kom opp flere tilfeller der relasjoner ble utforsket og var en del av leken. Den siste kategorien heter derfor barnas relasjoner i fotoaktivitet.

Analyse av fotomaterialet

Det første jeg gjør etter å ha vært i barnehagen fra gang til gang, er å se igjennom minnekortene. Fotografiene leser jeg som en historie når jeg ser et fotografi til det neste fotografiet. Jeg gjør meg opp noen tanker fra dagens feltundersøkelse før jeg ser på fotografiene. Når jeg har sett igjennom minnekortene åpner jeg de på nytt, en og en, for å lete etter spor av barnas estetiske læringsprosesser. Det samme gjør jeg med mine fotografier. Dette er et førsteledd i en pågående analyseprosess som gir meg en oversikt over materialet og kan forstås som å foreta en tematisering (Postholm, 2017, s. 88). Det neste steget i å tematisere fotografiene er å se etter sammenhenger. Dette er en måte å utforske fotomaterialets relasjoner (Postholm, 2017, s. 89).

Når jeg analyserer tar jeg utgangspunkt i barnas utforskning, lek og relasjoner (Vedlegg 4). Dette er begreper som forekommer ut fra første lesing av bildematerialet (Vedlegg 5). Ut i fra fotografiene og begrepene kom jeg frem til noen kjernebegreper, som jeg velger å kalle for temaer. Temaene er ”Utforskning av omgivelser”, ”Leken med kamera” og ”Barns relasjoner i fotoaktivitet”. Mine fotografier inneholdt alltid barna som motivvalg. Fotomappen fra den første undersøkelsen med barna, viser fotografier av barna som samhandler med kameraet. De hjelper hverandre til å trekke det opp og de ber meg om hjelp. Dette kommer også frem i barnas egne fotografier

Utforskning av omgivelser

I de følgende fire fotografiene er det en jakke som er motivet. Det var tre jakker som hang ute langs stien med mange meters mellomrom, uten noen form for informasjon eller forklaring på hvorfor. Jenta var den første som så og annonserte at jakken hang på en grein. De andre barna løp etter for å se og alle tre barna fotograferte. Jenta løp videre til hun stanset igjen ved en ny jakke.

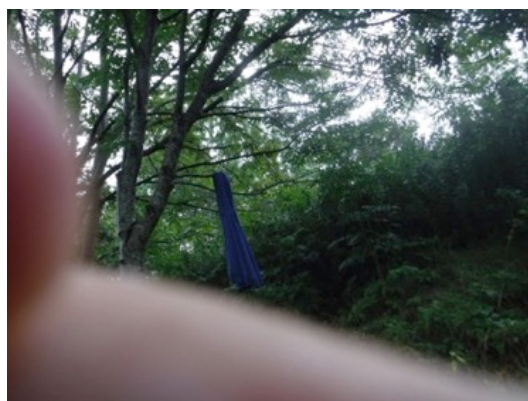
Figur 2: Barns foto av jakke som henger i et tre.

Figur 3: Mitt foto av barn som fotograferer jakke.

Figur 4: Barns foto av barn som fotograferer jakke.

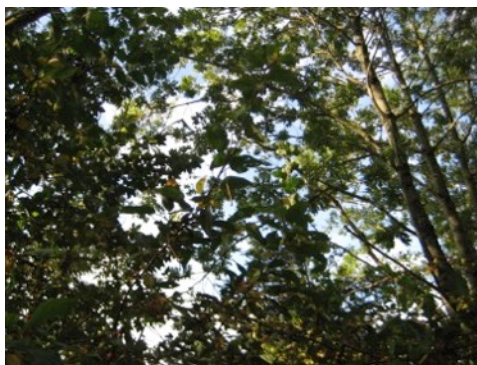
Figur 5: Barns foto av jakke, med en finger foran linsa.

Barna står på rekke for å utforske jakken fra hver sin vinkel (figur 3). Figur 2, 4 og 5 viser derfor jakken fra flere forskjellige perspektiver. Figur 4 viser et fotografi av et annet barn som fotograferer en jakke. Dette er altså en dokumentasjon gjort av barnet som viser et barn dokumentere et funn fra nærmiljøet. Figur 6 viser den andre jakken vi fant. Selv om fingrene dekker store deler av bildet er jakken plassert i sentrum av bildet. Barnas samhandling og kommunikasjon her består av at det ene barnet annonserer og går videre. De to andre barna dokumenterer. Det ene barnet på avstand og det andre går nærme på motivet (Vedlegg 5).

I figur 6 og 7 fotograferte barna av naturen rundt seg. I bildene fra engangskameraet finner man mye nærbilder av planter og vekst, og spesielt bringebær (se vedlegg 1, feltnotater). Fotografiene er veldig utydelige på grunn av at fokuset ligger cirka en meter frem fra linsa (Figur 6). I barnas fotografier, tatt med digitalt kamera, er det tendenser til at barna har utforsket naturen på flere måter enn gjennom å ta nærbilder. For eksempel er det fotografier der perspektivet er nedenfra og opp, og med en lengre avstand (Se figur 7).

Figur 6: Barns foto. Nærbilde av bringebærblomst.

Figur 7: Barns fotografi av trær.

Når barna fotograferte med engangskamera var de svært opptatt av bringebæret. Begeistringen for bringebærene fortsatte utover de andre dagene vi var ute å fotograferte.

Barnas lek med kameraet

De følgende fotografiene viser kroppens samhandling og positur til fotoaktiviteten. Når vi møttes for tredje gang og barna skulle dele på et kamera, fikk de en interesse for å prøve ut mitt kamera, som er et speilreflekskamera. Grunnen til at interessen oppstod på dette tidspunktet, og ikke før, kan ha noe med å gjøre at de denne gangen ikke hadde et kamera hver. Det kan også være at de til nå har opparbeidet en trygghet til fotografiet og vil prøve ut det som var det største kameraet der og da. Når barna henvendte seg til meg for å prøve mitt kamera fortalte jeg de hvordan de skulle holde det og at det var viktig med reim på grunn av tyngden. Jeg forklarte hvor de skulle se og hvordan de kunne fotografere. I figur 8 holder både jeg og barnet det store og tunge kameraet. Jeg holder meg litt tilbake mens barnet får studere fotografiet det nettopp tok. Positur har mye å si for hvordan utfallet til fotoet blir. Dette vises i figur 8 – 13.

Figur 8: Barns foto. Utforskning med det store kameraet.

Figur 9: Mitt foto av barn som utforsker kamera, med fingre som dekker linsa.

Figur 10: Barns foto av snegle som ligger i hånda.

Figur 11: Mitt foto av barn som fotograferer snegle i hånda.

Figur 9 viser ei jente som holder et kamera med en fast grep. Det kan man se på hvordan fingrene spenner seg over linsa. Man kan så vidt skimte hvordan munnen strammer seg i konsentrasjon. Barnet har også snøret rundt håndleddet. Det er en utfordring å få tatt et fotografi når man holder igjen linsa på den måten jenta her gjør, men hun utforsker muligheten. Dette vises tydelig med kroppsspråk og hva hun vet om fotografens positur. For eksempel så er hun bevisst ved viktigheten av å ha snøret rundt håndleddet, hun vet hvor knappen befinner seg og at hun må ha kameraet i øyehøyde. Figur 10 viser en snegle som ligger på en hånd. Figur 11 er et fotografi tatt av meg, som viser barnets positur i det barnet tok fotografiet (figur 10). I det barnet hadde funnet sneglen var de andre barna langt foran. I stedet for å spørre meg om hjelp til å fotografere fant han en teknikk som gjorde at han klarte å fotografere det selv. Dette viser at barnet er trygg på håndteringen av kameraet.

Når barna utforsket omgivelsene og kameraet gjenspeilet det seg i deres egne fotografier. De fotograferte ofte nærbilder av blomster, gjenstander de fant på turen. Omgivelsene ble også utforsket gjennom at barna arrangerte bildeuttrykk og planla hvordan fotografiet skulle se ut. Dette vitner om en forståelse for komposisjon. I mine fotografier kan man se barna utforske kameraet. Dette kan handle om teknikk og metode for fotografitaking. Her kan man se at barnas kropp er i en positur som samsvarer med at de fotograferer. For eksempel så kan de bøye eller strekke seg mot et motiv. I barnas fotografier kunne dette fenomenet gjenspeile seg i at fingrene ofte havnet foran linsa. Barnas relasjoner til hverandre forekom ofte under fotograferingen. Dette kan sees i sammenheng med leken hvor de kommuniserer og medvirker hverandre til fotografiet for å skape et uttrykk. I figur 12 og 13 ser man tre forskjellige kroppslige tilnærminger til hvordan man kan fotografere. I figur 12 er det ene barnet nede på huk for å komme nærmere bakken, og det andre barnet lener seg litt bakover. Barnet i blå jakke viser tegn til konsentrasjon ved at han lager et ansiktsuttrykk. Dette kan forstås som en utforskende lek der barnas kropp er i samspill med kameraet.

Figur 12: Mitt foto av barn i utforskning.

Figur 13: Mitt foto av barn som fotograferer blomster i stående positur.

Barnas relasjoner i fotoaktivitet

I de følgende to fotografiene (figur 14 og 15) viser jeg til forskjellige perspektiver på menneskelige relasjoner og relasjoner i fotoaktivitet. Alle fire er tatt samme dag, hvor barna for første gang fikk fotografere med engangskamera. Figur 14 viser ei jente som holder et bær og smiler til kamera. Dette er et av barnas fotografi. Det neste fotografiet er det jeg som har tatt, i samme situasjon som i figur 15. Det som er interessant med disse fotografiene er at jenta smiler til kamera, men det er bæret som er det tiltenkte motivet. Dette fenomenet oppstod ofte under fotoaktiviteten. Barna kunne gi hverandre

instrukser på hvordan de skulle oppføre seg og posere i det de ble fotografert. Dette var en naturlig del av barnas lek med kameraet. Ofte observerte jeg barna gi hverandre tydelige instruksjoner om å holde objekter, men jeg lot også merke til at instruksene ikke nødvendigvis ble gitt, at det var en selvfølge at objektet skulle holdes oss mot kameraet. Eksempelvis kunne de si ”når du holder bæret frem slik, så skal jeg fotografere”. Det samme gjelder når barna poserte foran kameraet. Da ble barnet motivet. Instruksjonen kunne her være ”Du må smile” (Vedlegg 5).

Figur 14: Barns foto av jente som holder bær.

Figur 15: Mitt foto av barn i lek og relasjon med kameraet.

Figurene 16 og 17 viser to barn i fotoaktivitet. Gutten som poserer viser ikke frem et objekt, men tar heller rollen som motiv. Dette er en form for lek i samspill med kameraet og barna som utforsker en relasjon med hverandre. I dette tilfellet kan barnas lek sees på som et samarbeid om å fotografere motivet.

Figur 16: Barns foto av gutt som poserer for kamera.

Figur 17: Mitt foto av barn i relasjon.

Figur 18 og 19 er fotografert rett etter hverandre. Vi fikk en kontakt og jeg fotograferte han mens han fotograferte meg. Her er kameraene en del av kommunikasjonen på den

måten at den er gjensidig. Det er ikke bare jeg som dokumenterer barnet, men barnet dokumenterer også meg.

Figur 18: Barns foto av meg.

Figur 19: Mitt foto av barn i fotoaktivitet.

Før fotografiet ble tatt i figur 20 var det en kommunikasjon. Gutten har på forhånd spurt om hjelp til å trekke opp engangskameraet, og i det jeg strekker frem hånden for å ta i mot kameraet blir et bilde tatt. Hadde jeg ikke vært bevisst over hva som skjedde i det fotografiet ble tatt hadde jeg kanskje sett på hånden som noe symbolsk og strengt. Gutten som smiler mykner opp bildet. Fotografiet forteller derfor flere ting: relasjonen og kommunikasjonen mellom gutten og fotografen, hvordan en hånd kan kommunisere og påvirke et bilde, og at fotografiet i seg selv ikke forteller hele sannheten selv om det ikke er manipulert på noen måter. I figur 21 er begge barnas blikk rettet mot kameraet jenta holder. Dette fotografiet viser en kommunikasjon mellom barna.

Figur 20: Barns foto av kommunikasjon mellom barn og meg.

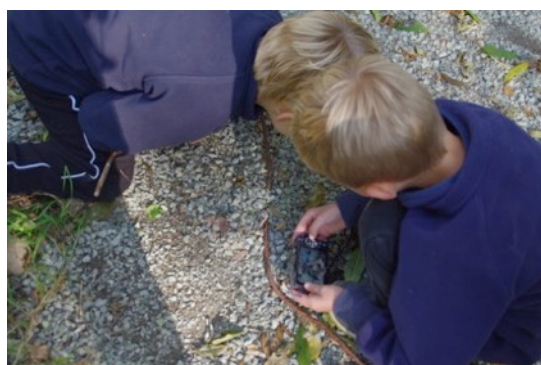
Figur 21: Mitt foto av barn som utforsker kamera og konverserer.

Da barna delte på et kamera fant de en rusten jernstang de ville fotografere (figur 22 og 23). De brukte god tid på å planlegge retning og hvordan de skulle fotografere. Ved flere anledninger ba de enten meg eller hverandre om å holde frem et motiv som skulle fotograferes. De kunne for eksempel si "hold bæret" eller "hold den sånn". Instruksene

ble fulgt enten det var en pinne, et bær eller en stein. Når barna fotograferte med digitalt kamera kunne de se sine egne bilder rett etter at fotografiet ble tatt. Med et engangskamera derimot har man ikke den muligheten. De aller fleste fotoene, hvor motivet er planter eller vekst, er tatt i nærbilde (figur 25). Dette forteller meg at de har sett for seg, ved å bruke fantasien, hvordan bildet kommet til å bli ved fremkalling. Som vist i figur 22, brukte barna god tid på å planlegge dette fotografiet. Det ene barnet lener seg nærmere bakken mens det andre barnet holder kameraet i fokus. De valgte grusen som er et rent underlag, og plasserer jernstangen i sentrum av uttrykket.

Figur 22: Barns fotografi av jernstang i komposisjon.

Figur 23: Mitt fotografi av barn som fotograferer jernstang.

Figur 24 viser et fotografi av at jeg blir fotografert mens jeg holder et bær. Barnet henvendte seg til meg med en forespørsel om at jeg skulle holde bæret for han slik at han kunne fotografere. Han ønsker at bæret skal være motivet, og han ønsker at jeg skal vise det frem.

Figur 24: Mitt fotografi av barn som fotograferer et bær.

Figur 25: Barns nærbilde av blomster.

Figur 25 viser et nærbilde av en blomst. Her har barnet brukt engangskamera, og gått veldig nærme blomsten for å fotografere, noe som kan bety at barnet har sett for seg

utfallet. Barnet har med andre ord planlagt fotouttrykket ut i fra egen fantasi. Dette er interessant i forhold til barnets forståelse for komposisjon ut i fra forestillingsevnen. Barnet vet hvordan blomsten ser ut når barnet står fysisk foran blomsten, men ikke hvordan den ser ut på fotografiet.

Oppsummering:

Fotomaterialene består av fotografier tatt av både barna og meg. De sees i sammenheng med temaene: utforskning av omgivelser, leken med kameraet og barnas relasjoner i fotoaktivitetet. Mine fotografier av barna fungerer som dokumentasjoner og virker til en dobbelt blick, mens barnas fotografier er deres estetiske fotouttrykk. Barna viser god estetisk sans både gjennom deres fotografiske uttrykk og mine dokumenterende fotografier, for eksempel når de fotograferer et motiv i nærbilde. Sett sammen gis det et tolkningsgrunnlag for hvordan barna samhandler med fotoapparatet og gjør det seende. Barna var i konstant lek med kameraet som redskap for uttrykk. De regisserte og inkluderte hverandre og iscenesatte motiver. De hjalp hverandre og inkluderte hverandre i funn av motiver. Dette sees også i forhold til deres relasjoner og utforskninger i lek.

Analyse av intervju

Jeg analyserer også intervjuet med Per Fronth, hvor jeg ekstraherer temaer som vil brukes som impuls i videre analysearbeid av fotomaterialet. Ut i fra problemstillingen er det dokumentasjon og skapende prosesser som er relevant å få kunnskaper om fra Fronths arbeider og intervju. Intervjuet ble tatt opp på lydopptak. Etter å ha transkribert lydopptaket foretok jeg en analyse med utgangspunkt i tematisering. De valgte temaene er: tema, formalestetikk og foto som uttrykk (Vedlegg 6).

Innledningsvis snakket vi om Fronths egne erfaringer med barnehagen og hvordan det dokumenteres for foreldrene. Disse erfaringene handler også om hva han som foresatt har som forventning til barnehagen. Dette er Fronths personlige utgangspunkt til min oppgave i tillegg til at han er kunstner. Videre snakket vi ut i fra intervjuguiden jeg på forhånd hadde sendt til forberedelse. Intervjuguiden inneholdt ingen konkrete spørsmål men heller veiledende begreper som står i tråd med min forkunnskap om Fronths kunstverker og fagbegreper som er i tråd med masteroppgavens problemstillinger og forskningsspørsmål. Intervjuguiden ble brukt som en veileder. Tema omhandler Fronths

motivvalg og hvordan hans ideer utformes. De formalestetiske valgene handler om tema, motivvalg for uttrykket og hva det skal formidle. Fotografiet som uttrykk handler om prosessen bak kunstuttrykket og hvordan det påvirker ideen og formidlingen.

Tema

Når vi skal snakke om tema viser jeg til et av hans egne malerier som eksempel: ”Mosaic/Target Practise”, for å forklare hva jeg er ute etter. Fronth forteller at i dette og i mange av hans andre malerier, velger han sine egne og andres barn som *modeller ut i fra en ide* (Vedlegg 6). Dette kunstverket består altså av flere fotografier av samme modell. Han forteller videre ”Jeg bruker de som speilbilder” (Vedlegg 6). Dette kan handle om at ideen er basert på hans egen barndom:

Jeg har vært med å fotografert kriger og elendighet, all slags som mennesker har funnet på.. men så.. Så har jeg hatt behov for å gå tilbake til barndommen. Hvem var jeg og, gå og undersøke den veien. Jeg mistet begge foreldrene, og nå har jeg fått egne barn. Så jeg trur at når jeg ser mine barn så skal jeg følge tiden gjennom de. Jeg har brukt de og deres venner i en form for undersøkelse av meg selv. Det er ikke mine barn jeg fotograferer, altså noen av de er de, men det er ikke DEM. Det er like mye meg. (Intervju med Per Fronth, 2019)

Ut i fra dette forklarer han videre hva han legger i barndom og hvordan våre ansvar som mennesker i dette samfunnet strammer seg gradvis mer og mer mot at man bli voksen. Han forklarer dette videre med hvordan han fotograferer mennesker verden over med en ”humanistisk innstilling”. Tidligere har Fronth arbeidet med dokumentarisme. Dette ga han et behov for å skape egne uttrykk ut i fra egne ideer:

Jeg tror jeg er på jakt etter det underfundige, overskridende, varme, filosofiske, bestemte, undersøkende og vakre mennesket. Det er det jeg er ute etter. Og så blir jo jeg en representant for det verste og det beste håper jeg. Jeg finnes ikke interessert i sentimentalitet, men jeg er veldig opptatt av melankoli. På en side så har jeg jo ”The evolution of melancholy”. På den ene siden har jeg tatt tak i noe veldig sånn derre humaniora da, humanistisk innstilling til å fotografere mennesker over hele kloden. Det er akkurat det samme mennesket jeg møter overalt. I krigssoner, på popscener, stjerner og planeter, altså.. politiker, vanlige

mennesker. Det er det samme mennesket i Afrika, i slummen i Naiobi, jenter som går i skolen i Bangladesh eller i Sør-Amerika. Overalt så er det det samme mennesket, men vi gjør så mye rart. (Intervju med Per Fronth, 2019)

Han er opptatt av hvordan mennesket er av natur, og at de samme menneskene befinner seg på forskjellige plasser i livet og på jorden. Det spiller en liten rolle hvem vi er, men at vi *er*, og at vi er mennesker av natur.

Formalestetikk

Fronth forteller om hvordan ladet-het har en innvirkning til valg av motiv. Dette er relevant i denne oppgaven i forhold til empatiprosessen man har til det man skaper (Vecchi, 2012, s. 37). Ved å skape et uttrykk kan man fortelle noe. Når man setter det i kreativ prosess av man må ha en viss kunnskap om teknikker. Han sammenligner å male med å fotografere – begge deler krever en viss forståelse for teknikker; ”Det krever en viss teknikk som det å holde på arket, og bruke penselen og dra den frem og tilbake. Men sånn er det med all lærdom. Det er teknikker.” (Vedlegg 6). Det samme kan sies i forhold til hvordan barna fotograferer, og at dette kommer frem i deres egne fotografier. For eksempel så vil den store forskjellen i komposisjonsuttrykket være ut i fra hvem som har fotografert og med hvilket utgangspunkt. Vi kan fotografere det samme, men det vil uansett bli store forskjeller bare på grunn av hvordan en voksen håndterer kameraet og hvordan et barn håndterer kameraet. På den måten forteller et fotografi like mye om fotografen som det forteller om motivet.

Men poenget her er, dette er jo tatt av barn da. Men voksne hadde kanskje tatt det litt sånn ”demonstrerer”. En helt annen vinkel og fysikk. Det er jo ett poeng. Ståstedet for opptak kommer lavere når vi er nærmere, og det er en viss forskjell. Jeg trur du må helt inn på det primale her: hva er forskjellen på å bruke fotografiet som et redskap i utvikling og forståelse av seg selv. Og det er helt topp med trekanter og farger og sånn, men nå går du opp på et helt nytt nivå nå bruker du kameraet som fanger så enormt mengde av informasjon, ikke sant? Det er iscenesettelse og så det er dikting. Hva er det dette mediet kan gjøre som er forskjellen på tegning og det andre? (Intervju med Per Fronth, 2019)

Dette temaet videreførte oss til å se på barnas fotografier. Fronths umiddelbare reaksjon til det ene fotografiet var å plukke det opp å si ”Altså, det er jo en bra komposisjon da! Det er veldig bra, det forklarer jo alt. Det forteller så sykt mye.”. Fotografiet det gjelder er figur 14. Han viser til figur 14 for å gi eksempel på hvordan personen som fotograferer har en innvirkning på utfallet av fotografiet:

Der har du et strålende eksempel på at jeg som voksen syntes at dette er en bra komposisjon. For det bildet der forteller noe veldig bra. Det har en helt klar forgrunn.. ikke sant? Klæra her, bæret og så har du øynene her.. Der er hun. Med hånda si der. Så er det en aktivitet der, en annen person bak som er.. et hus... Det viktigste med dette bildet er at perspektivet er ikke sånn, det er sånn. Det er direkte. Og i plan. Hvem er det som har tatt det? Deg?

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Jeg forklarer Fronth at det ikke er jeg som har fotografert, men ett av barna. Dette bekrefter hans utsagn om hvilken rolle det spiller for fotografiet, i forhold til hvem som er fotografen:

Det er direkte og i plan. Ikke-sant? Så hendelsen her må ha skjedd sånn.. og så er det både en observasjon og en fremvisning. Sant? Så er her det noe å være stolt av. ”Se bæret da, se hva jeg fant”. Får til og med det lille Mona Lisa smilet hennes. Historien her kommer frem, det etablerer en historie. Hun er forgrunn, og så viser hun frem. Viser bær. Person bak. Undersøker. Jeg antar plukker. Med andre ord: to stadier av samme handling. Dette her er innholdet i bildet. I tillegg så har du det at det er beskrivelse.. det er gråvær, det regner.. Det har noe høstaktig over seg. Så har du komposisjon da. Og den er meget bra. Klassisk. Det gylne snitt. Han holder på med noe ute i dette feltet her og hun i dette feltet her. Og så funker det, og du har veien her, du har perspektivet der. Det har perspektiv.. det har forgrunn.. Bakgrunn.. Det er enkelte farger. Rosa, blått, grønt.. Her er det jo politikk. Så er det grønn og grå. Og så er det størrelsesforholdet her er veldig bra. Du blir jo sugd inn i hva som skjer. Du får en sånn vandring da, du får en sånn trekantvandring for øyet. Det første er, det er blikk, bær, bakgrunn, barn som plukker. Det er det jeg ser i bildet. Dette er de egenskapene det bildet har. Det var komposisjon, og dette er innhold-tema.

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Jeg spør Fronth videre om hva det gylne snittet er og hva som er hans tanker om dette. Han svarer at det er noe som ligger naturlig for noen i forhold til det jeg tolker handler om estetiske erfaringer:

Naturen, altså det gylne snitt ligger nok i et rom hvor- du har sikkert hørt om detaljene i naturen som alltid dukker opp? Det gylne snitt er i det området. Det er derfor det virker. Det er noe med balanse. Så hvis du deler et A4 ark i 2 deler, så er det ikke i balanse. Det er i et spenningsforhold. En må være dominant i forhold til den andre. Men hvis den ene delen blir litt mindre enn den andre, blir det balanse. Du tåler å se på det. For noen så er dette naturlig. De ser dette med en gang. Og så har du koloritten! Og så har du spisse, runde ting og alt det der mot hverandre. Alt det der kan du lese som en komposisjon da.

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Dette er relevant i forhold til å analysere og forstå barnas perspektiver i deres fremgangsmåter for å fotografere. Ut i fra dette er jeg interessert i å vite mer om hvordan Fronth går frem når han skaper kunstuttrykk. Han forklarer at han arbeider med bildekonfrontasjoner. Bildekonfrontasjoner er en teknikk og et begrep som rommer ganske mye. Han forteller at dette handler om hans forhold til uttrykket, som et sluttprodukt. Han forsøker med fotografiene å skape en bevegelse, og så integrerer han flere elementer for å sette det sammen til en helhet. Denne måten å bygge et uttrykk på baseres på en ide som han *bygger rundt*.

Når jeg jobber med bildekonfrontasjoner – jeg setter opp veldig intuitivt- det er ikke intuitivt, jeg prøver å skape bevegelse da, i bildet at det er en indre bevegelse – hva er det bildet handler om? Så ser jeg på hva har jeg av elementer som skal til for å sette ting sammen? Det er mange fotografier som blir satt sammen til en komposisjon. Og så kan den bli møtt av den igjen fra en annen setting, totalt påvirket av rommet da. Vi lever jo i en tid med bildeflom så jeg er jo midt i den løypa, men jeg er opptatt av at det er mine egne bilder jeg bruker. Og så setter jeg alle disse elementene opp mot hverandre, det som stemmer. I stedet for å slipe en diamant, så bygger jeg en. Setter på ting i forskjellige vinkler som blir fasetter da, rundt en ide. Det er ikke det at jeg sliper det ned, men jeg bygger det heller opp på et vis..

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Ut i fra dette utsagnet vil jeg ta med meg videre hvordan jeg kan arbeide intuitivt med å skape bevegelse i collagearbeidet. Fronth tar egne fotografier for å skape et uttrykk ut i fra en ide, mens jeg utforsker en analysemetode for å skape en estetisk dokumentasjon, basert på barnas og mine fotografier. Dette utgjør en vesentlig forskjell i utgangspunktene for estetiske uttrykk og hva som skiller på kunstuttrykk og dokumentarisme.

Fotografiet som uttrykk

Når man skal tyde en prosess gjennom fotografier, er det heldig å ha flere foto av samme prosess. Fronth fortalte hvordan man kan bruke fotoapparatet til å stanse tiden. Ved å bruke foto som et middel for uttrykk har man en mulighet til å forstå verden der øyeblikket er stanset og forankret i et bilde. Fronth forklarer: ”Men, brukt riktig så kan det bli et verktøy for å forstå verden. Og for å fortelle verdenen hva du ser, men også om hvem du er. Summen av det er at det du setter i sammenheng er at du går et bilde av hvem folk er gjennom et fotografi” (Vedlegg 6). Det Fronth forklarer her er hvordan man velger fotografiet til å uttrykke seg og forstå *verden*. Ved å *stoppe tiden* i et fotografi har man mulighet til å studere den delen av *verden* som ble fotografert der og da. Ved å se tilbake på fotografier som beviser for hva som har skjedd kan man se det i forhold til hva man husker fra da fotografiet ble tatt. Dette gjelder selvfølgelig om man var der da det skjedde, eller om man selv tok fotografiet. Fronth forteller at fotografiet kan være en god måte å formidle og uttrykke seg på:

Men, brukt riktig så kan det bli et verktøy for å forstå verden. Og for å fortelle verdenen hva du ser. Men også om hvem du er. Summen av det er at det du setter i sammenheng er at du får et bilde av hvem folk er gjennom et fotografi. Men det er jo også et uttrykksmiddel. Man kan bruke det til å uttrykke ting med. La oss si at det er en flokk med barn og de løper rundt i en blomstereng og alle løper rundt og tar bilder av de vakre blomstene på siden av oss. Og så er det ei jente som bare er opptatt av tornene på en rose, eller brennesle som svir. Det forteller noe. Man kan begynne å snakke om ladet-het. Finnes det et uttrykk der? Ikke sant. Vi plukker blomster og gir de til mamma, men alle blomstene må klippes før de settes i en vase. For noen vil det gjøre vondt å se på en blomst som blir kuttet. Noen kan jo ta en vakker hestehov og så tar de hestehoven og

plukker ”elsker, elsker ikke” til slutt så er det bare den gule knotten igjen.. Så fokuserer de på den, som egentlig er blitt ødelagt. Det er en historie, det er en lek. Jeg prøver bare å si at det å bruke fotografiet, jeg oppdaget det når jeg var 12-13 år at jeg kunne snakke igjennom det.

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Ved å uttrykke seg med språk enten det er gjennom å stanse tiden, eller gjennom uttrykk, materialene og tingene handler det om at dokumentarisme og kunst gir også samme muligheten med forskjellige utgangspunkter. Fronth forteller om hvordan han har tatt råmaterialet fra *verden* og tolker den med å skape egne kunstuttrykk:

Jeg kan ikke bare drive med dokumentarisme, jeg har gått ut og hentet råmaterialet, og så tar jeg det inn fra det du kan kalle verden der ute slik den er, og så tolker jeg den og så presenterer jeg det. Ren tolkning. Ingen sannhet igjen. Eller er det mer sant enn noe annet fordi jeg sier det rett ut? Dette er tolket. Det er slik jeg ser det. Man er ikke objektiv sånn sett.

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Dette handler om at man ikke kan forholde seg objektiv til noe man tolker. Det er spennende å reflektere over i forhold til at man tolker noe som faktisk har hendt, gjennom å analysere et dokumentasjonsfotografi.

Oppsummering:

Fronth arbeider med temaet barndom i flere av hans uttrykk, og han tar utgangspunkt i egne fotografier. Fronth har barn som modeller i sine uttrykk. Uttrykkene handler ofte om hans egen barndom. Dette er et eksempel på hvordan fotografiet kan være et utgangspunkt for formidling. Når Fronth arbeider med tema påvirker dette arbeidsmåten for uttrykket. Han tar utgangspunkt i en idé, og former uttrykket deretter. Ut i fra formalestetiske elementer arbeider han med å skape en god komposisjon, med andre ord: balansere uttrykket. Kategoriene tema og formalestetikk er altså viktige komponenter for han å formidle gjennom egne fotografier. Temaet og formalestetiske valg er grunnlaget for hva kunstuttrykket formidler. På den måten går tema, formalestetikk og foto som formidling i hverandre. De er i konstant påvirkning ut i fra hvordan de behandles og bearbeides.

Analyse av empiri gjennom collage

Når jeg nå analyserer empirien skaper jeg collager med utgangspunkt i temaene fra analyse av foto: utforskning av omgivelser, leken med kamera og relasjoner, og kategoriene fra analyse av intervju: tema, formalestetikk og foto som formidling. På denne måten setter jeg fotografiene sammen i en meningsskapende og estetisk kontekst. Fotografiene fra feltundersøkelsene er mitt utgangspunkt for å skape collager i forhold til problemstillingen: *Hvordan kan jeg dokumentere og formidle barns estetiske læringsprosesser gjennom foto og bearbeidelse av foto?* Collagene utvikles av fotomaterialet generert i feltundersøkelsene, og med utgangspunktet i intervjuet med Fronth. Collagearbeidet er en metode å forstå empirien min på og er dermed også en måte å analysere empirien på (Postholm, 2017, s. 87). Collagene mine bli presentert som ferdige uttrykk og det jeg vil er å skape er en form for estetisk dokumentasjon, der jeg søker kunnskap om de estetiske læreprosessene som har foregått. For at barnas prosesser skal være i fokus tar jeg utgangspunkt i kategorier fra tidligere analysearbeider: analyse av fotomateriale fra feltundersøkelser og fra intervju. På denne måten blir fotografiet og fotoapparatet et undersøkelsesredskap for både mine og barnas estetiske læringsprosesser.

Før jeg begynner med collagearbeidet ser jeg gjennom fotografiene som er blitt generert gjennom perioden. Først ser jeg på hvert enkelt fotografi og reflekterer over hva fotografiet formidler. Ut i fra dette får jeg ideer til hvordan jeg kan lage collagene. Ideene utformes igjennom temaer og situasjoner som oppstår og hvordan fotografiet er komponert. Disse temaene, komposisjonene og situasjonene trekker jeg linjer til barns utforskning, lek og relasjoner. Temaene er lagt for å få en oversikt over fotografiens innhold. Når jeg velger et fotografi og plasserer den i et tema så betyr det at dette temaet dominerer fotografiet. Når jeg arbeider med collagene tenker jeg over hvordan komposisjonen påvirker uttrykket, og hvordan formidlingen av tema i collagen blir ivaretatt. Derfor tenker jeg på hvordan bildekonfrontasjoner kan påvirke det som er ment som å være collagens *punctum*. Punctum i collagene mine skal være der blikket blir dratt i den retningen man vanlig leser. For eksempel så kan jeg begynne formidlingen oppe i venstre hjørne, og så kan man lese collagen med klokka. Når det gjelder å finne *punctum* for collage-produktene så er dette noe jeg kan forsøke å legge til rette for, selv om opplevelsen av *punctum* er subjektivt for den som betrakter. Siden det er barnas estetiske læringsprosesser jeg undersøker i denne oppgaven vil jeg

planlegge for at det er dette som kommer frem som *punctum* i arbeidene mine. Derfor har jeg lagt særlig trykk på at enten barnas oppdagelser eller egne bilder skal være *punctum* eller en del av *punctum*. Dette kan være i form av at jeg fremhever deres egne oppdagelser og billeduttrykk. På denne måten ivaretar jeg barnas stemme i min analyse gjennom å arbeide med collage, samtidig som at jeg arbeider i tråd med Fronths uttalelser om barndom som tema, bildekonfrontasjoner og ladet-het.

Av utstyr og materialer har jeg valgt det som er reelt at kan benyttes i barnehagen. Jeg ønsker å arbeide med hendene mine og med en metode som skaper en driv i arbeidet mitt. Derfor har jeg ikke lagt vekt på å lære meg et bilderedigerings-program, noe som med hell kan gjøres i et barnehageperspektiv. Man kan for eksempel utvide bruken av digitale verktøy og programvarer med iPads og iStopmotion, eller benytte flere fotoredskaper som lysbord, fototelt og overhead. Det er med andre ord mange muligheter. Jeg velger å holde denne estetisk skapende prosessen enkel fordi hensikten er at den skal kunne inspirere til videre didaktisk arbeid i barnehagen. Denne metoden jeg nå vil utforske er også ment som en mulig didaktisk verktøy for meg som pedagog og formingslærer i barnehageperspektivet, og fotoapparatet vil da fungere som et digitalt verktøy i dette arrangementet.

Fronths arbeider som impuls

Når jeg lager collager ut i fra fotomaterialet fra feltundersøkelsen, fungerer Fronths arbeider som impuls i tillegg til innsikt fra intervjuet. I analysen av intervjuet kom jeg frem til tre hovedbegreper: Tema, formalestetikk og foto som formidling. Til collagearbeidet har jeg funnet tre av Fronths arbeider som impulser: et maleri, Fronths kronikk og et litografi. Disse tre uttrykkene har forskjellige utgangspunkter til hvordan de formidler Fronths ideer til uttrykk. Jeg vil først presentere maleriet, så kronikken og til slutt litografiet.

I dette maleriet (figur 26) finner jeg syv fremtredende elementer. Det er seks barn som svømmer og en målskive i bånd. Her har Fronth først fotografert et barn i et basseng og dermed har han benyttet barnets forskjellige positurer i vannet. Målskiven befinner seg i bånd av bassenget, eller maleriet og fungerer her som et *punctum*.

Figur 26: Mosaic/Target Practise av Per Fronth. Courtesy Kunstgalleriet SVG.

Min inspirasjon er hvordan han har brukt flere fotografier av barnet fra samme setting og satt det sammen til et helhetlig uttrykk. Målskiven bryter opp bildet med fargevalg og form. Videre fra dette uttrykket vil jeg eksperimentere med estetisk utfoldelse i komposisjon. Dette kan handle om plassering av punctum og bruke streken for å rette fokus eller forsterke elementer.

Fronths bildekronikk (figur 27) består av hans egne fotografier, 24 stykker, komponert i en fortellende sammenheng. Overskriften er veiledende; ”Fra 11.9. til 22.7.”. Den forteller om tidspunkter og hendelser fra hans eget liv fra og til disse datoene. Inspirasjonen er hvordan fotografiene er lagt i en rekkefølge basert på tid, og at de kan leses som en serie men samtidig som at det er et helt uttrykk. Fra Fronths kronikk vil jeg ta med meg hvordan fotografiene står sammen som en helhet og forteller en hel historie (Fjørtoft, 2012). Dette vil påvirke hvordan jeg komponerer uttrykket for å fremme barnas fotografiske uttrykk.

Figur 27: Fra 11.9. til 22.7. Kronikk av Per Fronth. Hentet fra Perfronth.com

Fronths litografier formidler ulike temaer og inneholder estetiske elementer som bryter opp og forbinder uttrykket. Jeg har valgt å fokusere på et litografi (figur 28) som inneholder barndom som tema.

Figur 28: Impetus (Young Boy In Motion) archipelago V.I 0318. Litografi av Per Fronth. Hentet fra Artgate.

Litografiet består av flere elementer som overlapper, og barnet er repetert som et estetisk element. Bakgrunnen er i dempede farger slik at barna som motiv kommer

frem. Dette uttrykket med overlappinger og hvordan fargene spiller en rolle for hverandre tar jeg med meg i alle collage-arbeidene mine. Ut i fra dette uttrykket vil jeg tenke på hvordan jeg velger å ha bakgrunnen i collagene. Jeg vil også benytte overlappinger og repetisjoner av form der jeg ser det passer.

Oppsummering:

Med utgangspunkt i valgte arbeider fra Fronth vil jeg ta med meg videre hvordan han arbeider med komposisjon, retter fokus mot punctum og hvordan han repeterer og eksperimenterer med fotouttrykk som form. Å eksperimentere med fotouttrykk som form i denne sammenhengen kan for eksempel bety å repetere et utsnitt av et fotografi og plassere det slik at det gir mening for uttrykket.

Utprøvinger til collagearbeid

Før intervjuet med Fronth lagde jeg noen kjappe utprøvinger. Den aller første collagen er inspirert av Fronths litografier og kan forstås som en utforskning gjennom å tolke Fronths uttrykk. Det er ikke å kopiere, men et utgangspunkt for å utvikle en form for metode for analyse og estetisk dokumentasjon. Jeg vil ivareta barnas prosesser og mine prosesser i en syntese med Fronths uttrykk som egen impuls. For ordens skyld er det nødvendig å si at jeg ønsker at disse skapende og kreative prosessene jeg er inne i, med utgangspunkt i både Fronths arbeider og barnas bildeuttrykk, til syvende og sist skal være resultatet. I denne formen for arbeid med dokumentasjon og foto ivaretar jeg impulsene som et solid grunnlag i hele prosessen. Det er ikke nødvendigvis at collagene er ferdige produkter, men fotografiene av dem er den siste dokumenterte versjonen av collagearbeidet. Denne formen for analyse blir utforsket som en metode for synliggjøring av barnas estetiske læringsprosesser i fotoaktivitet.

Under utprøvinger og utforming av collager fotograferte jeg underveis. På denne måten ble fotoapparatet en medvirker under hele prosessen. I startfasen av utprøvingene holdt jeg meg i min egen stue. Dette ga meg noen uheldige utfordringer. Jeg hadde ikke god nok belysning til å fotografere ovenfra og ned. Derfor er flere av prosessfotografiene dårlig belyst og med skygger. I et senere stadiet fikk jeg tilgang på et godt belyst rom, og collagearbeidet ble flyttet hit.

Tema

Temaene jeg utforsker og analyserer gjennom collagearbeidene er begreper jeg har ekstrahert fra analyser av feltundersøkelsen. Temaene er: ”utforskning av omgivelser”, ”leken med kamera”, og ”barnas relasjoner i fotoaktivitet”. Når jeg skal lage en collage tar jeg utgangspunkt i et fotografi, eller en serie som viser et fenomen innenfor temaene jeg ønsker å utforske. Dette handler om at jeg får en impuls av fotografiene som driver analysearbeidet. For eksempel så har barnas utforskende og lekende væren utspilt seg i hvordan de beveger seg med kameraet, og jeg har fotografi av barna i aktivitet samtidig som at jeg har fotografiet de tok. Dette kan være et utgangspunkt for å sette fotografiene i en estetisk kontekst. Min analyse gjennom collagearbeid blir da en tolkning for situasjonen. En collage kan inneholde flere enn et tema: for eksempel både ”utforskning av omgivelser”, og ”leken med kamera”. Når jeg har landet på et collageuttrykk har jeg hatt intensjon om å belyse valgte temaer. Dette gjør jeg gjennom å balansere uttrykket for å fremheve de fotografiene det er fokus på.

Formalestetikk

De aller første collagene ble laget før jeg møtte Fronth til intervju. Da brukte jeg uberørte fotoutskrifter i tillegg til noen få elementer som for eksempel fargede plastark, klippet opp i firkanter. Jeg skrev ut fotografiene i serier, og fotografier som jeg tenkte var enkle å begynne med. På den måten benyttet jeg mine fotografier av barna i aktivitet og bevegelse, for så å koble på barnas fotografier. På dette stadiet lekte jeg meg med overlappinger og tydeliggjøring av utvalgte elementer. For å variere overlappingene brukte jeg plexiglass. Ved å plassere fotografier over og under plexiglassene, og bygge i høyden, ble fotografiene separerte og tydelige på nye måter. Slik ble collagearbeidet et estetisk skapende byggesett for fotouttrykkene. Plexiglassene fordi man kan male og tegne på uten at det skader fotografiene. Tegnestrekene vaskes enkelt av igjen etter at man har fotografert resultatet. Slik fikk jeg muligheten til å skape bakgrunner i forskjellige farger uten å måtte male direkte på underlaget og selve collagen kan forandres til en hver tid. Noen collager har en farge, og andre har jeg lagt en stor utskrift av et fotografi som en begynnelse, og hos noen collager er bakgrunnen helt hvit.

Transparent film (vanlig til bruk på overhead) og vanlig fotoark, er noen av materialene jeg benytter til utskrift av fotografiene. Jeg limer ikke sammen noen deler, men fotograferer heller underveis. Denne metoden har gitt meg muligheten til å prøve ut

uttrykk og komposisjoner uten at noe er permanent. Det gir meg en arbeidende flyt og en progresjon som har rom for ulike varianter og løsninger. Collagearbeidet kan være en prosess der jeg stadig får impulser til å skape flere uttrykk. Noen fotografier har potensiale for gjenbruk i flere collager. På denne måten kan fotografiene tilegne en ny mening eller balanse til forskjellige collager.

Når jeg arbeider med komposisjon forsøker jeg å skape en balanse og dybde i collagen. Et virkemiddel som blir mye brukt til dette er kontraster. Derfor har jeg også valgt forskjellige ark til utskrift og brukt både fotografier i sorthvitt og i farger. Herifra eksperimenterer jeg med mengde av estetiske elementer. Ved å gjøre dette utforsker jeg spennet mellom pedagogisk og estetisk dokumentasjon, men også fra dokumentasjonsformen til kunstnerisk uttrykk. Selv om man ikke får informasjon om hvor bildene er tatt, eller hva som skjer i omgivelsene, så kan man blant annet se føtter som vandrer, skygger, asfalt og gress. En følger bilde for bilde med fokus på hva som skjer på bakkeplan, og informasjonen bildene gir er at man nettopp er på vandring.

En av grunnene til at dette kan bli en utfordring er at det er veldig lite variasjon i farger som fremtrer i bildene, og i noen collager har jeg valgt å bruke bilder av barna i svart hvitt. Det kan fort bli et flatt uttrykk. Jeg vil benytte meg av barnas tegninger og fargede plastark for å bryte opp uttrykket, men samtidig ivareta de fortellende fotografiene. Hvis jeg plasserer et fotografi på plast av barna i gråskala over et print i farger på ark, hadde jeg muligheten til å lage overlappinger og kontrollere fotografiene i forhold til hverandre. Hvis jeg ønsket å fremheve barna slik at deres trekk ble tydelige, kunne jeg legge et tilklippet papir bak. Ved å printe ut noen fotografier i sorthvitt legger jeg merke til hvordan uttrykkene forandrer seg (figur 29). Dette får meg til å undre over om hvordan farger påvirker fotografiet og om det i noen tilfeller bare vil være til støy for uttrykket. Ved å kombinere et uttrykk med både bilder i gråskala og i farger kan det bidra til en tydeligere og formidlende struktur. Jeg ønsker å se hva fargene i fotografiet gjør med stemningen og om jeg forsterker eller nedtoner et uttrykk eller et tema ved å bruke gråtoneskalaen i fotografiene

Figur 29: Utskrifter av fotografier på transparent ark, i sorthvitt.

Når bildene er skrevet ut i sort hvitt får de et helt annet uttrykk, fordi fargefokuset ikke er tilstede. I tillegg til fotografiene hadde jeg flere estetiske elementer og teknikker. Hensikten er å bryte og opp skape balanse i uttrykket jeg arbeider med. Jeg utforsket skrift for å se hvordan dette påvirket det estetiske dokumentasjonsuttrykket, men denne utforskningen stoppet etter to collager. Jeg tegnet også direkte på fotoutskrifter på transparent ark, blant annet på fotografiet av jenta som holder bæret og smiler til kameraet (figur 14). Fargene på utskriften var så sarte at man nesten ikke kunne se hennes konturer. Da ble løsningen å tegne på linjer. I andre tilfeller har jeg brukt nøytrale ark bak utskriftene som for eksempel i figur 30 hvor jeg har arbeidet med kontraster og fremhevinger av barna som figurer.

Figur 30: Eksperimentering med komposisjon og kontraster.

Figur 30 viser et utklipp av barnet som er fremhevet med et hvitt ark bak fotoutskriften. Det blir en kontrast i forhold til plante- og blomsterfotografiene i bakgrunnen. Fotografiene av plantene er brukt slik dem er, med farger og med hele fotoet intakt. Dette skaper en brytning med bildet av barnet som er klipt etter formen på kroppen. Et

plexiglass skiller utklippet av barnet og fotografiene av blomstene for å skape en tredimensjonal effekt og en dybde. Jeg har også brukt barnas egne tegninger fra tegneaktivitet på foto. Dette er for å rette fokus og skape en spenning i det jeg tenker kan være et potensielt mellomrom (figur 31).

Figur 31: Eksempel på hvordan jeg integrerer barnas streker i collagearbeidet.

Ved å bruke barnas egne streker i collagearbeidene forsøker jeg å forsterke barnas uttrykk. Med dette har jeg en intensjon om å også forsterke formidlingen i fotoelementene brukt i collagene, og formidlingen i collagene som en helhet.

Foto som formidling

Flere av fotografiene jeg tok av barna hører sammen. Ved å plassere disse i en tidsriktig rekkefølge fikk jeg muligheten til å studere barnas bevegelsesmønster. Det ga meg en mulighet til å studere hvordan barnets kropp beveger seg når barnet fotograferer. Dette kan sees i forhold til barnas lek med kamera, og utforskning omgivelser, og relasjoner i fotoaktivitet. Dette kan også handle om hvordan barna samhandlet med fotoapparatet. I uttrykkets forstand er det spennende for meg og fremme de situasjonene hvor dette forekommer, og eventuelt hvorfor.

I figur 32, 33, 34 og 35 har jeg presentert fire fotografier. Gutten fotograferer meg, tar ned kameraet og møter blikket mitt mens han lener seg til siden. Så tar han kameraet opp igjen og repeterer handlingen. Han går mot min høyre i det handlingen finner sted, og jeg står stille mens jeg fotograferer. Dette vil jeg kalle for en utforskning av kameraet med kroppen i prosess. Barnets tilnærming til meg som motiv, og undersøkelsen av og med kameraet. Dette er noe jeg vil utforske. Jeg vil undersøke hvordan jeg kan få disse kroppslige bevegelsene til å forklare barnets estetiske væren og

samhandling med kameraet. Dette kan tydeliggjøres gjennom utforskningen av å feste disse stilløyeblikkene av flere handling fra samme situasjon, sammen.

Figur 32: Barnet har kameraet plassert foran ansiktet.

Figur 33: Barnet lener seg mot siden i det kameraet senkes ned.

Figur 34: Barnet har rettet seg opp og tar et steg til siden.

Figur 35: Barnet senker kameraet og lener seg mot siden.

Fotoserien viser et barn som fotograferer. Fotografiene kan bidra til å forstå barnas bevegelser i forhold til fotografiske prosesser. Ved et tilfelle når jeg skulle rydde i fotomaterialene, samlet jeg sammen de transparente utskriftene. Jeg lot merke til hvordan fotografiene påvirket hverandre i bunke. Dette ville jeg undersøke nærmere. Jeg benyttet de fire fotografiene som er vist i figurene 32, 33, 34, og 35. Man kan se at barnet beveger seg litt og litt fra bilde til bilde. Fotografiene ble plassert over hverandre i tidsriktig rekkefølge (se figur 36). Linjene og omgivelsene ble gradvis visket ut av hverandre og bakgrunnen i uttrykket ble ganske støyete. Likevel kunne man se tydelig barnets bevegelsesmønster. Det fremste fotografiet er tydelig, mens de tre plassert under gir en skyggeeffekt. Dette ga meg en kunnskap om hvordan jeg kan studere barnets fotograferinger i ett og samme uttrykk. Det er også en måte å skape en tredimensjonal effekt for collagen. Jeg viser hvordan i figur 37-41.

Figur 36: fire transparente fotoutskrifter plassert oppå hverandre.

Her ser jeg hvordan barnet beveger seg i det barnet fotograferer (Figur 36). Dette er en metode for å skape uttrykk som ligner på Eadweard Muybridges fotostudier av bevegelse, hvor fotografiene gjør det mulig å studere barnets bevegelser i fotoaktivitet.

Eksempel på oppbygging av collage

Jeg vil nå med fotografier vise et eksempel på hvordan jeg får frem når jeg lager mine collager. I denne collagen har jeg bare fotografier av et av barna fra feltundersøkelser. Fotografiene viser barnet i forskjellige positurer og det er kun mine fotografier som brukes. Denne collagen er en utforskning av collage som teknikk og metode i stedet for å fokusere på å fortelle om hva som faktisk skjedde i fotoøyeblikket.

Jeg tar i bruk ulike materialer, redskaper og verktøy for å skape en komposisjon med fokus på barnets bevegelser. Redskapene, verktøyene og materialene er plexiglass, grønn, rød, gul og hvit vannmaling, malerull, saks, kremfarget ark, fotoutskrifter i farger på transparent ark og en stor hvit kartong for et rent underlag. Den følgende bildeserien viser hvordan man kan bygge opp en collage ved bruk av plexiglass, maling og overlapping av fotografier. Det er viktig og alltid ha et rent underlag.

Figur 37: Jeg begynner med et plexiglass og maler på grønt, hvit og gul med vannfarger.

Figur 38: Jeg legger et nytt lag med plexiglass, som jeg har malt med rød og hvit.

Jeg begynner med en grønn bunnfarge som gradvis går over i gul (figur 37). Dette skal bli bakgrunnen i collagen. Det neste jeg gjør er å legge på et nytt plexiglass med rød og hvitmaling (figur 38). Dette gjør jeg for å skape et spill i bakgrunnen av collagen.

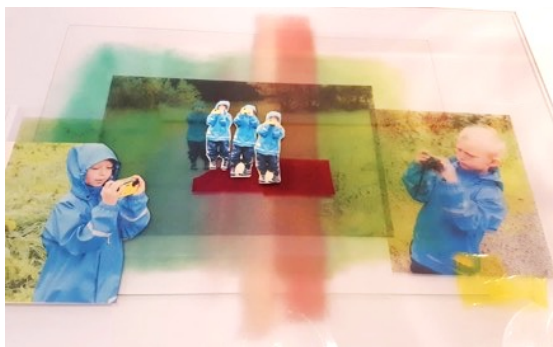

Figur 39: Jeg legger på de første fotografiene i transparent utskrift.

Figur 40: Et nøytralt ark er klippet og lagt under det ene fotografiet.

I figur 39 har jeg lagt på de første fotografiene i transparent utskrift. På grunn av at fotografiene er skrevet ut på transparent ark blir uttrykket i fotografiene utydelige. Jeg ønsker at noen elementer skal være i bakgrunnen, mens andre skal være fremtredende i uttrykket. På bakgrunn av dette klipper jeg til et ark i en nøytral farge som plasseres bak fotografiet av gutten vist i figur 40.

Figur 41: Alle fotografiske elementer er på plass.

Til slutt legger jeg til utklipp av barnet som beveger seg i tråd med det første fotografiet (Figur 41). Jeg plasserer tilklippede fargede plastark og et fotografi til på høyre side. Bildet i bunnen er det begynnende bildet, de tre neste er plassert i tidsriktig rekkefølge. Den røde plastbiten tydeliggjør bevegelsesmønstrer og det utviskede fotografiet i bakgrunnen fungerer som en skygge-effekt.

Når jeg overlapper plexiglassene på denne måten gir det muligheter for eksperimentering av komposisjon og dybdepunkter. Jeg begynner med plexiglass og en nøytral bakgrunnsfarge for å skape dybde, skille bildene fra hverandre og gi uttrykket en tredimensjonal effekt.

Presentasjon av collagene

Grunntanken er å formidle barnas egne og personlige møter med fotografiet, og deres prosesser i produktet mitt. Utfordringen er at en prosess i teorien ikke viser et øyeblikk. Man kan ha et utsnitt av en prosess, men selve prosessen er flyktig og i konstant progresjon. Det er en abstrakt tilværelse enten den er læringsrelatert eller i forhold til andre erfaringer. Prosessen foregår her og nå, og i fortid og fremover, og den er i forhold til den som opplever den (Persvold, 2018).

Fronth er både en impuls og en kilde til ny kunnskap i forhold til problemstillingen. Jeg har valgt ut tre av hans verker med forskjellige teknikker og uttrykk. Det ene er et stort maleri, det andre er en kronikk bestående av hans egne fotografier, og det tredje er et litografi. Alle tre verkene har fotografiet som utgangspunkt. De har en grad av motiv- og formrepetisjon og fungerer som en formidler av et tema. Jeg presenterer collagene basert på valgte uttrykk av Fronth. Jeg begynner med *Fronths litografi som impuls*, Dette er de tidligste collagene jeg lagde. Her har jeg hatt fokus på å bli kjent med

collage-uttrykket og teknikken med bildene av barna. Det neste jeg presenterer er collager laget med *Fronths maleri som impuls*: Her eksperimenterer jeg med å fremheve uttrykket ved å tegne på fotografiene. I Fronths kronikk som impuls ønsker jeg at fotografiene skal stå i fokus. Man skal kunne lese collagen som en tegneserie, eller som en side i en bok. Collagene er direkte inspirert av Fronths kronikk, fordi jeg har presentert barns fotografier som en serie som et motiv. På denne måten må jeg tenke på balanse i forhold til hva som skal utheves og hva som skal fungere som en hjelp til formidlingen. Det er interessant å se hvor mye jeg kan beholde av elementene i fotografiet og hvor mye jeg kan manipulere og legge til før det også vil forstyrre hensikten med uttrykkene mine.

Disse fotografiene er det jeg som har fotografert. Her har jeg bare brukt biter av blå plastfilm for å bryte opp bildet og balansere det, i tillegg til en bit med gulfarget ark under for å fremheve utvalgte figurer. Dette er en utprøving i første fase og inneholder ikke barnas egne bilder. Barnas egne fotografier er essensielle for å få med barnas egne perspektiver, uttrykk og stemme. Uten deres bilder er produktet bare basert på min versjon av hendelsen og min tolkning av hva som skjedde. Figur 42 er basert bare på mine fotografier av barna i aktivitet. Jeg tok med denne collagen til barnehagen fordi den viser en typisk scene fra feltundersøkelsene. I denne collagen har jeg fokusert på barnas relasjoner og hvordan de kommuniserer med hverandre. Det er interessant å se om de vil reagere annerledes på det uttrykket enn på de collagene hvor deres egne fotografier er med.

Figur 42: Collagearbeid med fokus på barnas relasjoner.

Figur 43: Collagearbeid med fokus på barnas lek med kameraet og utforskning av omgivelser.

I figur 43 har jeg fokus på hvordan jeg kan komponere bildet slik at man ser at barnet fotograferer busken. Bildene av barnet er det jeg som har tatt og tidspunktene stemmer overens med barnets fotouttrykk. Fra fotografiet øverst i venstre hjørne, så fotografiet til høyre hjørne, og nederst til høyre har jeg brukt mine fotografier av barna. Disse ble fotografert rett etter hverandre.

Figur 44: Collagearbeid med fokus på barnas relasjoner og lek med kamera.

Figur 44 viser en collage hvor temaet er at barna samhandler om å fotografere et bær. Collagen skal leses med klokka fra øverst i høyre hjørne, og lede til nederst i venstre hjørnet, som er fotografiet barnet tok. På grunn av sterk blits kan man nesten ikke se ansiktet hennes. Det var nok ikke planlagt fra barnas side fordi de ikke kunne se fotografiet før etter fremkalling. Likevel tolker jeg ut i fra fotografiet at barnet hadde en forutinntatthet om hvordan fotografiet kom til å se ut.

Jeg ser at jeg i noen fotografier må finne en måte å ivareta detaljene på tross av overlappingene. For eksempel blir fotografiet av jenta med bæret (figur 14) nærmest usynlig på den transparente utskriften. på grunn av fotokvalitet, utskrift og blits. Fotografiet anser jeg som svært viktig i forhold til at det viser motivet, målet og prosessen til barna. Det er interessant å se hvor mye jeg kan beholde av elementene i fotografiet og hvor mye jeg kan manipulere og legge til før det også vil forstyrre hensikten med collagene.

Figur 45 viser en collage der jeg utforsker streken som et hjelpemiddel for å forsterke bildene, basert på erfaringer fra de forrige collagene. Flere elementer er lagt til for å forsterke fortellingen i bildet. Blomstene som overlapper er det samme bildet som barnet fotograferte i bakgrunnen. Jeg har forstørret et bilde av et bær som barna selv har fotografert i foto-telt, og så har jeg skrevet det ut på papir og plassert det over hånda til jenta.

Figur 45: Collagearbeid med fokus på relasjoner og utforskning av omgivelser.

Det interessante med det valgte fotografiet som utgangspunkt, er at dette er et fotografi med en veldig god komposisjon. Når jeg skrev det ut på plastfilm ble det veldig transparent. Barnets ansikt var nesten visket ut og fargene ble veldig sarte. Jeg begynte å tegne, skrive, eksperimentere med tusj i farger, og legge til tilhørende elementer. Bæret er et utklipp fra et av de andre fotografiene barna har tatt, og blomstene på siden er det bildet gutten som fotograferer. Mitt bidrag med nye elementer er forsterkning av strek og at jeg har skrevet på noen roller og beskrivende ord i bildet. Når det gjelder skrift er jeg enda i en eksperimenterende og reflekterende fase. Skriften og streken fungerer her som en dokumentasjonsform, og jeg utforsker fotografiet som utgangspunkt til estetisk dokumentasjon. Skriften og ordene som eksperimenteres med og eventuelt benyttes, ikke vil vike fra oppgavens valgte tematikk eller innhold.

I figur 46 har jeg plassert tilhørende fotografier sammen. Med tilhørende mener jeg at de passer sammen i forhold til tidsperspektiv og hendelse. Her fotograferer gutten meg

mens jeg fotograferer han. Jeg har brukt både fotografi på fotopapir og utskrift på transparent ark.

Figur 46: Collagearbeid med fokus på utforskning av omgivelser, kameraet og relasjoner.

Collagen viser et møte mellom meg og barnet som fotograferer. Fotografiet av meg er det samme som barnet fotograferte i det sekundet. Det stemmer overens tidsmessig og i forhold til kameraet som ble brukt. Det er jeg som har fotografert barnet. Dette gir en informasjon om hva som har blitt oppfattet fra begge parter i det fotograferingen fant sted, og en dobbelt blick. Jeg velger flere elementer som passer inn i forhold til farger og hva som befant seg på det samme kameraet barnet fotograferte med. Jeg har også brukt barns tegninger fra feltundersøkelsen for å skape balanse, men også for å illustrere koblingen mellom meg og barnet som fotograferer.

Jeg velger å legge barnas bilder i fokus for og forstå deres prosess bedre gjennom deres egne foto-uttrykker. Mine fotografier av barna i bevegelse skrives ut i sorthvitt. På denne måten vil de ikke forsvinne, men de vil formidle fotografiene ved hjelp av plassering. Utforskning av omgivelser skjer i bakgrunnen, det er det som er inspirert av Fronths kronikk. Jeg har plassert utklippene av barna slik at de kommuniserer med bakgrunnen og jeg har forsøkt å fremme deres kroppsspråk i utforskning av kameraet og i forhold til hverandre.

Her (figur 47) er fotografiene plassert i kronologisk rekkefølge. Ved å la to bilder stå igjen i en ufullstendig rad på høyre side, er det lettere å balansere med nye elementer. Derfor velger jeg å begynne med et malt plexiglass i venstre hjørne. Dette gir avstand, dybde og et lekent uttrykk i forhold til hvordan resten av bildene plasseres. Jeg har lagt

til en utskrift av et av barna som løper. Motivet er valgt på grunnlag av at det gir en assosiasjon til bakken. Jeg har latt være å klippe ut omrisset til barnet. Her er bakgrunnen med å utdype meningen med bildet. Bakgrunnen inneholder fotografier av barnas fingre, og derfor har jeg tatt med fotografier av barnas hender og positurer, for eksempel så har jeg øverst i høyre hjørne plassert et fotografi av en hånd som et at barna har tatt. Den understreker temaet. Størrelsen og innholdet retter et fokus som skal balansere resten av collagen.

Figur 47: Collagearbeid med fokus på utforskning av omgivelser, kameraet og relasjoner.

Figur 48: Collagearbeid med fokus på utforskning av kameraet og hvordan kroppen samhandler når barna er i lek med kameraet.

I Collagen vist i figur 48, ligger det mye informasjon i bakgrunnen av hvert enkelt bilde. At det er en finger som dominerer deler av bildet er en kroppslig virkning fra barnas fototeknikk. Det er mye som skjer i bakgrunnen: man ser barna, omgivelser, bilder i fart og sosiale situasjoner. Jeg vil ivareta barnas fotografier som en historie. Ved å skrive ut fotografiene i litt mindre format får jeg mulighet til å utforske flere teknikker til uttrykket, deriblant å male på plexiglasset og bygge collagen i to etasjer.

Her har jeg hatt fokus på barnas utforskning og samhandling med kameraet. Derfor har jeg benyttet fotografier av og med barna der hender og positur er i fokus. Disse komposisjonene vil jeg og kategorisere som estetiske dokumentasjoner, men med en høy grad av pedagogisk dokumentasjon, på grunn av en stor mengde med uberørt fotomateriale.

Oppsummering:

Collagene er uttrykk basert på egne dokumentasjoner, barnas fotouttrykk og Fronths arbeider og intervju som impulser. De er laget med utgangspunkt i en ide for utforskning som er: barns estetiske læringsprosesser. Ut i fra ideen er de laget med et eller flere temaer: utforskning av omgivelser, leken med kameraet og barnas relasjoner i fotoaktivitet. Dette har påvirket retningslinjene for formalestetiske elementer som materialvalg, punctum, farger, linjer og komposisjon. De formalestetiske valgene er også tatt ut i fra Fronths visuelle uttrykk. Impulsene er et maleri, en kronikk og et litografi, og collagene delt inn under impulsene. Det fotografiske resultatet av collagene er en tolknings og formidlingsmulighet.

Sammenfatning

Det første jeg gjorde var å analysere feltnotatene fra undersøkelsen. Jeg kom frem til at barns utforskning, lek og relasjoner er essensielle begreper for analyse av fotomateriale. Det neste jeg gjorde var å analysere fotomaterialet. Ut i fra fotografiene ser jeg at de valgte temaene hører tett sammen. Når barna lekte og utforsket med kamera viste det seg gjennom fotografiene. Her kunne jeg finne spor av kroppens samspill med kamera, teknikk og uttrykk. Når barna utforsket omgivelsene fotograferte de underveis. Dette resulterte i fotografiske uttrykk med tydelig forståelse for formalestetikk. Barna utforsket også relasjonene til hverandre, meg og kameraet. Barna brukte litt tid på å bli trygg på hvordan kameraene var utformet; at linsa var på fremsiden der hvor fingrene

naturlig vil være, og at knappen som knipser bildet noen ganger var litt hard å trykke på. Når det oppstod utfordringer spurte barna både meg og hverandre om hjelp. Det var aldri noen som avslo å hjelpe. De fotografiske uttrykkene kan sees som en synliggjøring av barns lek i foto, som er i tråd med deres estetiske læringsprosesser.

Til slutt analyserte jeg fotografiene fra feltundersøkelse i collagearbeider sett i sammenheng med analysen fra feltnotater, intervjuet med Fronth og Fronth som impuls. Fronths litografier har en særegen fortellermåte, og med tematikker som ligger for betrakterens tolkning. Disse kan leses som en setning eller som en helhet, og det samme gjelder kronikken og maleriet. Ofte blir fotografiene gjenbrukt fra andre av hans produkter. Dette gir meg flere muligheter til hvordan jeg kan bruke fotografiene for å tolke barnas opplevelser og prosesser. Det er og en mulighet for å prøve ut flere tilnærminger til hvordan mine arbeider kan eksperimenteres med. Jeg prøver meg derfor frem med å både tegne, male og eventuelt også skrive i tillegg til å bruke fotografiene fra feltundersøkelsen. Mitt uttrykk vil altså også bli et foto av mixed media i en collageform.

Når jeg har arbeidet med temaene har utformingen skjedd i føring av kategoriene fra Fronths intervju: Tema, formalestetikk og fotografiet som uttrykk. I formalestetisk kontekst har jeg arbeidet med komposisjon, farger og forskjellige materialer. Collagene inneholder minst ett av følgende temaer: utforskning av omgivelser, leken med kameraet og barnas relasjoner i fotoaktivitet. Collagearbeidene formidler min tolkning av analysearbeidet som danner et grunnlag for en refleksjon av barnas estetiske læringsprosesser.

Innsikter

I dette kapitlet presenterer jeg vesentlige funn fra analysene som jeg vil ta med meg videre til diskusjon. Funnene som presenteres er relevante for problemstillingen og forskningsspørsmålene denne oppgaven baseres på. Feltundersøkelsen var starten av utforskningen og utgangspunktet for oppgaven. Her arbeidet jeg med fotografi sammen med barna. I neste del intervjuet jeg Per Fronth. Hans kunnskaper og innsikter i fotografiens verden danner utgangspunkt for analysen av barnas kreative prosesser, gjennom arbeidet med collage.

Feltundersøkelsen

Barna har hatt forskjellige tilnærminger til hvordan de fotograferte. Når jeg ser etter spor av barnas estetiske læringsprosesser i mine og barnas fotografier ser jeg etter generelle elementer som tyder på at barna var i lek og utforskning, og at de knyttet relasjoner i fotoaktivitet. Fotografiene ble derfor tematisert slik: ”utforskning av omgivelser”, ”barnas relasjoner i fotoaktivitet” og ”leken med kameraet”. Et fotografi kan inneholde alle tre begrepene, men ofte var det et tema som dominerte fotografiet. Fotografiet er utgangspunktet for barnas impulser i feltundersøkelsen, men det oppstår også flere impulser underveis mens barna fotograferer. Barns utforskning, lek og relasjoner sees ofte i sammenheng i barnehagehverdagen, for eksempel kan barna være i en lek hvor de utforsker relasjoner i hverdagen (Carlsen og Samuelsen, 1988).

Utforskning av omgivelser

Jeg observerte ved flere anledninger at barna bøyde seg frem og gikk veldig nære med kameraet når de skulle fotografere blomster. Dette forteller meg at barna hadde en forventning og en planleggingsfase for hvordan fotoproduktet skulle bli. Her hadde engangskameraene noen begrensninger: barna kan fotografere men de kan ikke se bildene før det er fremkalt. Selv om motivene ikke alltid var tydelige i konturer inneholdt de farger, formasjoner, linjer, et abstrahert og slørete motiv. Det kan gi flere muligheter til estetiske uttrykk. I fotografiene barna hadde avstand fra motivet var fotografiet tydelig og de viste gjennom fotouttrykkene stor forståelse for formalestetikk som for eksempel komposisjon.

Et annet resultat av bruken av engangskameraet i forhold til nærbilder, var at blitsen konstant stod på. Dette var anbefalt av de jeg kjøpte kameraene av. Det ga en effekt av at det ser ut som om barna har fotografert på kvelds og nattestid. Faktum er at barna fotograferte på lyse dagen. Dette kommer best frem i fotografiene jeg tok av barna i aktivitet. Når barna tok i bruk det digitale fotoapparatet gikk vi mot samme område som forrige feltundersøkelse, og med samme mål; vi må se om det er noen flere bringebær igjen. I disse fotografiene var det produsert betraktelig flere bilder med fingre foran linsa. Dette er interessante fotografier fordi det skjer masse spennende i bakgrunnen for fingrene. Og hvis man leser bildene som en serie får man et fotografisk innblikk i hele turens historie. I og med at estetiske læringsprosesser også kan være forstått med et kroppslig utgangspunkt mener jeg at dette er en nevneverdig studie i seg selv.

Barnas relasjoner i fotoaktivitet

Barnas lek gjennom relasjoner i denne oppgaven kunne for eksempel dreie seg om at et barn fotograferte og et annet barn poserte eller holdt et motiv. Dette er en måte å iscenesette eller ta regi til fotografiet. Når barna fotograferte var de i dialog. De kunne ta bilder av samme motiv samtidig, og de kunne fotografere hver for seg. Om et barn oppdaget et fenomen eller et mulig motiv, ble dette annonsert for de andre. Barna hadde også samtaler som foregikk parallelt med fotograferingen. Når barna fotograferte hverandre utspilte det seg både i form av lek og utforskning. Barnas relasjoner generelt i fotoaktiviteten er en medvirker til hvordan de lekte og utforsket. Hvis et barn hadde en utfordring med å fotografere fikk det kjapt hjelp gjennom samhandling med de andre barna. Det ene barnet opplevde at kamerarullen på engangskameraet ble brukt opp ganske tidlig, men ville gjerne fortsette å fotografere. Et av de andre barna hadde utfordringer med å trekke opp sitt kamera. Disse to kom frem til å dele på det ene kameraet med en annen-hver ordning.

Ved flere anledninger fotograferte meg i det jeg fotograferte dem. Dette tolker jeg som at barnet opplever en gjensidig aksept for å fotografere. Med andre ord en ”Du fotograferer meg, så da kan jeg fotografere deg” –situasjon. En ting er barnas relasjoner til hverandre og meg, i fotoaktivitet. En annen er barnets relasjoner til kameraet. Et eksempel er fra figur 32-35 som viser barnets bevegelsesmønster: Tar bilde – ser – tar nytt bilde – ser. Dette viser hvordan barnet samhandlet med fotoapparatet. Barnet fant et ønsket motiv og kunne studere muligheten for å fange dette øyeblikket over lengre

tid. Om man trykker videre på bildene i et bildevisningsprogram, kan man se at barnet går små skritt til siden for hvert foto. Ut i fra flere utforskninger med fotografiet tolker jeg at han er relativt trygg på kameraet som verktøy.

Leken med kameraet

Slik Nordtømme og Pettersvold (2019) fant ut i sin undersøkelse, fotograferer barna på hver sin måte. Hver og en av de brukte en egen strategi og egen teknikk i forhold til hvordan de ville fotograferer, og hvordan de løste utfordringene rundt det tekniske. Det ene barnet hadde en veldig konkret og strategisk tilnærming når barna hadde hvert sitt kamera. Barnet tok et bilde av valgte motiv eller situasjon og gikk videre til neste. Dette barnet bistod de andre barna til å holde bær og motiver når de skulle fotograferer, men dette var det kun tid til når vi var kommet ved veis ende. Det andre barnet tok opp til flere bilder av det samme motivet etter hverandre. Barnet tok et bilde, så på skjermen for å se bildet som var blitt tatt, for så å ta et nytt bilde. Dette barnet brukte god tid på hvert motiv og var stadig på utkikk etter nye fotomuligheter. Det tredje barnet var stadig i fart mellom de to andre barna. Dette barnet regisserte og var opptatt av perspektiver og rollene rundt fotografiet. Jeg hørte ofte barnet ofte si ”du må smile”, ”kan du holde bæret?”, og ”du må stå sånn”. Dette barnet var også opptatt av å være til hjelp for de to andre barna enten om det var å holde kameraet for de eller om det var å arrangere et uttrykk som skulle fotograferes.

Når jeg plasserer fotografiene i en tidsriktig rekkefølge kan det leses som en fortelling. På denne måten blir barnas fotografiske utforskning og kreative prosesser lest som en bildeserie. Når jeg analyserer fotografiene studerer jeg detaljer og leter etter barnets valg som et ledd av deres kreative prosesser. Det kan for eksempel være et motivvalg eller teknikken som gir det komponerte uttrykket. Kort sagt så ser jeg etter fotografiernes særegenhet i enkeltfotografiene. Det forteller noe om formidlingsevnen til fotografiene satt i sammenheng og hvilket fokus de gir.

Intervju

Jeg var kjent med Fronths arbeider før jeg intervjuet han. På denne måten var de første collagene skapt uten intervjuet som utgangspunkt. Jeg opplevde at uttrykkene i collagearbeidet mitt forandret seg betraktelig etter å ha besøkt Fronth, og at jeg hadde fått flere kunnskaper om han som fotokunstner og hans arbeider. Når jeg arbeidet med

collage var jeg bevisst ved hvordan jeg benyttet estetiske elementer og hvordan fotografiene ble presentert i arbeidet. Ved å gjenbruke fotografier i flere collager blir fotografiet som element gitt en ny mening og verdi i forskjellige uttrykk.

Ut i fra problemstillingen ser jeg intervjuet med Fronth i sammenheng med min analyse av barnas fotografier, gjennom collagene. Fronth konstruerer uttrykk med utgangspunkt i en ide og gjerne fra en egen barndom. Når jeg transkriberte intervjuet foretok jeg en tematisering. Temaene er tema, formalestetikk og fotografiet som formidling.

Tema

Ut i fra intervjuet med Fronth kom jeg frem til følgende: Det er temaet som bestemmer hva som blir utfallet for fotograferingen, og den skapende virksomheten. Det er overordnet og påvirker både fotoprosessen, valg av estetiske elementer og fotosjanger. Tema bestemmer også om du har dokumentasjon eller kunstfoto, som igjen påvirker prosessene og det formalestetiske. Når Fronth fotograferer i kunstsammenheng er det for å skape et kunstuttrykk ut i fra en ide. Temaet som ofte kom opp i intervjusammenheng var barndom: ”Det underfundige, overskridende, varme, filosofiske, bestemte, undersøkende og vakre mennesket” (Vedlegg 6). Dette er beskrivende ord som kan være relevant i forhold til hvordan barna er i skapende virksomhet.

Formalestetikk

Bildekonfrontasjoner kan være en arbeidsmetode både for kunstarbeid og dokumentasjonsarbeid, for begge deler brukes som en arena for uttrykk. Det som skiller de er ønsket om å uttrykke noe som har skjedd, som skjer, eller en ide eller et minne. Dette er interessant fordi man kan bruke fotografiet med samme utgangspunkt, men det utgjør forskjellen i formene for uttrykk er om fotografiet er arrangert eller ei. Fronth arbeider aktivt med å skape en balanse i uttrykkene sine, og dette legger føringer for hvordan kunstverket uttrykker og formidler ideen hans.

Fotografiet som uttrykk

Fronth snakket om det jeg tolker handler om barnas *fortellerteknikk* i forhold til kameraet. Det er interessant at han sier at fotografiet kan være en *bidragsyter*, og en *del* av en *prosess*, i stedet for at man er i en prosess, eller en samhandling med

fotoapparatet. Dette kan handle om hvordan fotoapparatet benyttes: om det blir *seende* (Magnusson, 2017), som i at man søker med kameraet, eller om man arrangerer et uttrykk etter en ide. Disse refleksjonene fører videre til kategorien tema, som kanskje er med på å tydeliggjøre de underbeviste handlingene som blir utført når man er i skapende virksomhet. På denne måten henger tema, formalestetikk og fotografiet som uttrykk sammen.

Collagearbeid

Selv om utvalgte kunstuttrykk av Fronth er impuls for mitt eget skapende arbeid, er det mye som skiller utgangspunkt, råmaterialer og fremgangsmåte. Fronth konstruerer uttrykk med utgangspunkt i en ide og gjerne fra en egen barndom. Jeg forsøker å tolke og analysere barnas estetiske læringsprosesser gjennom mitt collagearbeidet. Det som blant annet skiller Fronths arbeider fra mine er at han skaper ut i fra et minne, og fantasievnene er dermed ivaretatt på en annen måte i hans kreative prosesser. Dette kan også være det som fundamentalt skiller estetisk dokumentasjon fra et kunstverk selv om råmaterialene kan ha utgangspunkt i *dokumentarisme*. Estetisk dokumentasjon er en form for dokumentasjon som skal gjengi noe som har hendt men i en kreativ prosess, eller med estetiske elementer som understøtter dokumentasjonen.

Gjennom en lang prosess med flere fotografiske møter satt jeg igjen med veldig mye fotomateriale. Etter en sortering og kategoriserings-jobb så jeg at det var flere fellesnevner i bildene til barna i forhold til for eksempel motivvalg. Samtidig var fotografiene veldig forskjellige i uttrykk. Det var som om barna hadde lagt igjen sin fotografiske signatur i fotografiene. Siden jeg hadde fotografert barna kunne jeg tidfeste øyeblikkene og se dem i sammenheng med barnas fotografier. Dette ga meg mulighet til å lage en fotografisk dokumentasjon av virkelige hendelser uten at noe var iscenesatt. Ved å leke med disse fotografiene som et potensielt estetisk materiale kunne jeg plassere de sammen på kryss og tvers med forskjellige intensjoner. Det kunne være temaet, fargene, motivvalg, konstruerte fortellinger eller å gjengi det som har hendt. Når jeg lager collageene vurderer jeg hvert bilde og element, og jeg ser hvordan bildet virker på collageen som helhet. Blant annet så eksperimenterer jeg med komposisjon, og arbeider for at temaet kommer tydelig frem. Collagene fotograferes underveis, på denne måten er aldri collageene ferdige produkter, men fotografiene av collageene er det.

Selve collagearbeidet er en skapende prosess som kan pågå så lenge en måtte ønske. Sånn sett kan man evaluere collagene som en arbeidsmetode.

Når jeg analyserer fotomaterialet og intervjuet ser jeg det i sammenheng med meg selv som forsker, gjennom loggføring og eget fotomateriale, og med teoretisk forankring. På denne måten er jeg i interaksjon med empirien (Postholm, 2017, s.87). Feltnotatene reflekterer denne interaksjonen i forhold til at jeg er bevisst ved mine forforståelser for feltet. Som tidligere nevnt er det en sammenheng mellom utforskning, relasjoner og leken barna har i forhold til estetiske læringsprosesser. Derfor har jeg benyttet dette som kjernebegreper når jeg har tematisert notatene fra feltundersøkelsen. Jeg viser noen eksempler i ”analyse av fotomateriale”, men det er ikke bare disse fotoene som blir brukt i collagene. Eksempelene jeg trekker frem viser spesielle fenomener eller temaer som er representative for flere av fotografiene som ble tatt. Til collagearbeidet vil fotografiene eksperimenteres med og manipuleres i en praktisk forstand. Dette betyr at jeg vil skrive ut valgte fotografier i forskjellige formater, farger og på ulike papir til utskrift. Papir til utskrift kan være fotopapir, vanlig ark, og plastfilm til overhead. I tillegg til fotografiene utforsker jeg også andre elementer som fargede plastbiter og tegning på foto.

Jeg vurderer både collagene som uttrykk, som egen metode for analyse, og som formidler av barnas estetiske læringsprosesser. Estetiske læringsprosesser handler om å være i sanselig aktivitet i en kreativ prosess. I fotografiene som ble generert forekom det mange fotografier der barna beveget seg i takt med kameraet. Selve collagearbeidet er også en form for å analysere materialet, men her forekommer komposisjon som element når jeg setter sammen bilder og elementer for å bygge videre på temaet. Ved å se fotografiene sammenheng åpner det blant annet opp for å formidle fotografiene. I forhold til collagearbeid får jeg derfor en driv, og det forekommer en naturlig form for analyse. Jeg foretok estetiske vurderinger i forhold til hvordan fotografiene ble presentert og brukt som materialer. Målet var å fremheve valgt tema, for å gi innblikk i barnas estetiske prosesser. Ved å bruke forskjellige materialer til utskrift, ga det uttrykket forskjellige muligheter til uttrykk. Det gjaldt også for om utskriftene var i svarthvitt eller i farger. Ved å skrive ut fotografiene slik de var, og heller manipulere foto tatt av meg, kunne jeg skille på barnas og mine fotografier. Utfordringen er at det kan fort bli litt rotete men her gjelder det å finne en balanse. På denne måten er

kunnskaper om formalestetiske elementer godt å ha i en estetisk skapende prosess. Jeg tok med en håndfull av collagene for å få en tilbakemelding fra barna, men jeg var mest spent på hvordan barna selv ville skape egne collager.

Det er interessant å se om collagene samsvarer med barnas minner (Sontag, 2004) eller med deres fantasi og evne til å lese collagene slik de er skapt. Jeg fotograferte ofte barna og samme situasjon flere ganger, raskt etter hverandre. På denne måten kan man se barnets bevegelsesmønster, for eksempel i det barnet var i fotoaktivitet. Dette kan sees i for eksempel der barnet krummer ryggen i det han eller hun nærmer seg motivet for et nærbilde, og løfter hodet i det bildet er tatt for å se motivet utenfor linsa. Bevegelsesfotografiene har vært nyttig i mitt arbeid og utforskning med fotocollage-uttrykket fordi det blir et fortellende utgangspunkt og det blir en flyt i bildet.

Fronths litografier som impuls

Felles for figur 42, 43 og 44 er at de tar for seg barnas utforskning. Jeg har brukt overlapping og komposisjon for å skape bevegelse og balanse. Disse arbeidene vil jeg kategorisere som estetisk dokumentasjon fordi de viser barnas tilnærming til fotografering av motiv og deres relasjoner til hverandre. Selve collageutformingen er veldig enkel og teknikken for å analysere fotografiene og prosessen kan brukes i en pedagogisk prosess. Fotografiene er mer eller mindre uberørt bortsett fra at jeg har satt de i sammenheng med hverandre, med noen elementer som fungerer som bindeledd.

Fronths malerier som impuls

I Figur 45 og 46 har jeg utforsket jeg flere elementer og komposisjonsformer. Jeg forsøkte å lage uttrykk som formidler barnas estetiske erfaringer med flere komponenter. Figur 45 inneholder bare barnas egne fotografier, men jeg har manipulert utskriftene med tegning og plassert de i sammenheng. I figur 46 er utklippene av gutten de eneste fotografiene som jeg har tatt. Jeg har forsøkt å plassere bildene slik at de gjengir fotosituasjonen i et todimensjonalt uttrykk. Fotografiene av vekst er brukt for å gi en dybde i collagen og gjengi omgivelsene slik som de var. Både figur 45 og 46 har en stor grad av estetiske dokumentasjonselementer fordi råmaterialene har blitt manipulert og eksperimentert med før de er plassert i sammenheng. Dette gir en annen forutsetning for refleksjon hvis det skulle vært benyttet i en pedagogisk sammenheng.

Hvis disse hadde vært barnas arbeid hadde det vært barnas estetiske uttrykk, som ivaretar og visualiserer barnas egne estetiske læringsprosesser. Collagene inneholder stor grad av bearbeidelse hvor jeg har klippet og tegnet en god del, samtidig som jeg har forsøkt å gjenskape en situasjon med en estetisk tilnærming. På bakgrunn av dette mener jeg at collagene hadde havnet i en estetisk dokumentasjons-kategori hvis barna selv hadde konstruert dem. Slik det ser ut nå har jeg brukt og manipulert barnas fotografier for å skape et eget estetisk uttrykk for å forklare et minne og en prosess.

Fronths kronikk som impuls

Bildene i figur 47 og 48 viser tydelige koblinger til Fronths kronikk. Barnas egne fotografier omfatter hvert sitt tema; utforskning av kameraet og utforskning av omgivelser. Det er mange små fotografier plassert strategisk i en sammenheng dominerer både uttrykket som en helhet og bakgrunnen. Mine fotografier av barna er plassert på en måte som trekker oppmerksomheten til områder i uttrykket, og jeg har valgt fotografier som står i samspill med barnas fotouttrykk. Barnas fotomaterialer har jeg verken skrevet ut i svarthvitt eller klippet ut elementer fra. De er ivaretatt slik de er, men med mine manipulerde fotografier som belysende elementer. Ved å bruke mange forskjellige fotografier med samme tema har jeg utforsket temaet, og temaets estetiske læringsprosesser på mange områder samtidig.

Når barna fikk se collagene

For å avrunde feltundersøkelsen tok jeg med meg noen av mine collagearbeider tilbake til barnehagen. På denne måten observerer jeg hvordan barna uttrykker seg med fotografiene med mine collager som impuls. Jeg tok med meg fotografiene som jeg selv har benyttet både i plastikk og på vanlig ark, fargede plastark, to plexiglass i størrelse A4, et kamera og fargede tusjer. På grunn av uforutsette hendelser ble jeg nødt for å dele opp barnegruppa i to, hvor det ene barnet fikk se og lage egne collager først, og uken etter var det de to gjenværende barna sin tur. Barna fikk de samme oppgavene og de samme collagene ble vist. Etter det første møtet, som var med et av barna, valgte jeg ikke å vaske av barnets tegninger fra plexiglassene. Avgjørelsen ble tatt på bakgrunn av at jeg ønsket at dette ene barnet skulle være med i prosessen til de to andre barnas collager, slik at når jeg møtte de ble jeg spurt "Hvem har tegnet dette". Dermed ble også tegningene en impuls. Collagene jeg tok med valgte jeg på grunnlag av temaene og uttrykkene, både med impuls fra Fronths bildekronikk, litografier og malerier. Denne

collagen (figur 49) fikk kommentarer som ”Hvorfor har du tegnet meg som en gammel mann?” og ”Hun ser gammel ut”. Jeg forklarte hva som hadde skjedd ved utskrift og at jeg ville leke meg litt ved å tegne. Jeg spurte barna om hva som skjer i bildet, blant annet hva jenta holder og hva som skjer i bakgrunnen. Et av utsagnene var at ”Hun holder i et eple” og at barnet bak fotograferte noen blomster. Dette er collagen:

Figur 49: Jenta med bæret, utforskeren og fotografen.

Det som skjedde er interessant. Selv om de opplevelsene barna fikk i møte med collagene er subjektive og gruppen til og med ble delt i to, var det flere ting med møtene som var likt. Alle tre barna husket feltundersøkelsene fra høsten (Vi møttes igjen i februar) og gjenfortalte det gjennom å snakke om collagene. Det som kom frem var at vi spiste og så etter bær, og at vi fotograferte hverandre. Ved et tilfelle ble noe fortalt direkte fra collagen på den måten at situasjonen egentlig aldri har eksistert, men at fantasien spiller på collagen som et uttrykk. Barnets utsagn til denne collagen var (figur 50): Her fotograferer jeg meg selv. På collagen barnet snakker om har jeg plassert to bilder av barnet med fotoapparatet vendt mot hverandre. Dette vitner til en at barnet konstruerer en fortelling ut i fra det han ser. Dette er collagen:

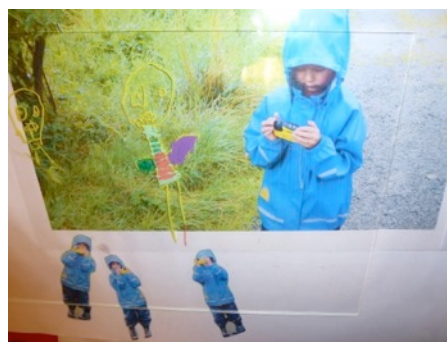

Figur 50: Et dobbelt øyeblikk.

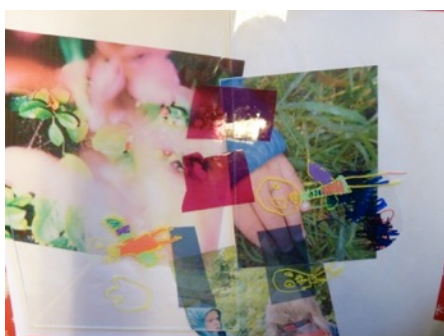
Alle tre barna hadde også et sterkt ønske om å få lov til å fotografere denne gangen også. Dette fikk de lov til, så lenge de også tok bilder av collagene de selv hadde laget. Plexiglassene ble brukt til å tegne på. Barna endte med å lage cirka to collager hver. Noen hadde en spesifikk historie å fortelle, og noen handler om utforskning av collagemetoden. Jeg oppmuntret barna til å danne et uttrykk ved og benytte seg av fotografiene jeg tok med. Et av barna tok denne oppgaven med en gang. De to andre fikk dette nærmere forklart ved at de kunne bruke bildene til å dikte opp eller gjenfortelle en historie. Jeg brukte to bilder og forklarte: "Se, nå ser det jo ut som om de er på vei til hverandre". Etter denne forklaringen utforsket barna fotografiene nærmere. De plasserte fotografiene og utforsket størrelsesforhold. Et av barna overlappet bildene slik at barnet ble mye større enn de to andre barna på bildet. Da sa barnet: "Her er jo jeg mye større enn de andre!".

Figur 51: Kombinasjon av sorthvite utskrifter og utklipp i farger.

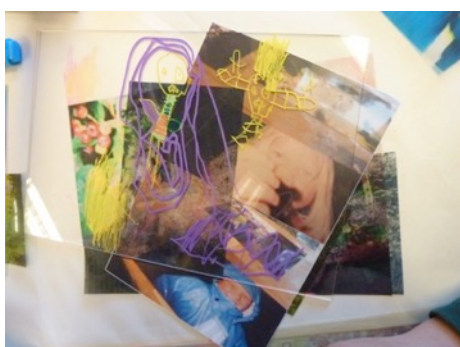
Figur 52: Kontraster mellom stort og lite format.

Figur 53: Utforskning av overlappinger.

Figur 54: Utforskning av farget strek på fotografier i sorthvitt.

Figur 55: Fotografiene er stablet, med tegninger på toppen.

Figur 56: Utforskning av hva en collage kan fortelle.

I figur 51 har barnet kombinert utklipp av seg selv og plassert det sammen med fotografier i sort hvitt. Plexiglasset blir brukt av alle tre barna. Jeg ville se hvordan deres uttrykk påvirket hverandres prosesser. Barnas tegninger bestod av rabbling, tegninger av mennesker og fargelegging. I figur 54 og 55 har barnet arbeidet videre med tegneuttrykkene til det forrige barnet. I figur 56 har barnet plassert flere fotografier oppå hverandre. Det er både transparente utskrifter, utskrifter på fotopapir. I denne collage har barnet brukt både utklipp og fotografier. Fotografiene er skrevet ut på transparent

ark. Jeg ser her en komposisjon i forhold til balanseringen av fotografiene og hvordan barnet har tegnet på collagen han eller hun har komponert.

Sammenfatning

Jeg har trukket frem innsikter som jeg mener er viktig å ta med videre til diskusjon. I feltundersøkelsen fikk jeg erfare at barn utforsker med kameraet på hver sin måte. I forhold til barnas estetiske læringsprosesser er det viktig å se hvordan fotografiet som redskap kan skape et inntrykk til uttrykk sammen med barn. Temaene utforskning av omgivelser, leken med kameraet og barnas relasjoner i fotoaktivitet sees i sammenheng med temaene fra intervjuet med Fronth: tema, formalestetikk og fotografiet som uttrykk. Når Fronth arbeider med et uttrykk, enten det er i kunsten eller det er i dokumentasjon-sjanger, er det temaet som legger føringer for utførelsen. Han arbeider ut i fra en ide. Det påvirker valg av formalestetiske elementer, og det legger føringer for hvordan uttrykket formidles.

Når barna fotograferer viser de sine teknikker. Teknikkene kan for eksempel utspille seg ved at barnet lener seg mot et motiv eller velger en spesifikk positur for et fotografi . Dette kan det vitne om en planlegging til hvordan fotografiet skal se ut, og forklares med at barna har en iboende forståelse for formalestetikk. Barnas prosesser kan sees, leses og tolkes i deres fotografier, men også i mine fotografier. Mine fotografier av barna fungerer som et dobbelt blick satt sammen med barnas fotografier.

Når barna fikk se collagene reagerte de spesielt på to collager. Det ene fikk spesielt mye oppmerksomhet. Dette kan handle om graden av bearbeidelse og kunstnerisk frihet. Den andre collagen ble et utgangspunkt for dikting, der barnet avbildet forklarte at han fotograferte seg selv. Dette er et eksempel på hvor mye makt som besitter i fotografiet etter bearbeidelse, og hvordan det kan påvirke formidlingen og uttrykket.

Diskusjon

Diskusjon er kapittelet hvor jeg drøfter og belyser viktige temaer som står i forhold til oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. Diskusjonen baseres på analysen av feltundersøkelsen og intervjuet sett i forhold til teorigrunnlaget. I den første delen av kapittelet tar jeg for meg etikk og fotografiet i barnehagen. Dette er basert på etiske refleksjoner jeg har hatt underveis i arbeidet med masteroppgaven. I den andre delen av kapittelet skriver jeg om fotografiet som dokumentasjonsform med barn. Her skriver jeg om dokumentasjon, pedagogisk dokumentasjon og estetisk dokumentasjon. Jeg ønsker å få frem hvordan fotografiet kan bidra til å synliggjøre barnas kreative prosesser. I den tredje delen av kapittelet skriver jeg om hvordan fotografiet kan brukes som estetisk dokumentasjon gjennom et collagearbeid. Her skriver jeg om collage som estetisk didaktisk metode.

Etikk og fotografi i barnehagen

Jeg har vært opptatt av å forholde meg etisk i arbeidet med barn og foto. Etikk i denne sammenhengen handler om lovgitte retningslinjer på den ene siden, og min magesfølelse i fotosituasjon på den andre. Bakgrunnen for oppgaven dreier seg om mitt forhold til å dokumentere barna i barnehagen som barnehagelærer. Jeg har lenge tenkt over hvordan fotografiet praktiseres og om det er holdbart på et etisk grunnlag. I en verden der det er normalt og enkelt å fotografere hverandre, og seg selv, for så å publisere er det desto viktigere og foreta noen etiske overveielser når det angår barn. Datatilsynets (2020) sjekklister for fotografiet i barnehager tar utgangspunkt i både lovens ord, fornuftighet og etiske normer. Med fornuftighet mener jeg at det er spesifisert at man tenker over mengde foto som genereres og at fotografiene jevnlig skal slettes. Foruten om punktene som handler om hva loven sier og hvordan man oppbevarer fotomaterialet på en fornuftig måte, syntes jeg særlig at de etiske normene er viktig. Det er disse som går på ens egen magesfølelse:

- Type bilde: Tenk over innholdet og bruk filter eller dårligere oppløsning når det er mulig, det gjør bildene mindre interessante for andre.
- Kanalbruk: Vær bevisst på hvordan du deler bildene. Alt må ikke ligge åpent. Bruk personverninnstillinger og lag lukkede grupper.

- Spør alltid barna: Bruk spørsmål som "Synes du det er greit at jeg deler dette bildet med familien eller vennene mine?" Da gjør du det forståelig for dem. Respekter svaret.

De to første punktene handler om fotografiets oppløsning og i hvilke arenaer fotografiene er tilgjengelige for andre. Den tredje handler om barnas aksept for fotografiet. Jeg tenker at dette ikke bare handler om å spørre barna, men å være var for kroppsspråk og stemning. Og det er ikke sikkert at det er riktig eller greit å fotografere i det heletatt på det tidspunktet. En anledning, da jeg delte ut barnas fotografier, ønsket jeg å dokumentere barnas reaksjon i det de så fotografiene. Det ene barnet reagerte med å kikke veldig lenge på meg. Jeg fikk en følelse av at barnet ikke var helt tilfreds eller forberedt på at jeg skulle fotografere barnet akkurat da. Dette kom også veldig tydelig frem i fotografiet som ble tatt: barnet rynket nesa og øynene var store med rynket bryn. Jeg valgte å slette bildet og heller ta med meg erfaringen videre til refleksjon.

Jeg mener at allerede i rammeplanen skulle det stått at pedagogisk dokumentasjon først og fremst er for barna (Carlsen, 2015). Blant annet fordi det kan bidra til ivaretagelse av barnas medvirkning og gi en oppmerksomhet til prosjektarbeid i barnehagen. Det handler også om det etiske ansvaret det ligger i å fotografere og dokumentere barn. I lite gjennomtenkte, men velmente situasjoner kan et fotografi tatt uten samtykke oppleves som et overtramp. Særlig hvis dette også deles på internett eller henges opp for at andre kan se. Jeg syntes det er viktig å dokumentere til pedagogisk bruk, men det er for barna. Derfor er det viktig å gi barna det ansvaret i tråd med modenhet og alder. I flere barnehager jeg har vært i, har det vært en rutine eller en kultur for å skrive ut bilder for å henge opp på avdelingen. Dette er rein dokumentasjon og ofte har det vært utført for at foreldrene skal se hva som har skjedd i løpet av en periode, gjerne for en uke eller en måned. Bilder kan også bli fremvist på en digital arena, gjerne gjennom facebook eller barnehagens egne nettside. Disse metodene er alle i tråd med det rammeplanen for barnehagen (2017) sier om dokumentasjon i barnehagen. Det er dessverre ikke mer enn ved et par tilfeller jeg har opplevd at fotodokumentasjon er blitt brukt på et avdelingsmøte eller i et pedagogisk forum, med intensjon for å endre praksis eller belyse en hendelse eller en tematikk. For det er først da dokumentasjonsformen kan være en pedagogisk dokumentasjon (Carlsen, 2015).

I lys av Barthes (2001) refleksjoner om å fotografere andre, at man tilslører seg selv gjennom å posere, vil jeg trekke inn barnas lek med fotografiet. Når barna var i lek med kameraet ble relasjonene endret ut i fra fotokontekst og hvem som fotograferte. Som sagt fotograferte jeg et av barna inne i barnehagen, og barnet reagerte annerledes på dette enn når jeg fotograferte ute i aktivitet. Dette tenker jeg kan handle om hvordan fotografiet medfører et maktforhold. Når både jeg og barna er i fotoaktivitet har vi like muligheter for å fotografere hverandre. På denne måten jevnes maktforholdet ut, og på den måten er det demokratiserende (Magnusson, 2017). Når jeg fotograferte innenfor barnehagens områder var barna bevisst på meg og på å se inn i kameraet, vise frem hva de gjør, smile og posere. Når jeg tok frem kameraet på tur reagerte barna helt annerledes. Det var som om jeg i blant ikke eksisterte, foruten om når de fotograferte meg. De var i en egen prosess. Det var en forventning til at jeg skulle fotografere fordi det har jeg gjort fra gang til gang vi har møttes og oppholdt oss i akkurat det miljøet. Barna hadde også en interesse for å fotografere hverandre. De poserte mens de var i lek. De iscenesatte motiver, holdt objekter for hverandre, og dirigerte hvordan bildet skulle bli forut det ble tatt.

Det hendte at jeg var bevisst på at jeg ble fotografert og poserte, ikke som i en lek, men som en refleks. Når jeg så på minnekortene etter feltundersøkelsen fant jeg også bilder der jeg ikke poserte. Dette ga meg noen refleksjoner i etterkant: det ble tydelig for meg at denne automatiske poseringen og iakttagelsen var forbundet med barnas lekende tilværelse. Jeg tenkte ikke noe over det når jeg poserte. For fotografiet i en annen praksis kan jeg lese Barthes med et kritisk blikk. Men i dette tilfelle så opplever jeg at barna *glemte* min rolle som *operator* i det de selv fikk kontroll og fikk veksle på rollene. Jeg får altså en gylden mulighet til å fotografere barna i deres egne øyeblikk i samhandling med kameraet og seg i mellom. Barna var bevisst på at jeg fotograferte de i aksjon og samhandling, men jeg opplevde at det var forventet av meg når vi var sammen i fotoaktivitet. Dermed fikk jeg muligheten til å fange øyeblikkene som en operator hvor barna var seg selv. I flere av mine fotografier ser man at barna er i en lek hvor den ene dirigerer det andre barnet som en objekt-holder. Når jeg fotograferer barna i en lek, uten at de har fokus på meg, avbryter jeg heller ikke leken. Fotografiene barna tar av hverandre er preget av smil og ulike poseringer. Ved flere tilfeller fotograferer vi også hverandre på den måten at jeg har et bilde av barnet som fotograferer meg og omvendt fra samme tidspunkt.

Ut i fra dette tenker jeg at en som er ansatt i barnehagen må være bevisst over hvilket ansvar en har når fotograferer barn. Fotografiet kan brukes som et verktøy hvis man vil reflektere over, forberede og belyse praksisen der skjer i barnehagen. Det er en god måte å bevare minner på, og en metode for å bekrefte erfaringen (Sontag, 2004), vell som et bidrag til det demokratiske arbeidet i barnehagen. På den måten at barna får mulighet til å uttrykke seg på flere måter. Ved å ha ansvaret for å fotografere og dokumentere har man en makt: hvis barna selv produserer sin egen dokumentasjon viser man barna tillit og annerkjennelse samtidig som at medvirkningen ivaretas.

Fotodokumentasjon med barn

I feltundersøkelsen var jeg alltid aktivt deltagende med barna samtidig som at jeg fotograferte. Barna oppsøkte selv motiver for å fotografere, og jeg var tilgjengelig der det var behov for meg (Bakke, Jenssen og Sæbø, 2011). Ofte var det barna som ledet meg, det vil si at jeg ofte gikk bak barna. Fotografiene deres og mine viser til utforskning av omgivelser, lek med kamera, og barnas relasjoner. I flere av bildene jeg har tatt ser jeg enten at barnet i front tar bilder, ser på meg, og tar bilder igjen. Og i bakgrunnen ser jeg at det er noe annet som skjer. De konverserer og utforsker. Her har jeg altså mulighet til å analysere tre perspektiver i to fotografier; Motivet, barnet som tar bilde, og det som skjer i bakgrunnen. Fotografi av og med barn i barnehagen, i råmaterialets form, kan benyttes som et pedagogisk verktøy, eller som en dokumentasjon. Fotodokumentasjon benyttes i flere barnehager som en pedagogisk dokumentasjon, som handler om å synliggjøre og reflektere over barnehagens praksis (Utdanningsdirektoratet, 2017). Dette betyr at fotografiene ikke er benyttet med et pedagogisk utgangspunkt før det er brukt for å forstå og analysere spesifikke hendelser, antagelser og situasjoner som er funnet sted i barnehagen. I rammeplanen presiseres det at dokumentasjon skal belyse barnehagens praksis, først og fremst for ”foreldre, lokalmiljøet og kommunen” (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Fotografiet og fotoapparatet er en god medspiller til det demokratiske arbeidet i barnehagen det fungerer som et redskap i pedagogisk kontekst. Ved å fotografere på en måte som ikke avbryter barnas naturlige væremåte og lek kan man være så heldig å fotografere barna i prosess. I denne oppgaven løste jeg denne utfordringen ved at barna selv var i estetisk utfoldelse med hvert sitt kamera. Det er et fåtall av fotografier hvor

barna poserer for meg og i flere av fotografiene kan man se barnas handlinger skje i bakgrunnen. Ved å bearbeide fotografiene enten ved en utstilling av og for barna, eller bruke de videre i et formingsprosjekt, for eksempel i collageform, skaper man et grunnlag for det jeg mener kvalifiseres til å være estetisk dokumentasjon. På denne måten er ikke fotografiene bare til *synlig lytting* (Vecchi, 2012) for ansatte, men det er også med på å belyse prosessen og inspirere barna. Barna er delaktige i sin egen prosessdokumentasjon, og i en tolknings- og analyseprosess i etterkant. Denne arbeidsmetoden kan bidra til samtaler og impuls for skapende virksomhet. Intensjonen for dokumentasjonen tenker jeg er et av kriteriene for om man kan kalle det en estetisk eller en pedagogisk dokumentasjonsform.

I barnehagen dokumenteres det på bakgrunn av ønsket om å vise hva som skjer i praksis, og gjerne med en reflekterende baktanke (Åberg & Taguchi, 2007). Når barna selv fotograferer er det leken med kameraet som står i fokus. Selve prosessen er minst like spennende som å se fotografiene i etterkant. I forhold til Barthes (2001) tanker om poseringen, gjør barna gjør hva de er vant med at skal skje når de ser at de blir fotografert både hjemme fra og i barnehagen. De blir riktignok i dette tilfellet iaktatt, observert og dokumentert, og det samme kan sies om fotosituasjonene de befinner seg i ellers. Jeg vil likevel påpeke viktigheten rundt dette å ha en reflekterende og respekterende tilnærming til at dette er subjekter jeg foreviger i foto. Bildene som blir brukt i dette prosjektet er derfor gått igjennom flere analyser i forhold til etiske retningslinjer vedrørende barna som deltar. Når barn poserer for hverandre i lek tenker jeg at det er på deres egne premisser.

Sammenhengen mellom estetisk og pedagogisk dokumentasjon kan være at de skal synliggjøre de læringsprosessene som oppstår, og i dette tilfellet handler det om estetiske læringsprosesser. Ved en estetisk dokumentasjonsform vektlegges også kvaliteten av de valgte estetiske elementene enten det er tema, formalestetiske elementer eller uttrykk og formidling. Per Fronths bilder er kunstneriske bildeuttrykk, fordi han skaper en situasjon med bildene sine som ikke nødvendigvis har eksistert, og de er ikke dannet i øyeblikket prosessene oppstod (Vedlegg 6). Graden av eller innholdet av estetikk i dokumentasjon kan i en fotoaktivitet bestemmes av fotografens intensjoner. Barnas fotografier vil jeg kalle for en estetisk form for en dokumentasjon samtidig som at det er deres estetiske uttrykk, og mine fotografier av barna vil i denne

sammenhengen være en pedagogisk form for dokumentasjon. Barna gjengir sine læringsprosesser i en estetisk uttrykksform, og jeg dokumenterer barna i aksjon for å fortolke situasjonene som oppstår i etterkant. Ut i fra dette tenker jeg at pedagogisk og estetisk dokumentasjon har mange fellestrekk, men det er noen områder som skiller dem: hensikten med dokumentasjonen, utføringen av dokumentasjonen og hvem som utfører den.

Ut i fra barnas fotografier vurderer jeg det slik at barna fra veldig tidlig av har estetiske erfaringer hvor de har tilegnet seg en sans for komposisjon. Dette sier også Fronth i intervjuet, at det er naturlig for mennesket å leite etter balanse (Vedlegg 6). Vecchi skriver om hvordan det ligger i menneskets natur å se etter skjønnheten i verden og i tingene (Vecchi, 2012). Det slo meg flere ganger at barnas fotografier hadde en høy grad av formalestetiske elementer som for eksempel komposisjon, linjer og nøye valgte motiver. Barna viste også gjennom, både mitt og deres fotomateriale, hvordan de skulle bruke kroppen i fotoøyeblikket. De bøyde seg ned, strakk seg mot og ga seg hen til motivet. Her tenker jeg at barnas empatiprosess spiller en vesentlig rolle (Vecchi, 2012). De er i relasjon med kameraet, og i forhold til det de fotograferer. Hvordan barnas kropper beveger seg i kameraaktivitet forstår jeg som et konkret og visuelt spor av deres estetiske læringsprosesser. Estetisk læringsprosess kan være et kommuniserende møte mellom mottaker og skaper, og kunstverket eller det som skapes. Når barna er inne i denne prosessen bygger de denne estetiske erfaringen på tidligere estetiske erfaringer. Ved å være i dialog med kunsten og materialer bearbeider man inntrykk og opplevelser som oppta i møtene som oppstår. Denne estetiske læringsmåten handler med andre ord om å bearbeide inntrykk og opplevelser i perseptuelle møter (Waterhouse, 2016).

I tråd med Fronths intervju var barna det jeg tolker som utforskende og lekende: ”Det underfundige, overskridende, varme, filosofiske, bestemte, undersøkende og vakre mennesket” (Intervju Fronth). Når barna fotograferte var de utforskende i miljøet og fotoapparatet ble *seende* (Magnusson, 2017). De plukket bær, snegler og det de fant for så å fotografere det. Før de fotograferte kunne de iscenesette fotomotivet, enten holdt de motivet selv, eller så arrangerte de uttrykket. Barna samarbeidet og rekrutterte hverandre til å holde motiver. Disse observasjonene viser til hvordan barna planlegger sine fotografier, og hvordan dette gir en grad av estetiske elementer til et fotografi.

Dette kan være en arbeidsmetode for estetisk dokumentasjon: at man dokumenterer med en estetisk intensjon.

Fra det sekundet barna fikk et kamera fotograferte de i ulike hastigheter. De benyttet ulike dokumentasjonsstrategier og de viste sine personligheter gjennom fotografiene (Pettersvold & Nordtømme, 2019). For eksempel så hadde det ene barnet fotografert samme motiv flere ganger før det gikk videre, mens det andre barnet fotograferte bare en gang og gikk videre til neste motiv. Det tredje barnet hadde flere fotografier i fart. Underveis i utforskningen regisserte barna hverandre i forhold til hvordan de skulle oppføre seg foran kamera. De kunne si: ”nå skal du holde båret sånn” (Vedlegg 4). Når barna utforsket og lekte med relasjonene handlet det blant annet om roller som de allerede har kunnskaper om. I fotoaktiviteten utspilte dette seg med at det var viktig å smile når de ble tatt bilde av.

Når jeg møtte barna for å arbeide med og vise frem collager hadde barna en forventning om at vi skulle ut å fotografere igjen. Dette tenker jeg handler om at de har blitt tryggere og motiverte for å fotografere. Denne gangen ønsket jeg at barna skulle arbeide med å bearbeide sine og mine fotografier i et collagearbeid, og det var både for å se om dette er en metode som fungerer i praksis sammen med barn.

Collage og foto som estetisk dokumentasjon

Collagene er utformet fra mine og barnas fotografier. Fotografiene blir dermed utgangspunktet for temaet og valg som utgjør det estetiske uttrykket i collagearbeidet. I intervjuet fortalte Fronth om hvordan han utformet uttrykk, at han tar utgangspunkt i en ide. I collagearbeidet brukte jeg barnas fotografier som impuls, som skapte rammene for formalestetiske valg og utformingsprosessen. Jeg ønsket å synliggjøre barnas estetiske læringsprosesser gjennom spor av utforskning, relasjoner og lek i fotografiene. I en barnehagesammenheng kan man ivareta denne tilnærmingen til barnas fotografier i en pedagogisk sammenheng. På den måten får fotografi og collagearbeidet både en estetisk, pedagogisk og en didaktisk verdi. Ved at barna selv er i kreative prosesser med ansvar for egen dokumentasjon, vil refleksjonsgrunnlaget i pedagogisk sammenheng bli annerledes enn om bare de ansatte fotograferer barna (Åberg og Taguchi, 2007).

I fotouttrykkene og collagearbeidet kan estetiske elementer bidra til balanse og tilegne verdier. Estetiske verdier kan handle om tingenes ladethet (Vedlegg 6). Ut i fra Fronths uttalelser om ladethet og hvordan det bidrar til et fortelleruttrykk, tenker jeg at det også handler om empati. Når man er i en empatiprosess med det skapende eller med tingene får det en verdi for oss (Vecchi, 2012). Man gir seg hen til det man skaper. Fronth skaper sine kunstuttrykk ut i fra et minne, og fantasievnene er dermed ivaretatt på en annen måte i hans kreative prosesser, noe som kan sees i forhold til Malcolm Ross modell for skapende virksomhet (Carlsen & Samuelsen, 1988). Dette kan også være det som fundamentalt skiller estetisk dokumentasjon fra et kunstverk selv om råmaterialene kan ha utgangspunkt i *dokumentarisme*: I en pedagogisk dokumentasjon tar man utgangspunkt i dokumentasjon for å reflektere over praksis. Estetisk dokumentasjon er en form for dokumentasjon som skal gjengi noe som har hendt men i en kreativ prosess, eller med estetiske elementer som understøtter dokumentasjonen.

Med utgangspunkt i Malcolm Ross modell for skapende virksomhet (Austring & Sørensen, 2006) er barnas fotografier min impuls for collagearbeid. Når jeg finner et fotografi jeg vil analysere tar jeg utgangspunkt i sansene mine. Jeg betrakter fotografier og nærer det som en impuls. Dette leder meg videre til formalestetiske utprøvinger. Når jeg eksperimenterer med komposisjonsmuligheter og estetiske elementer er dette for å forsterke uttrykket eller formidle et tema ut i fra barnas fotografier. Fotografiene, som blir collagens medieutgangspunkt, legger føringer for teknikk. Jeg har i de presenterte collagearbeidene manipulert barnas arbeider så lite som mulig, bortsett fra de fotografiene hvor linjene er godt utvisket og fotouttrykket fra før av ødelagt på grunn av typen utskrift. Mine fotografier av barna har jeg derimot bearbeidet mye. Dette har jeg gjort fordi jeg ønsker å bevare barnas fotouttrykk så godt som det lar seg gjøre. Når jeg tar utgangspunkt i barnas fotografier som impuls prøver jeg å se for meg hvordan collagen kan se ut.

Carlsen og Samuelsen (1988) viser til Malcolm Ross modell og skriver om hvordan våre indre bilder og fantasi påvirker uttrykket i en skapende prosess. I forhold til denne modellen opplevde jeg prosessene der oppstod som dynamisk. Jeg var aldri på "et sted" av gangen i modellen. Slik som barna i fotoaktivitet, og collagearbeid, var jeg utforskende, lekende og i relasjon i det jeg utformet collagene. Dette kan sees i

sammenheng med kategoriene fra Fronths intervju: Temaet påvirker formalestetiske valg, som bestemmer uttrykket til formidling.

Fotografier i serier og en collage kan fortelle *en hel historie* (Fjørtoft, 2012). Dette opplevde jeg selv når jeg så igjennom minnekortene fra fotoapparatene til barna. Det var akkurat som om jeg kunne se personligheten deres på en reise ved å klikke videre på bilde etter bilde, i den rekkefølgen de ble tatt. I minnekortene fra mitt fotoapparat forekom sporene av lek, utforskning og relasjoner i flere fotografier sett i sammenheng, eller bevegelsesfotografier. Fra den oppdagelsen tenker jeg at for å avdekke barnas estetiske prosesser, eller hvilke prosesser som helst, trenger jeg flere bilder satt i sammenheng.

I en bildeserie kan jeg se barnas valg fra bilde til bilde, og ved å ha vært tilstede å observere i det bildene ble tatt, hjelper det meg å få en helhetlig forståelse av barnas opplevelser i fotoaktivitetene. Jeg begynte å gå igjennom i mine egne fotografier av barna fra de samme dagene. Jeg ville se om jeg med mine fotografier av barna fra samme tidspunkter ville understreke denne helheten og disse opplevelsene. Ved å lage en serie med fotografier eller collage hvor bildene har en kronologisk rekkefølge tenker jeg at jeg er inne på en estetisk og pedagogisk dokumentasjonsform. Om fotografiene behandles som estetiske eller pedagogiske kommer an på hensikten og hvem som har fotografert. Et uberørt materiale, eller en collage med stort innhold av *uberørt materiale*, vil jeg kategorisere som estetisk dokumentasjon med en høy pedagogisk verdi. Det er fordi at man kan lese og reflektere over collagens uttrykk. Det uberørte materialet er satt i en estetisk kontekst og fungerer som estetiske uttrykk og elementer. Jeg vil si at dette aspektet er noe estetisk og pedagogisk dokumentasjon har tilfelles.

Når man skaper estetisk dokumentasjon er det ikke bare for å reflektere over dokumentasjonen som et produkt, men man er også i en reflekterende prosess mens de skapes. Alle collagene er nøye overveid før de er fotografert og presentert som et produkt, og målet har hele tiden vært å gjengi temaet og barnas prosesser så godt som mulig. Collagene jeg har arbeidet med kan gjerne benyttes til refleksjon i barnehagen, men de er ikke pedagogisk dokumentasjon. De hadde derimot kunne blitt behandlet som det om barna selv hadde laget collagene, men selv da mener jeg at barna har arbeidet med estetisk dokumentasjon. Dette er på grunn av at de er i en kreativ prosess hvor de

har fokus på estetiske elementer. Hvis jeg som barnehagelærer hadde fotografert barna i aktivitet kunne dette for eksempel ha vært et grunnlag for refleksjon over barnas estetiske læringsprosesser i barnehagen i en pedagogisk dokumentasjonsform.

Oppsummering

Gjennom feltnotatene og fotomaterialet har jeg funnet spor av barnas estetiske læringsprosesser i form av barnas utforskning av miljø, barnas lek med kameraet, og barnas relasjoner i fotoaktivitet. Jeg har fotografert og utforsket fotografiet sammen med tre barn, og har hatt fokus på å synliggjøre barnas estetiske læringsprosesser med utgangspunkt i fotografiet. Ut i fra feltundersøkelsene, og teoretisk forankring, har jeg gjort meg noen refleksjoner rundt foto av og med barn, og barnas estetiske læringsprosesser. Estetiske læringsprosesser kan være et kommuniserende møte mellom mottaker og skaper. Barna har vært i relasjon med kameraet og har fotografert basert på tidligere estetiske erfaringer, og har i feltundersøkelsene gjort seg nye estetiske erfaringer. Ved å fotografere med et estetisk blikk bearbeider man inntrykk, som følelser og opplevelser, som kommer til uttrykk.

Ved å studere barnas egne fotouttrykk har jeg åpnet for muligheten til å analysere og tolke barnas prosesser. I denne oppgaven har jeg analysert fotografiene i forhold til temaene barns *lek med fotografiet*, *barns relasjoner i fotoaktivitet* og *utforskning av miljøet*. Ved å fotografere et barn som fotograferer har jeg muligheten til å analysere tre perspektiver i to fotografier: motivet, barnet som fotograferer og det som skjer i bakgrunnen. Sammen og hver for seg gir åpner fotografiene opp for tolkningsmuligheter av barnas fotografiske prosesser, og det er både pedagogiske og estetiske verdier i fotografiene. I arbeid med å skape estetisk dokumentasjon, dokumenterer man ikke bare for reflektere over dokumentasjonen som et produkt, men man er også i en reflekterende prosess i det det skapes. Jeg tenker at det som skiller estetisk dokumentasjon fra et kunstverk er utgangspunktet til uttrykket. Når jeg i denne oppgaven har arbeidet med collagene som en estetisk dokumentasjon, har jeg hatt fokus på å belyse situasjoner, hendelser, temaer og barnas skapende prosesser.

Et kunstuttrykk kan skapes ut i fra en ide, et minne eller en impuls, og det er en bearbeidelse for inntrykk. Etter å ha observert barna fotograferer og sett igjennom fotografiene deres er jeg overbevist om at barna utforsker foto med en iboende komposisjonssans. Dette i forhold til plassering av motiv i forhold til hvordan bildet blir tatt. Og veldig ofte var det nærbilder som var en foretrukket teknikk, særlig av blomstermotiver. Var det mindre elementer som skulle være motivet, som for eksempel

et bær eller en pinne, ble et annet barn spurt om å holde motivet til fotografering. Disse bildene kan tolkes ut i fra linjer, former og tekstur i flater. Dette tyder på at barna planla fotografiet, på den måten at barna kan se for seg hvordan fotografiet blir før de fotograferer.

Pedagogisk dokumentasjon som begrep nevnes ikke direkte i rammeplanen. Jeg mener at pedagogisk dokumentasjon bør skrives om i en konkret form. På denne måten presiseres det at den pedagogiske dokumentasjonen først og fremst er for barna. Frem til neste utgave av Rammeplan for barnehagen kommer, er utdanningsdirektoratets hefte om *Pedagogisk dokumentasjon i barnehagen* (2018), og kunnskapsdepartementets *Temahefte om barns medvirkning* (2006) gode veiledere. Jeg tenker at det som avgjør fotografiets funksjon i barnehagen, om det er pedagogisk eller for et utstillende behov, er hvordan man fotograferer barna. Fotodokumentasjon utført med en pedagogisk hensikt er en god arbeidsmetode blant annet fordi det kan bidra til å ivareta barnas medvirkning, integritet og gi oppmerksomhet til prosjektarbeid i barnehagen. Jeg har i denne oppgaven vært opptatt av at barna selv skal fotografere slik at deres medvirkning ivaretas.

Barnets utgangspunkt for å fotografere kan sees i en annen sammenheng: barnets behov for å uttrykke seg og utforske. Barnets fotografi kan derfor sees som en estetisk dokumentasjon som kan brukes i en pedagogisk sammenheng. I analysearbeidet laget jeg collager basert på barnas og mine egne fotografier. Med andre ord har jeg arbeidet med et estetisk uttrykk for å skaffe ny kunnskap om fotografi i barnehagen sammen med barna. Collagenes pedagogiske og estetiske verdi er vanskelig å definere konkret fordi jeg har brukt Fronths uttrykk som impuls. Impulsene fra feltundersøkelsene, refleksjonene og fotomaterialet har lagt føringer for hvordan jeg arbeider med collagene formalestetisk. Det er dette som danner grunnlaget for hva collagene uttrykker. Collagene kan eventuelt sees som et forslag på hvordan barna kan arbeide med fotografiet i barnehagen, og hvordan barna kan arbeide med estetisk dokumentasjon. Ved å legge til rette for at barna bearbeider sine egne fotouttrykk i en didaktisk og pedagogisk kontekst, gis det en mulighet for å arbeide videre med fotografiene i en estetisk dimensjon.

De forskningsestetiske refleksjonene jeg har gjort meg underveis i arbeidet er basert på at jeg fotograferer barna, og at jeg tar utgangspunkt i deres fotouttrykk i eget collagearbeid. Ved å ta utgangspunkt i barnas egne fotografier i mitt collagearbeid, integrerer jeg barnas fotouttrykk. Fotografiene har jeg sett i forhold til mine egne dokumentasjoner av barna i fotoaktivitet. Fotouttrykkene har jeg analysert gjennom et collagearbeid som danner et utgangspunkt for refleksjoner av estetiske læringsprosesser. Ved å fotograferer uttrykker man seg, og man gjør kameraet seende, uavhengig av om det er i en dokumenterende kontekst eller om det er kunstrelatert. Når barna fotograferte gjorde de begge deler: de fotograferte miljøet slik de så det, men de planla også fotografiet. Barna har altså fotografert med en estetisk intensjon og resultatet ble fotouttrykk med høy grad av formalestetisk komposisjon. Fotografiene viser hvordan barna aktivt har søkt etter balanse i omverden, i forhold til *deres* forståelse av komposisjon (Vecchi, 2012). Pedagogisk og estetisk dokumentasjon har mange fellestrekk, men det er noen områder som skiller dem: Hensikten med dokumentasjonen, utføringen av dokumentasjonen og hvem som utfører den. Med erfaringene og kunnskapen jeg har fått gjennom arbeidet med denne oppgaven, har jeg et ønske om å arbeide videre med fotografi og collager sammen med barn i barnehagen.

Kilder

Austring, Benny D & Sørensen, Merete. (2006). *Æstetik og læring – grundbog om æstetiske læreprocesser* (1. Utgave, 8 opplag). København: Socialpædagogisk bibliotek Hans Reitzels Forlag

Bae, Berit, Eide, Brit J., Winger, Kristoffersen, Aud Eli. (2006). *Temahefte om barns medvirkning*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Bakke, Kari, Jensen, Cathrine og Sæbø, Aud Berggraf. (2011). *Kunst, kultur og kreativitet. Kunstfaglig arbeid i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.

Barthes, Roland. (2001). *det lyse rommet. tanker om fotografiet*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Blom, Hege og Ahlsen, Øystein B. (2018. 25. april). Fotokunst. Hentet fra: <https://snl.no/fotokunst>

Brenna, Brita. (2009, 31. mars). Visuell uttrykksform. Hentet fra: <https://www.etikkom.no/FBIB/Temaer/Spesielle-problemomrader/Visuell-uttrykksform/>

Carlsen, Kari (2015). *Forming i barnehagen i lys av Reggio Emilias atelierkultur*. Åbo: Åbo akademi.

Carlsen, Kari & Samuelsen, Arne M. (1988) *Inntrykk og Uttrykk. Estetiske fagområder i barnehagen* (1. Utgave). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S

Datatilsynet. (2018). *I beste mening. Om bilder av barn på nett*. Oslo: Datatilsynet. Hentet fra: https://www.datatilsynet.no/globalassets/global/dokumenter-pdf/er-skjema-ol/regelverk/veiledere/i_beste_mening_2018_print_lavoppløst.pdf

Datatilsynet. (2020, 19. mars). Bilder av barn. Hentet fra: <https://www.datatilsynet.no/personvern-pa-ulike-omrader/skole-barn-unge/bilder-av-barn-pa-nett/>

Fineart. (2018). Per Fronth. Hentet fra: <https://www.fineart.no/kunstner/per-fronth>

Fjørtoft, Magnar. (2012). *Digital fotografi i praksis* (5. Utgave). Abrakadabra forlag.

Fronth, Per. (2011). *Fra 11.9 til 22.7* (Kronikk). Hentet fra: <https://www.perfronth.com/new-page-2>

Fronth, Per. (2018). *Impetus (Young Boy In Motion) archipelago V.I 03 18* (Litografi). Hentet fra: <https://www.artgate.no/kunst/per-fronth/per-fronth-impetus-young-boy-in-motion-archipelago-v-i-03-18/>

Fronth, Per. (2019). *Mosaic/Target practise* (Maleri). Hentet fra: <https://www.perfronth.com/>

Hiim, Hilde. (2010). *Pedagogisk aksjonsforskning. Tilnærminger, eksempler og kunnskapsfilosofisk grunnlag* (1. Utgave). Oslo: Gyldendal akademisk Forlag AS

Homstvedt, Hege (2016, 24. oktober). Visuell hverdag. En samtale med fotograf Damian Heinisch. Hentet fra: <https://www.mission.no/innsikt/inlegg/intervju-med-damian-heinisch/>

J. Gary Knowles & Ardra L. Cole. (2012) *Arts-informed Research. The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*, 2008. 33-36.
<http://dx.doi.org/10.4135/9781412963909>

Klausen, Susan og Grangaard, Helle. (2000). *Vis hvad vi gør! En bog om dokumentation og rummets betydning i det pædagogiske arbejde*. Forlaget børn & unge.

Knudsen, Tom. (2018, 27. april). Fra camera obscura til instagram. Hentet fra: <https://ndla.no/nb/subjects/subject:1/topic:1:172416/topic:1:184482/resource:1:109174>

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3. Utgave). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Magnusson, Lena O. (2017). *Treåringar, kameror och förskola – en serie diffraktiva sörelser*. PhD-avdeling: Göteborgs universitet.

Muybridge, Eadweard. (1887). *Galloperende hest* (Fotografi). Hentet fra: https://snl.no/Eadweard_Muybridge

Persvold, Anja Zawadzka. (2018, 4. Mai). Prosess. Hentet fra: <https://snl.no/prosess>

Pettersvold, Mari (2019), Barns fotografier – invitasjoner til barns verden. *Barnehagefolk – Barns fotografiske ytringer* (3), Oslo: Fagpressen Habitus. Sidespenn 18- 20.

Pettersvold, Mari og Nordtømme, Solveig (2019). På kryss og tvers i barnas fotografier. *Barnehagefolk – Barns fotografiske ytringer* (3.), Oslo: Fagpressen Habitus. Sidespenn 26- 50.

Pihl, Roger. (2019, 17. Oktober). Eadweard Muybridge. Hentet fra: https://snl.no/Eadweard_Muybridge

Pihl, Roger, Djupvik, Guro, Bolstad, Erik og Eliassen, Helen. (2019, 29. november). Fotografi. Hentet fra: <https://snl.no/fotografi>

Postholm, May Britt (2017). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utgave). Oslo: Universitetsforlaget.

Savin – Baden, Maggi og Wimpenny, Katherine. (2014). *A Practical Guide to Arts-related Research*. Rotterdam: Sense Publisers.

Sontag, Susan. (2004). *om fotografi*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Utdanningsdirektoratet. (2017, 01. August). Rammeplan for barnehagen. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/>

Utdanningsdirektoratet, og Nicolaysen, Mona. (2018, 28. Juni). Pedagogisk dokumentasjon i barnehagen. Hentet fra: <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/kvalitet-i-barnehagen/verktoy-for-kvalitetsarbeid/pedagogisk-dokumentasjon/>

Vecchi, Vea. (2012). *Blå blomster, bitre blader. Kunst og kreativitet i Reggio Emilia*. Bergen: Fagbokforlaget.

Waterhouse, Ann-Hege L. (2016). *I materialenes verden – Perspektiver og praksiser i barnehagens kunstneriske virksomhet*. Bergen: Vigmostad & Bjørke AS.

Åberg, Ann og Taguchi, Hillevi L. (2007). *Lyttende pedagogikk – Etikk og demokrati I pedagogisk arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Tabeller

Tabell 1: Utdrag fra feltundersøkelse med engangskamera sammen med barna	47
Tabell 2: Utdrag fra feltundersøkelse med digitale kameraer.	48
Tabell 3: Utdrag fra feltundersøkelse med et digitalt kamera på deling.	49

Figurliste

Figur 1: Foto av Eadweard Muybridge, fra Store Norske leksikon. Public domain.	25
Figur 2: Barns foto av jakke som henger i et tre.	51
Figur 3: Mitt foto av barn som fotograferer jakke.	51
Figur 4: Barns foto av barn som fotograferer barn, som fotograferer jakke.	51
Figur 5: Barns foto av jakke, med en finger foran linsa.	51
Figur 6: Barns foto. Nærbilde av bringebærblomst.	52
Figur 7: Barns fotografi av trær.	52
Figur 8: Barns foto. Utforskning med det store kameraet.	53
Figur 9: Mitt foto av barn som utforsker kamera, med fungre som dekker linsa.	53
Figur 10: Barns foto av snegle som ligger i hånda.	53
Figur 11: Mitt foto av barn som fotograferer snegle i hånda.	53
Figur 12: Mitt foto av barn i utforskning.	54
Figur 13: Mitt foto av barn som fotograferer blomster i stående positur.	54
Figur 14: Barns foto av jente som holder bær.	55
Figur 15: Mitt foto av barn i lek og relasjon med kameraet.	55
Figur 16: Barns foto av gutt som poserer for kamera.	55
Figur 17: Mitt foto av barn i relasjon.	55
Figur 18: Barns foto av meg.	56
Figur 19: Mitt foto av barn i fotoaktivitet.	56
Figur 20: Barns foto av kommunikasjon mellom barn og meg.	56
Figur 21: Mitt foto av barn som utforsker kamera og konverserer.	56
Figur 22: Barns fotografi av jernstang i komposisjon.	57
Figur 23: Mitt fotografi av barn som fotograferer jernstang.	57
Figur 24: Mitt fotografi av barn som fotograferer et bær.	57
Figur 25: Barns nærbilde av blomster.	57
Figur 26: Mosaic/Target Practise av Per Fronth. Courtesy Kunstgalleriet SVG.	67
Figur 27: Fra 11.9. til 22.7. Kronikk av Per Fronth. Hentet fra Perfronth.com.	68
Figur 28: Impetus (Young Boy In Motion) archipelago V.I 0318. Litografi av Per Fronth. Hentet fra Artgate.	68
Figur 29: Utskrifter av fotografier på transparent ark, i sorthvitt.	72
Figur 30: Eksperimentering med komposisjon og kontraster.	72
Figur 31: Eksempel på hvordan jeg integrerer barnas streker i collagearbeidet.	73
Figur 32: Barnet har kameraet plassert foran ansiktet.	74
Figur 33: Barnet lener seg mot siden i det kameraet senkes ned.	74
Figur 34: Barnet har rettet seg opp og tar et steg til siden.	74
Figur 35: Barnet senker kameraet og lener seg mot siden.	74
Figur 37: Jeg begynner med et plexiglass og maler på grønt, hvit og gul med vannfarger.	76
Figur 38: Jeg legger et nytt lag med plexiglass, som jeg har malt med rød og hvit.	76
Figur 39: Jeg legger på de første fotografiene i transparent utskrift.	76

Figur 40: Et nøytralt ark er klippet og lagt under det ene fotografiet.	76
Figur 41: Alle fotografiske elementer er på plass.	77
Figur 42: Collagearbeid med fokus på barnas relasjoner.	78
Figur 43: Collagearbeid med fokus på barnas lek med kameraet og utforskning av omgivelser.	78
Figur 44: Collagearbeid med fokus på barnas relasjoner og lek med kamera.	79
Figur 45: Collagearbeid med fokus på relasjoner og utforskning av omgivelser.	80
Figur 46: Collagearbeid med fokus på utforskning av omgivelser, kameraet og relasjoner.	81
Figur 47: Collagearbeid med fokus på utforskning av omgivelser, kameraet og relasjoner.	82
Figur 48: Collagearbeid med fokus på utforskning av kameraet og hvordan kroppen samhandler når barna er i lek med kameraet.	82
Figur 49: Jenta med bæret, utforskeren og fotografen.	93
Figur 50: Et dobbelt øyeblikk.	94
Figur 51: Kombinasjon av sorthvite utskrifter og utklipp i farger.	95
Figur 52: Kontraster mellom stort og lite format.	95
Figur 53: Utforskning av overlappinger.	95
Figur 54: Utforskning av farget strek på fotografier i sorthvit.	95
Figur 55: Fotografiene er stablet, med tegninger på toppen.	95
Figur 56: Utforskning av hva en collage kan fortelle.	95

VEDLEGG 1

Bekreftelse fra NSD

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Å oppdage verden - Hvordan fange estetiske læringsprosesser med kamera som redskap.

Referansenummer

525443

Registrert

23.06.2019 av Reidun Therese Grytøyr Stoa - 214134@student.usn.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Sørøst-Norge / Fakultet for humaniora, idrett- og utdanningsvitenskap / Institutt for estetiske fag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Ellen Baskår, Ellen.K.Baskar@usn.no, tlf: 35026467

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Reidun Therese Grytøyr Stoa, reidus.11@gmail.com, tlf: 46623397

Prosjektperiode

01.07.2019 - 19.06.2020

Status

18.02.2020 - Vurdert

Vurdering (2)

18.02.2020 - Vurdert

NSD har vurdert endringen registrert 30.12.2020.

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 18.02.2020. Behandlingen kan fortsette.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Elizabeth Blomstervik

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

25.07.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 25.07.2019, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 19.06.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med

behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Elizabeth Blomstervik

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

VEDLEGG 2

Barn informasjon og samtykke

Vil du delta i mitt masterprosjekt

”Å oppdage verden gjennom foto”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å dokumentere barnas estetiske læringsprosesser med foto som redskap. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Mitt navn er Reidun Therese Grytøyr Stoa og er student ved universitetet i Notodden hvor jeg tar mastergrad i design, kunst og håndverk. Jeg har valgt å fordype meg i barns estetiske læringsprosesser og vil bruke fotografiet som et redskap. Dette er altså en oppgave hvor didaktikken og prosesser i møte med fenomener og kunst er vektlagt. Min rolle i dette prosjektet er at jeg først og fremst er en student, men jeg er også en deltagende observatør hvor jeg vil ta på meg en forskerrolle. Samtaler som barnet og jeg har underveis i prosjektet og prosessene vil dokumenteres for å bidra til fotografiets og prosessens tolkning. Resultater og data som innhentes ut i fra dette prosjektet vil altså bli brukt i mitt masterprosjekt.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Sør-Øst Norge, campus Notodden.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg har tidligere vært ansatt i Ytre Tasta barnehage, slik at det har vært naturlig for meg å sende en forespørsel dit. Jeg har god kontakt med de ansatte, og de har vært behjelpelige til å finne aktuelle kandidater.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dette er et feltstudie hvor barnesamtaler, fotodokumentasjon og observasjoner vil bli aktivt brukt. Jeg vektlegger at barnet skal oppleve trygghet, utforskertrang og skaperglede ved deltagelse i dette prosjektet. Kopier av bilder og annen relevant dokumentasjon av barnet vil gis til foresatte om det er et ønske om det. Annet personlig data som kan identifisere barnet foruten om fotografiene og samtalene er irrelevant i forhold til oppgaven. Dette betyr at jeg ikke vil bruke barnas navn og identifiserbare bakgrunn i oppgaven.

Gjennom barnesamtaler vil jeg kunne tolke fotografiene opp mot uttrykk, motiver og stemning i fotografiets egenart og i det miljøet fotografiet ble tatt. Foresatte har om ønsket mulighet til å lese observasjonsnotatene om dette er et ønske.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Bildene som barna og jeg fotograferer, og aktuelle notater/sitater vil bli brukt i min masterrapport. De vil også bli fremvist i formelle veilednings- og undervisningssituasjoner i anledning masteroppgaven. Dette betyr at mine medstudenter og veiledere/forelesere vil bli vist fotografiene innenfor klasse- og det formelle møterommet. Den endelige masteroppgaven kan bli publisert.
- Fotografier og sitater fra barnemunn (med utgangspunkt i observasjoner og notater) vil også være utgangspunkt for mitt eget skapende prosjekt. Dette er en relevant del av min masterrapport fordi jeg også skal levere et estetisk produkt som resultat av mitt feltarbeid. Med utgangspunkt mener jeg at fotografiene kan bli en del av produktet(ene).
- Foruten om fotografiene vil mine møter og de resultatene utforskningen gir benyttes som datamateriale i min masterrapport. Dette prosjektet vil altså benyttes som et empiri.
- Barnas navn og bakgrunn er i dette tilfellet irrelevant for rapporten. Barna vil derfor bli anonymisert. Sitater og utsagn som vil være relevant i forhold til tilknytning av bildene som blir fotografert vil kreve godkjenning fra foresatte.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Om ønsket vil fotografiene gis til foresatte, og innhentet data som sitater og fotografier vil leve videre i rapporten og det estetiske produktet som vedlegges. Alt av prosessmateriale vil slettes etter endt prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge ditt barn kan identifiseres i datamaterialet, har du som foresatt rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om barnet ditt,
- å få rettet personopplysninger om ditt barn,
- få slettet personopplysninger om ditt barn,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet),
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om ditt barn basert på foresattes samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Sør-Øst Norge har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Universitetet i Sør-Øst Norge på campus Notodden, Ellen Baskår og Kari Carlsen.*
- Vårt personvernombud: *Paal Are Solberg*, paal.a.solberg@usn.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
Ellen Baskår og Kari Karlsen

Reidun Therese Grytøyr Stoa

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Å oppdage verden gjennom foto*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- ☐ å delta i *prosjektbasert forskning i barnehagen, gjengitt i prosjektbeskrivelse, med utgangspunkt i fotografier av mitt barn.*
- ☐ *at opplysninger om mitt barn publiseres slik at barnet kan gjenkjennes gjennom fotografier og notater(eventuelle sitater) tilhørende fotografiet.*

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. Sommeren 2020.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

VEDLEGG 3

Fronth informasjon og samtykke

”Barn og barnehagelærer i fotografisk utfoldelse”

Kontrakt mellom Per Fronth og Reidun Th. Grytøyr Stoa.

Formål

Mitt navn er Reidun Therese Grytøyr Stoa og er student ved universitetet i Notodden hvor jeg tar mastergrad i design, kunst og håndverk. Jeg har valgt å fordype meg i barns estetiske læringsprosesser og vil bruke fotografiet som et redskap. Dette er altså en oppgave hvor didaktikken, og prosesser i møte med skapende arbeid og egen utforskning er vektlagt. Min rolle i dette prosjektet er at jeg først og fremst er en student, men jeg er også en deltagende observatør hvor jeg vil ta på meg en forskerrolle.

Samtaler som barnet og jeg har underveis i prosjektet og prosessene vil dokumenteres for å bidra til fotografiets og prosessens tolkning. Resultater og data som innhentes ut i fra dette prosjektet vil altså bli brukt i mitt masterprosjekt.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Sør-Øst Norge, campus Notodden.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Min mastergrad innebærer at jeg skal ha en estetisk skapende del med utgangspunkt i barns fotografier og mine fotografier. Jeg spør deg om du vil delta som en intervjuperson på grunnlag av din bakgrunn og dine kunnskaper med fotografiet, og din måte å skape billedkunst på.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg vil foreta et intervju med deg med utgangspunkt i de nøkkelbegreper som knytter min oppgave og dine kunstverker sammen. Dette kan handle om bakgrunn for tematikk og motiver og formalestetiske elementer. For å hente ut så konkret og riktig informasjon som mulig vil jeg bruke lydopptaker. Opptaket transkriberes, og sendes i retur til korrektur og samtykke for bruk. Jeg kommer ikke til å bruke noe du ikke ønsker skal publiseres. Lydopptaket slettes etter transkribering.

Jeg bruker også bilder av relevante verk du tidligere har laget, til sammenligning og analyse. Dette hentes fra internett, blant annet fra din egen nettside. Ved at jeg bruker dine egne bilder som inspirasjon vil du presenteres som en anerkjent Norsk kunstner. Navnet ditt vil publiseres i oppgaven min i relevant kontekst. Derfor er det veldig viktig for meg og oppgaven at du stiller deg bak de sitater og refleksjoner som kommer frem i intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Aktuelle notater/sitater vil bli brukt i min masterrapport. Det transkriberte og godkjente materialet vil også bli fremvist i formelle veilednings- og undervisningssituasjoner i anledning masteroppgaven. Dette betyr at mine medstudenter og veiledere/forelesere vil bli vist fotografiene innenfor klasse- og det formelle møterommet. Den endelige masteroppgaven kan bli publisert.
- Lydopptak vil slettes etter transkribering. Det transkriberte materialet vil sendes i retur til deg for samtykke eller hvis det må foretas noen skriftlige endringer vedrørende sitater.
- Det godkjente transkriberte materialet vil benyttes som empirisk grunnlag til min masteroppgave. Godkjente sitater kan også bli brukt.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 20.06.20. Relevant tekst fra det transkriberte intervjuet vil bli brukt som vedlegg i masteroppgaven min. Det er også aktuelt for meg og eventuelt bruke resultatene av avhandlingen i relevante undervisningstimer med et pedagogisk kunst-didaktisk formål.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca.
15.06.2020

Per Fronth
Kristiansand
27. November 2019

VEDLEGG 4

Feltnotater

Vedlegg 4

Feltnotater

06. 08. 2019

Barnas første møte med aktivitet hvor de bruke engangskamera.

Begynte å gå til valgt område, men forstod fort at barna var veldig opptatt av miljøet så fort vi kom opp på stien. Vi endte opp med å ta bilder halvveis. Her var det både snegler, blomster, og bringebær. Y var opptatt av å holde objekter som ble fotografert. «Du må holde sånn» , «du må smile fint». Samme barnet var opptatt av å ta bilder av oss andre. Han syntes dette var så gøy at han fikk ta bilder videre med X sitt kamera.

X: Sleit litt med å trekke opp kameraet og brukte litt tid på teknikk. Z fikk etter hvert dele.

F.o.m bilde 21.

Y: ville gjerne ta bilder av meg og av bringebærene. Y og V hjalp hverandre veldig mye.

Denne gruppen har et godt samarbeid. Tok masse bilder av X

Z: var veldig kameravandt og har «replikker» fra kamerasituasjoner. «smil», « du må holde sånn».

Lek: Nå skal du gjøre sånn, så skal du smile sånn, og holde objektet sånn. Dirigentrolle.

Utforskning. Nysgjerrighet. Søken etter kunnskap. Nærme bilder. Se over kamera. Ingen bilder i fart. Veldig opptatt av bringebær!!

Utforskning	Begynte å gå til valgt område, men forstod fort at barna var veldig opptatt av nærmiljøet så fort vi kom opp på stien. Vi endte opp med å ta bilder halvveis. Her var det både snegler, blomster, og bringebær.
Relasjoner	X: Sleit litt med å trekke opp kameraet og brukte litt tid på teknikk. Fikk hjelp av Y. Y fikk etter hvert dele på kameraet med X. F.o.m bilde 21. Y: ville gjerne ta bilder av meg og av bringebærene. Y og Z hjalp hverandre veldig mye. Denne gruppen har et godt samarbeid. Tok masse bilder av X Z: var veldig kameravant og har «replikker» fra kamerasituasjoner. «smil», « du må holde sånn».
Lek	Y var opptatt av å holde objekter som ble fotografert: «Du må holde sånn» , «du må smile fint». Samme barnet var opptatt av å ta bilder av oss andre. Y syntes dette var så gøy å få ta bilder videre med X sitt kamera.

20. 08. 2019

Barna får operere med et digitalt kamera.

Barna får utdelt kamera, begynner umiddelbart å utforske. De tar bilder av hverandre, av bildene på bordet, av veggen og av meg. Jeg legger frem bildene og spør om det er noe de gjerne vil fotografere ute. Vi blir enige om blomster.

Når vi kommer oss på veien gir jeg de kameraene deres. X løper, mens de to andre er opptatt av noen blader og en snegle. Z vil hjelpe Y med å ta med sneglen. Z tar sneglen mens Y tar kameraet til Z. Vi går videre. X er iver etter å ha tempo mens Z er veldig opptatt med sneglen. Z løper etter X. Vi går forbi noen jakker. Disse må vi ta bilder av. X leder vei og vil gjerne til lekeplassen. Jeg forteller at vi skal til bringebærbuskene så skal vi tilbake til barnehagen. Vi stopper opp og barna vil gjerne spise bringebær. Men det er ingen bringebær igjen!

Noen fellesnevnerne med miljø fra gang til gang. Men det samme opptar dem. Bæret! Og hverandre. Mye av den samme tematikken oppstår fra gang til gang vi er ute og fotograferer, mens når vi er inne og arrangerer bildene, ser på motiver vi har hentet med inn, er tematikken noe annerledes. X Har også flere bildematerialer fra inne området. Ute var X mer opptatt av en strukturert tilnærming til målet. ”Vi må videre!”

Utforskning	X løper av gårde, mens de to andre er opptatt av noen blader og en snegle. Z vil hjelpe Y med å ta med sneglen. Z tar sneglen mens Z tar kameraet til Z. Vi går videre. Jeg forteller at vi skal til bringebærbuskene så skal vi tilbake til barnehagen. Vi stopper opp og barna vil gjerne spise bringebær. Men det er ingen bringebær igjen.
Relasjoner	X er ivrig etter å ha tempo mens Y er veldig opptatt med sneglen. Z løper av gårde etter X. Vi går forbi noen jakker som henger tilfeldig i et tre. Disse må vi ta bilder av. X leder vei og vil gjerne til lekeplassen.
Lek	Barna får utdelt kamera, begynner umiddelbart å utforske. De tar bilder av hverandre hvor de smiler, av bildene på bordet, av veggen og av meg. Jeg legger frem bildene og spør om det er noe de gjerne vil fotografere ute. Vi blir enige om blomster.

26. 09. 2019

Barna delte på et kamera.

Barn som tidligere har vært mye i rollen som motiv eller fremviser av objekt har nå hatt et sterkt ønske om å få fotografere med mitt store kamera. Det endte med at barna delte på et kamera, og delvis delte på mitt kamera.

Utfordringer: Hvem skal fotografere når? Barna løste dette med å forhandle med hverandre.

Fra barnas kamera: Flere foto tatt opp-ned, mye bilder av veg.

Barnas utsagn: ”Jeg vil ta bilde av vinden” ”Jeg vil ta bilde av veien” ”Når du har tatt to fotografier så er det min tur”.

Jeg måtte holde litt oversikt over hvem sin tur det var å fotografere. Konfliktløser.

Barna hadde en regel (etter hvert) om hvordan fordelingen på kameraet skulle være. Holdt frem hånda og sa at de skulle ta ”Så mange bilder” mens de holdt frem 4-5 fingre og sa ”sånn”. Alle tre ønsket å prøve det store kameraet. Motivasjonen var stor for å ta bilder.

Utforskning	Motivasjonen var stor for å ta bilder. ”Jeg vil ta bilde av vinden”, ”Jeg vil ta bilde av veien” Alle tre ønsket å prøve det store kameraet. (mitt)
Relasjoner	Jeg måtte holde litt oversikt over hvem sin tur det var å fotografere, men etter hvert kom barna selv frem til en ordning. Barna hadde en regel (etter hvert) om hvordan fordelingen på kameraet skulle være. Holdt frem hånda og sa at de skulle ta ”Så mange bilder” mens de holdt frem 4-5 fingre og sa ”sånn”.
Lek	Leken viste seg tydelig i fotografiene. Barna arrangerte et uttrykk med jernstang.

04. 10. 2019

Utstilling

Barna var med på forberedelsene til utstilling. Vi printet ut valgte fotografier fra engangskamera, og lagde en ”minifortelling”, eller en bildebeskrivelse til. Utstillingen fant sted i uteområdet i barnehagen. Barna innviet utstillingen med å fortelle om den under fruktmåltidet. Alle fotografier ble laminert og festet i barnas høyde.

26. 02. 2020

Fremvisning av collager, og barna lager egne collager.

To barn var ikke tilstede. Hadde aktivitet aleine med et barn.

04. 03. 2020

Fullføring av collager med barna som manglet sist.

VEDLEGG 5

Analyse av undersøkelse

Vedlegg 5

Analyse av fotografier fra feltundersøkelse

Relasjoner i fotoaktivitet

Tema	Hvordan benyttet barnet fotoapparatet?	Barnas utsagn	Barnas relasjoner og medvirkning	Formalestetiske virkemidler
Bær og blomster	Engangskamera. Barnet som fotograferer står rett forut barnet som holder bæret.	”Hold bæret sånn”	Barna samarbeider om å få tatt bilde av et valgt bær.	Bæret, som er motivvalget er plassert i det gylne snittet av fotografiet. Det er i tillegg plassert rett ved barnets øyne. På denne måten blir motivet en del av <i>punctum</i> .

Mine observasjoner

Jeg forsøkte her å fange barnas utforskning med bæret gjennom fotografiet. Her ser jeg to barn som samarbeider godt om fotografiet. Fotografiet er fra samme dag og cirka samme tidspunkt. Fotografiet som ble tatt av ett av barna var en hyggelig overraskelse når jeg så gjennom bildene i etterkant.

Pedagogiske og estetiske mål

I dette tilfellet kan barnas lek sees på som et samarbeid om å fotograferer motivet. Barnet som fotograferer spør det andre barnet ”Hold bæret sånn”. Dette er en instruks som fører til handling for begge barna; Det ene barnet holder opp bæret, og det andre fotograferer. Dette er

lek fordi barna har inntatt posisjoner og roller med forventninger. Den som fotograferer er regissør mens det andre barnet er satt i ansvar for motivet.

Utforskning av omgivelser

Tema	Hvordan benyttet barnet fotoapparatet?	Barnas utsagn	Barnas relasjoner og medvirkning	Formalestetiske virkemidler
Jakke som henger på en grein.	Digitalt kamera. Lener seg frem og holder kameraet over øyehøyde.	”Se!”	Barna ledes naturlig mot jakken som henger i treet. De fotograferer jakken av egen vilje, men med oppmuntring fra hverandre.	Den mørkeblå jakken er plassert i sentrum av fotografiet. Høyresiden av jakken er også dominerende i det gylne snittet. Jakken er punctum.

Mine observasjoner

Det begynner med at jeg hører det ene barnet rope ”SE!”. Jeg retter blikket mitt og ser henne peke mot jakken. De andre barna trekkes også mot jakken. Jenta fotograferte ikke jakken selv men annonserte funnet for oss andre. Hun er den som oppdaget jakken men også den første til å forlate området.

Pedagogiske og estetiske mål

Barnas samhandling og kommunikasjon her består av at det ene barnet annonserer og går videre. De to andre barna dokumenterer. Det ene barnet på avstand og det andre går nærmere på motivet. Dette kan tolkes som en forventning til at jakken skal fotograferes.

Min fotoserie

Leken med kameraet

Tema	Hvordan benyttet barnet fotoapparatet	Barnas utsagn	Barnas relasjoner og medvirkning	Formalestetiske virkemidler
Barn som fotograferer med reflekskamera	Digitalt kamera på deling. Trolig å sitter barnet på huk når det fotograferer	Kan jeg få prøve?	Jeg lar barnet utforske kameraet. Det fotograferer flere bilder.	Ansiktene til både barna og meg bryter med den grønne bakgrunnen. Dette handler om fargetoner og kontrastfarger. Til sammen former vi linjer som gir fotografiet dybde. Blikket til barnet, blikket mitt og kameraet blir til sammen et punctum.

Mine observasjoner

Barnet spurte om han kunne få lov til å fotografere. Gjennom kort tid hadde alle tre barna fått fotografere med kameraet. Kameraet er ganske tungt og stort, slik at det er en utfordring for barna å både holde og fotografere. Vi løste dette med at jeg holdt kameraet oppe mens barna ledet til retning og motivvalg.

Pedagogiske og estetiske mål

Dette var første gangen barna spurte om å få lov til å fotografere med det store kameraet jeg hadde med meg. Det var på denne dagen barna måtte dele på et digitalt kamera. Fotografiet jeg har valgt for å samsvare med bildet barna tok viser jenta som utforsker det digitale kameraet de delte på. Dette er heller ikke fotografert ved det eksakt samme tidspunktet men det rommer det samme temaet og viser hvordan utforskningen kan utspille seg. Måten hun holder kameraet og hvordan hun strammer munnen i det hun konsentrerer seg.

Relasjoner og kommunikasjon

Tema	Hvordan benyttet barnet fotoapparatet?	Barnas utsagn	Barnas relasjoner og medvirkning	Formalestetiske virkemidler
Barnet fotograferer meg mens jeg fotograferer barnet	Engangskamera. Det fotograferer og ser på meg. Barnet forholder seg stående. Jeg står noen meter unna.	Ingen	Her foreligger det en gjensidighet. Vi fotograferer hverandre. Jeg er den som poserer.	Husene i bakgrunnen danner en skrålinje, samtidig som at fargene forholder seg duse mot himmelen. Buskene danner to loddrette linjer som fører til meg som er motivet. Jeg er plassert i det gylne snitt.

Mine observasjoner

Her var vi kommet frem til bringebærene. Barna studerte og kommuniserte om bringebærbusken, jeg og det ene barnet fikk kontakt. Han så på meg og fotograferte meg. Jeg smilte når han fotograferte meg. Så fort bildet ble tatt fotograferte jeg han.

Pedagogiske og estetiske intensjoner

Jeg forsøket å fange hvordan barnet beveget kroppen i det han fotograferte. Han fotograferer, ser på kameraet og skruer det opp, for så å se på meg. Jeg vil ikke si at det blikket han gir er med en poserende intensjon, men heller en annerkjennelse. I bakgrunnen av mine fotografier seg jeg hvordan barna kommuniserer om bringebærbusken. Her forbereder de seg til å fotografere ved å trekke opp kameraene.

Min fotoserie

Formalestetikk

Tema	Hvordan benyttet barnet fotoapparatet?	Barnas utsagn	Barnas relasjoner og medvirkning	Formalestetiske virkemidler
Rusten metallpinne	Digitalt kamera på deling. To av barna samarbeidet om å fotografere. De ble enige om hvordan ”pinne” skulle plasseres.	Ingen registrerte	Her er det barna som gir hverandre rom for medvirkning.	”Pinne” fungerer som en linje i fotografiet. De grønne bladene blir en kontrast til rust og løv-fargene. Singelen danner en nøytral tekstur i bakgrunnen for motivvalget. Store deler av bildet er tekstur-dominert. Øynene mine retter seg derfor naturlig mot det gylne snittet. Mot midten, litt opp og til høyre.

Mine observasjoner

Barna satt på bakken og diskuterte hvordan de skulle arrangere fotografiet. De har funnet en rusten ”pinne” av metall. Denne er lang, tung og rødlig i fargen. Denne turen fant barna flere pinner som de brukte til foto-motiv, men denne pinnen skilte seg ut. Det ene barnet holder kameraet mens den andre tegner i singelen med en pinne. De sitter vendt mot hverandre.

Pedagogiske og estetiske mål

Målet til barna var å fotografere metallpinnen, så de valgte å legge den singelen. Den skaper en tydelig linje i fotografiet og bladene bidrar til flere farger i bildet. Hadde det bare vært pinnen og rein singel, hadde pinnen havnet enda mer i fokus.

Min fotoserie

VEDLEGG 6

Intervju

Vedlegg 6

Intervju Fronth

Utgangspunktet til denne guiden er begreper og tematikker i stikkordsform. Dette fordi jeg ønsker å ha en åpen og flytende samtale. Jeg vil vite mer om hvordan du jobber med:

- Bildekonfrontasjoner
- Komposisjon
- Tematikker, hva er det som fenger deg og hvorfor?
- Punktum - hva som fanger oppmerksomheten til betrakter.

Er prosessarbeid noe du anser som sentralt når du skaper dine bilder? Hvorfor? Hva legger du i estetiske læringsprosesser/barns kreative prosesser? Hvordan tenker du dette kan komme frem som tematikk/motiv i en fotoserie/collage? Estetisk dokumentasjon er et sentralt begrep som jeg skriver om i tillegg til estetiske læringsprosesser. I progresjonsnotatet forklarer jeg bruken av pedagogisk dokumentasjon i barnehagen. Hva er dine tanker rundt estetisk dokumentasjon? Foreløpig så vil jeg skille den pedagogiske og den estetiske dokumentasjonen ved å se de i sammenheng med funksjon og forumet de blir brukt i. For eksempel så er avdelingsmøter og pedagogmøter et forum for drøfting og refleksjon rundt caser som kommer frem, gjerne ved bruk av fotografier fra praksis. Den estetiske dokumentasjonen vil jeg foreløpig knytte til opplevelser av fotografiet. Er det også en grad av formalestetiske elementer som skal til? Dette ønsker jeg å prate om.

Analyse av intervju/samtale

Begreper som kom frem: Barndom som tematikk, ladet-het/fortellerteknikk, teknikker, visuell kronikk, forming som språk, bildekonfrontasjon, komposisjon, balanse, bevegelsesfotografi/erindring, dokumentarisme/tolkning. Ut i fra disse begrepene og temaene kom jeg frem til to kjernebegreper som forbinder de: Dokumentasjon og skapende prosesser. Dette er generelle begreper som handler om alle temaene og begrepene fra intervju. Ut i fra disse har jeg kommet frem til tre temaer eller kategorier for nærmere analyse: Tema, formalestetikk, fotografiet som uttrykk.

Tema	Formalestetikk	Fotografiet som uttrykk
Barndom som tematikk	Teknikker	Ladethet
Dokumentarisme/Tolkning	Visuell Kronikk	Fortellerteknikk
Erindring	Bildekonfrontasjon	Visuell kronikk
	Komposisjon, balanse	Forming som språk
	Bevegelsesfotografi	Dokumentarisme

Reidun: Jeg lot merke til at den utstillingen du hadde hos kunstgalleriet så var det veldig mye barnlige motiver. Disse guttene.. Jeg tenkte litt i forhold til barndom som tematikk. Og det som ligger i det. Altså når barn leker og utforsker, skaper så er de hele tiden i en prosess som går innunder en sanselig tilnærming. Så jeg tenker litt på det i forhold til disse guttene, spesielt de som oppdager den redningsvesten og så "target practise". Og så "Shadow in the boy". Det er litt der jeg er da, både i forhold til det utformingsmessige og det at du har brukt samme barn flere ganger men i forskjellige positurer, du har jo fotografert de flere ganger.

Per: De er bare modeller ut i fra en ide.

Reidun: Men sånn som jeg leste ut i fra de så handler det mye om.. Jeg gjenkjente veldig mye av det i forhold til ting jeg gikk igjennom som barn selv.

Per: Ja, jeg bruker de. Det er mine barn og andres barn. Jeg bruker de som speilbilder. Hvis det er noe det finnes veldig mye av så er det oppvekstromaner. Det er en brytningstid. Det er flere romaner om når ungdommer blir voksne enn når et barn blir ungdom. Fordi det er nok en relevans der som varer i lengre.. Også er det noe med den puriteten når du har forlatt sfære, hvor du egentlig går rundt med et sånt kort du alltid kan reise opp og si "Jeg tar ikke helt ansvar for det jeg gjør, fordi jeg er bare et barn. Jeg er fritatt". Så du har lov til å bomme veldig mye som barn. Fordi det er da vi setter masse grensestopper. Og de er jo både for det meste inne i det. Det er jo hele reisverket som foreldrene gir og samfunnet, lover og regler. De innstilles jo i barn allerede i tidlig alder. Og så blir de egentlig usynlig stoppet i forhold til hva man skal forholde seg til.

Følgende sitater er Per Fronth`s.

Tema

Barndom som tematikk, dokumentarisme, tolkning, erindring.

Jeg har vært med å fotografert kriger og elendighet, all slags som mennesker har funnet på.. men så.. Så har jeg hatt behov for å gå tilbake til barndommen. Hvem var jeg og, gå og undersøke den veien. Jeg mistet begge foreldrene, og nå har jeg fått egne barn. Så jeg trur at når jeg ser mine barn så skal jeg følge tiden gjennom de. Jeg har brukt de og deres venner i en form for undersøkelse av meg selv. Det er ikke mine barn jeg fotograferer, altså noen av de er de, men det er ikke DEM. Det er like mye meg.

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Jeg tror jeg er på jakt etter det underfundige, overskridende, varme, filosofiske, bestemte, undersøkende og vakre mennesket. Det er det jeg er ute etter. Og så blir jo jeg en representant for det verste og det beste håper jeg. Jeg finnes ikke interessert i sentimentalitet, men jeg er veldig opptatt av melankoli. På en side så har jeg jo ”The evolution of melancholy”. På den ene siden har jeg tatt tak i noe veldig sånn derre humaniora da, humanistisk innstilling til å fotografere mennesker over hele kloden. Det er akkurat det samme mennesket jeg møter overalt. I krigssoner, på popscener, stjerner og planeter, altså.. politiker, vanlige mennesker. Det er det samme mennesket i Afrika, i slummen i Naiobi, jenter som går i skolen i Bangladesh eller i Sør-Amerika. Overalt så er det det samme mennesket, men vi gjør så mye rart.

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Formalestetikk

Teknikker, visuell kronikk, bildekonfrontasjon, komposisjon, balanse, bevegelsesfotografi.

Men poenget her er, dette er jo tatt av barn da. Men voksne hadde kanskje tatt det litt sånn ”demonstrerer”. En helt annen vinkel og fysikk. Det er jo ett poeng. Ståstedet for opptak kommer lavere når vi er nærmere, og det er en viss forskjell. Jeg trur du må helt inn på det primale her: hva er forskjellen på å bruke fotografiet som et redskap i utvikling og forståelse av seg selv. Og det er helt topp med trekanter og farger og sånn, men nå går du opp på et helt nytt nivå nå bruker du kameraet som fanger så

enormt mengde av informasjon, ikke sant? Det er iscenesettelse og så det er dikting. Hva er det dette mediet kan gjøre som er forskjellen på tegning og det andre?

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Der har du et strålende eksempel på at jeg som voksen syntes at dette er en bra komposisjon. For det bildet der forteller noe veldig bra. Det har en helt klar forgrunn.. ikke sant? Klæra her, bæret og så har du øynene her.. Der er hun. Med hånda si der. Så er det en aktivitet der, en annen person bak som er.. et hus... Det viktigste med dette bildet er at perspektivet er ikke sånn, det er sånn. Det er direkte. Og i plan. Hvem er det som har tatt det? Deg?

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Det er direkte og i plan. Ikke-sant? Så hendelsen her må ha skjedd sånn.. og så er det både en observasjon og en fremvisning. Sant? Så er her det noe å være stolt av. "Se bæret da, se hva jeg fant". Får til og med det lille Mona Lisa smilet hennes. Historien her kommer frem, det etablerer en historie. Hun er forgrunn, og så viser hun frem. Viser bær. Person bak. Undersøker. Jeg antar plukker. Med andre ord: to stadier av samme handling. Dette her er innholdet i bildet. I tillegg så har du det at det er beskrivelse.. det er gråvær, det regner.. Det har noe høstaktig over seg. Så har du komposisjon da. Og den er meget bra. Klassisk. Det gylne snitt. Han holder på med noe ute i dette feltet her og hun i dette feltet her. Og så funker det, og du har veien her, du har perspektivet der. Det har perspektiv.. det har forgrunn.. Bakgrunn.. Det er enkelte farger. Rosa, blått, grønt.. Her er det jo politikk. Så er det grønn og grå. Og så er det størrelsesforholdet her er veldig bra. Du blir jo sugd inn i hva som skjer. Du får en sånn vandring da, du får en sånn trekantvandring for øyet. Det første er, det er blikk, bær, bakgrunn, barn som plukker. Det er det jeg ser i bildet. Dette er de egenskapene det bildet har. Det var komposisjon, og dette er innhold-tema.

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Naturen, altså det gylne snitt ligger nok i et rom hvor- du har sikkert hørt om detaljene i naturen som alltid dukker opp? Det gylne snitt er i det området. Det er derfor det virker. Det er noe med balanse. Så hvis du deler et A4 ark i 2 deler, så er det ikke i balanse. Det er i et spenningsforhold. En må være dominant i forhold til den andre. Men hvis den ene delen blir litt mindre enn den andre, blir det balanse. Du tåler å se på det. For noen så er dette naturlig. De ser dette med en gang. Og så har du koloritten!

Og så har du spisse, runde ting og alt det der mot hverandre. Alt det der kan du lese som en komposisjon da.

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Når jeg jobber med bildekonfrontasjoner – jeg setter opp veldig intuitivt – det er ikke intuitivt, jeg prøver å skape bevegelse da, i bildet at det er en indre bevegelse – hva er det bildet handler om? Så ser jeg på hva har jeg av elementer som skal til for å sette ting sammen? Det er mange fotografier som blir satt sammen til en komposisjon. Og så kan den bli møtt av den igjen fra en annen setting, totalt påvirket av rommet da. Vi lever jo i en tid med bildeflom så jeg er jo midt i den løypa, men jeg er opptatt av at det er mine egne bilder jeg bruker. Og så setter jeg alle disse elementene opp mot hverandre, det som stemmer. I stedet for å slipe en diamant, så bygger jeg en. Setter på ting i forskjellige vinkler som blir fasetter da, rundt en ide. Det er ikke det at jeg sliper det ned, men jeg bygger det heller opp på et vis..

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Fotografiet som uttrykk

Ladethet, fortellerteknikk, visuell kronikk, forming som språk, dokumentarisme

Men, brukt riktig så kan det bli et verktøy for å forstå verden. Og for å fortelle verdenen hva du ser. Men også om hvem du er. Summen av det er at det du setter i sammenheng er at du får et bilde av hvem folk er gjennom et fotografi. Men det er jo også et uttrykksmiddel. Man kan bruke det til å uttrykke ting med. La oss si at det er en flokk med barn og de løper rundt i en blomstereng og alle løper rundt og tar bilder av de vakre blomstene på siden av oss. Og så er det ei jente som bare er opptatt av tornene på en rose, eller brennesle som svir. Det forteller noe. Man kan begynne å snakke om ladet-het. Finnes det et uttrykk der? Ikke sant. Vi plukker blomster og gir de til mamma, men alle blomstene må klippes før de settes i en vase. For noen vil det gjøre vondt å se på en blomst som blir kuttet. Noen kan jo ta en vakker hestehov og så tar de hestehoven og plukker ”elsker, elsker ikke” til slutt så er det bare den gule knotten igjen.. Så fokuserer de på den, som egentlig er blitt ødelagt. Det er en historie, det er en lek. Jeg prøver bare å si at det å bruke fotografiet, jeg oppdaget det når jeg var 12-13 år at jeg kunne snakke igjennom det.

(Intervju med Per Fronth, 2019)

Jeg kan ikke bare drive med dokumentarisme, jeg har gått ut og hentet råmaterialet, og så tar jeg det inn fra det du kan kalle verden der ute slik den er, og så tolker jeg den og så presenterer jeg det. Ren tolkning. Ingen sannhet igjen. Eller er det mer sant enn noe annet fordi jeg sier det rett ut? Dette er tolket. Det er slik jeg ser det. Man er ikke objektiv sånn sett.

(Intervju med Per Fronth, 2019)